

EUROPA ȘI ROMÂNIA

ELEMENTE GEOGRAFICE DE BAZĂ

Prima parte, cea mai substanțială, a manualului cuprinde o prezentare, în paralel, a caracteristicilor geografice principale ale Europei și ale României. Această prezentare este progresivă, pornind de la elementele generale ale continentului nostru, la cele particulare ale României.

Analiza corelată a elementelor de geografie a Europei și a României are la bază includerea spațiului geografic național în cel continental, ceea ce presupune abordarea caracteristicilor spațiului mai extins, apoi a caracteristicilor comune și, în cele din urmă, a celor specifice spațiului mai redus ca întindere.

O atenție deosebită este acordată perceperii raporturilor dintre spațiul european și cel național, explicarea acestor raporturi și identificarea particularităților geografiei României în raport cu cea a Europei.

În urma parcurgerii acestui capitol, veți avea posibilitatea să dezvoltați competențe noi referitoare la:

- utilizarea terminologiei și a limbajului specific pentru prezentarea elementelor geografice de bază ale Europei și ale României;
- explicarea acestor caracteristici prin raportarea lor reciprocă;
- explicarea legăturilor dintre caracteristicile spațiului național și ale celui european;
- utilizarea unor surse de informare diferite, referitoare la geografia Europei și a României;
- raportarea sistemelor naturale și umane la nivelul continentului, al țării și al diferitelor diviziuni regionale;
- interpretarea reprezentărilor cartografice analizate;
- înțelegerea diversității naturale și umane a spațiilor geografice studiate.

1 SPAȚIUL ROMÂNESC ȘI SPAȚIUL EUROPEAN

1.1 EUROPA ȘI ROMÂNIA – CARACTERISTICI GEOGRAFICE DE ANSAMBLU

EUROPA

Harta alăturată (fig. 1) asigură o imagine simplă asupra a ceea ce poate fi considerat **spațiul geografic european**, îndeosebi prin dimensiunea sa naturală, care oferă suportul comunităților umane.

Ca întindere și continuitate, Europa are aspectul unei prelungiri a Asiei (fiind o mare „peninsulă” a acesteia). De aceea, se consideră frecvent că aceste două continente (Europa și Asia) formează în realitate o singură întindere, denumită **Eurasia**.

Limita dintre Europa și Asia este fixată în lungul Munților Ural, apoi în continuare pe fluviul Ural, Marea Caspică și Munții Caucaz; această limită are un pronunțat caracter convențional.

Analizând harta alăturată (fig. 1), observăm că Europa are o serie de caracteristici vizibile, cum ar fi:

- țărmurile sunt foarte sinuoase, determinând cel mai mare raport dintre perimetrul și aria continentului (DOC 1);
- existența unor întinse peninsule marginale și insule exterioare;
- organizarea naturală pe fâșii latitudinale, paralele, de la sud spre nord, cu o axă centrală formată din sistemul alpino-carpatic și bazinul Dunării;
- existența unor mări interioare, cvasiizolate (Marea Baltică, Marea Neagră).

O linie imaginară trasată între Marea Baltică și Marea Neagră împarte Europa în două părți: în est, **Europa continentală** și în vest, **Europa peninsulară**; această linie este denumită, uneori, istmul ponto-baltic. Acest istm îngustează continentul european în lungul acestei linii imaginare (aproximativ între Kaliningrad și Odessa), care permite astfel o separare clară între cele două părți ale sale.

ROMÂNIA

Privind harta continentului nostru și harta spațiului geografic pe care se află situată țara noastră (fig. 2), observăm că acestea au în comun câteva componente principale (Carpații (fig. 3), Dunărea (fig. 4), Marea Neagră și Câmpia Panonică). Față de istmul ponto-baltic, România este situată spre vest. Prin trecere de la Europa la România (DOC 2), se observă că țara noastră poate fi considerată astfel o țară **carpatică, danubiană, pontică, panonică, având o poziție central-europeană**.

Caracterul **carpatic** al spațiului geografic este dat de ponderea reliefului carpatic (60% din teritoriul țării) și situarea celei mai mari părți din acest lanț montan pe teritoriul țării noastre (55%).

Caracterul **dunărean** (danubian) al țării constă în faptul că segmentul cel mai mare al fluviului este tangent teritoriului țării (38%) și în situarea aproape integrală (97%) a teritoriului țării în bazinul hidrografic al Dunării și al zonei de vărsare (Delta Dunării) pe teritoriul țării noastre.

Deși țărmul românesc al Mării Negre este relativ redus în raport cu alte țări situate în jurul acesteia, țara noastră poate fi considerată o țară **pontică**. Larga deschidere a reliefului și a hidrografiei spre Câmpia Panonică și Europa Centrală îi dă caracterul **panonic**.

Țara noastră reprezintă aproape 1/40 din întinderea Europei și peste 3% din populația acesteia. La nivelul planetei, România ocupă 0,16% din suprafața uscatului și 0,34% din populația Terrei. Sub raportul geografiei fizice, România poate fi definită în același timp ca un spațiu carpatic, danubian, panonic și pontic. Caracteristica principală de geografie umană a acestui spațiu o reprezintă locuirea sa de către o populație neolatina, care formează **romanitatea orientală**.

TERMENI

Spațiu – termen general, care are în vedere o anumită suprafață, precum și totalitatea elementelor, proceselor și fenomenelor geografice specifice.

Carpatic – termen referitor la Munții Carpați și caracteristicile acestora.

Dunărean (danubian) – termen referitor la Dunăre (Danubiul, în latină), la caracteristicile și influența acesteia asupra teritoriilor din bazinul hidrografic.

Panonic – termen referitor la spațiul geografic al Depresiunii Panonice și la caracteristicile sale (de relief, climă).

Pontic – termen referitor la Marea Neagră (denumită în trecut Pontus Euxinus).

Istm ponto-baltic – linie imaginară care unește punctele cele mai apropiate dintre Marea Baltică și Marea Neagră.

Romanitate orientală – partea estică (orientală) a spațiului de romanitate (cu originea în civilizația Imperiului Roman).

ACTIVITĂȚI

1. Urmăriți harta Europei (fig. 1) și identificați alte elemente observabile pe aceasta: localizarea, forma, mărimea și denumirea principalelor peninsule, insule și mări exterioare, orientarea fluviilor principale și a lanțurilor montane.

2. Urmăriți harta României (fig. 2) și identificați elementele observabile pe aceasta.

Fig. 1 Spațiul geografic european

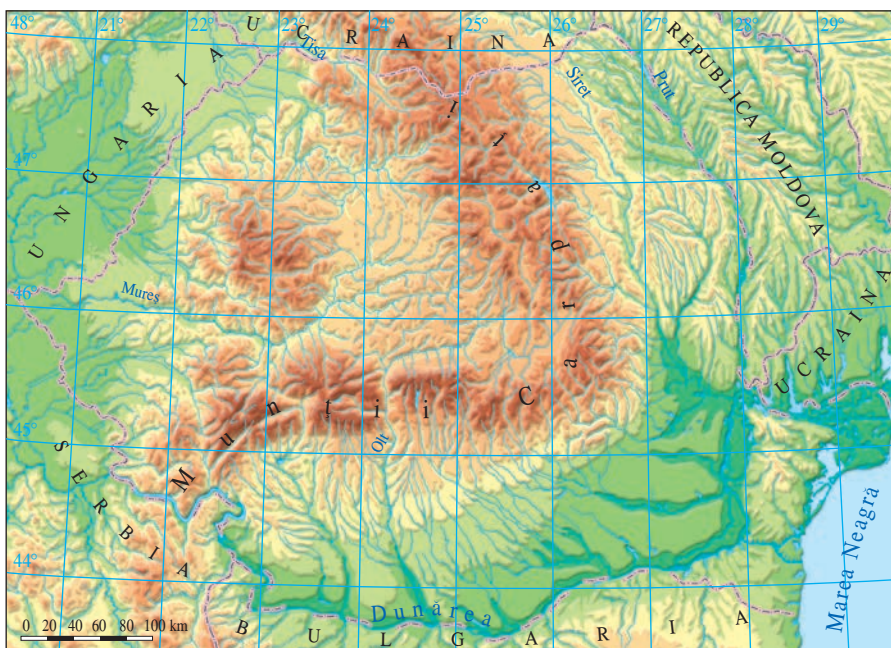

Fig. 2 Spațiul geografic al României

DOC2

De la Europa la România

Hărțile de mai sus, în succesiunea lor, de la suprafața mai extinsă (Europa) la suprafața mai redusă (România), indică foarte clar fenomenul de „trecere de scară”, în care anumite elemente din prima hartă apar, la o scară mărită, cu mai multe detalii. Aceste două hărți arată foarte sugestiv corelația dintre spațiul european și cel românesc.

DOC1 Raportul dintre perimetru și suprafață

Continent	Suprafața (mil. km ²)	Lungimea țărmurilor (km)	L / S (km/mil. km ²)
Europa	10,4	38 000	3 654
Asia	44,3	62 000	1 396
Africa	30,2	30 500	1 010
America de Nord și Centrală	24,1	75 500	3 133
America de Sud	18,1	32 000	1 768
Australia	7,6	19 700	2 592
Antarctida	13,1	30 000	2 290

Fig. 3 Carpații – Munții Bucegi

Fig. 4 Valea Dunării în sectorul Baziaș-Portițe de Fier (Cazane)

1.2 POZIȚIA GEOGRAFICĂ ȘI LIMITELE

EUROPA PE GLOB

Urmărind un planiglob fizic (fig. 1), observăm că Europa ocupă un spațiu continental relativ redus ca întindere, situat aproape integral în zona temperată. Acesta arată în mod sugestiv că Europa reprezintă o prelungire a Asiei.

Cea mai utilizată accepțiune care definește și delimitează spațiul european este cea reprezentată pe această hartă și care consideră continentul nostru cuprins între Oceanul Atlantic, Oceanul Arctic, Marea Mediterană, Marea Neagră, Munții Caucaz și Munții Ural (înglobând, sub aspectul geografiei fizice, și partea europeană a Federației Ruse).

Europa are dimensiuni reduse în raport cu întinderea Terrei și a celorlalte continente, dar este relativ bine populată. Continentul nostru reprezintă aproximativ 1/50 din suprafața Terrei, 1/15 din suprafața uscatului terestru și mai mult de 1/10 din populația planetei.

Continentul european este înconjurat pe mai mult de 3/4 din perimetrul său de oceane și mări și este legat de Asia prin mai puțin de 1/4 din limitele sale. Limitele ariei continentale propriu-zise au spre punctele cardinale anumite extremități (spre nord, Capul Nord; spre sud, Capul Tarifa; spre vest, Capul Roca, iar spre est o porțiune a Munților Ural).

Legătura foarte strânsă dintre Europa și Asia este ilustrată de continuitatea întinderii și de apartenența întregului spațiu la aceeași **placă tectonică** (DOC 1), denumită **placa Eurasiatică** (fig. 2).

Această hartă a plăcilor tectonice sugerează existența unei singure întinderi relativ continue și aparent omogene, mărginită de alte plăci. Din acest punct de vedere, limita estică a Europei are un caracter convențional.

ROMÂNIA ÎN EUROPA

În cadrul continentului european (fig. 3), România este situată aparent în sud-estul acestuia, la distanțe aproape egale față de marginile vestică, nordică și estică ale continentului și mai aproape de sudul acestuia.

Poziția sud-estică este mai clară în cazul spațiului ponto-caspic, reprezentat de arealul Munților Caucaz și de regiunile înconjurătoare. Prin Munții Carpați și Dunăre, țara noastră este legată de Europa Centrală și se poate aprecia că aparține acesteia.

Atât pentru Europa, cât și pentru România, un element al poziționării lor pe glob îl constituie traversarea acestora de paralela de 45° lat. N, ceea ce le situează în plină zonă temperată. Principala consecință a acestei poziții o reprezintă caracterul temperat al climei pe aproape întreaga întindere și aspectul continental al acesteia, cu cât ne situăm mai spre est.

Centrul geometric al țării noastre este situat în apropierea intersecției dintre meridianul de 25° long. E și paralela de 46° lat. N.

Față de acest punct imaginar, coordonatele geografice extreme ale țării noastre (DOC 2) se află situate la distanțe comparabile, ceea ce sugerează aspectul aproape circular al perimetrului teritoriului respectiv.

În cazul României, elementele specifice ale poziției le constituie situarea sa pe cursul inferior al Dunării, cu acces la Marea Neagră și o anumită apropiere față de Asia (Asia Mică, Orientul Mijlociu și Apropiat).

Caracteristica principală a poziției României o reprezintă situarea acesteia în plină zonă temperată; poziția sa sud-estică în Europa determină creșterea continentalismului climatic.

Un element interesant al poziției țării noastre pe glob este situarea în zona de **maximă extindere latitudinală a uscatului** (ceea ce reprezintă mai mult o coincidență decât o consecință).

TERMENI

Coordonate geografice – sistemul referențial format din latitudine (care reflectă depărtarea față de Ecuator) și longitudine (care reflectă depărtarea față de primul meridian), cu ajutorul cărora poate fi precizată poziția oricărui punct situat pe glob.

Placă tectonică – diviziune majoră a scoarței terestre.

Ponto-caspic – spațiu situat între Marea Neagră și Marea Caspică.

Eurasia – supercontinent format din cele două părți cunoscute în mod tradițional prin denumirile de Europa și Asia, care formează împreună o întindere continuă de uscat.

Continentalism – proprietate a climei care reflectă diferențele termice mari între anotimpurile extreme; acestea se reflectă și în învelișul biogeografic.

ACTIVITĂȚI

1. Urmăriți pozițiile geografice ale continentelor reprezentate pe planiglob (fig. 1) și precizați avantajele și dezavantajele acestei poziții a Europei în raport cu celelalte continente.

2. Precizați, oral sau în scris, pentru fiecare vector de distanță reprezentat pe harta alăturată: direcția, lungimea, punctul spre care este orientat și consecințele geografice pentru țara noastră ale fiecărei direcții.

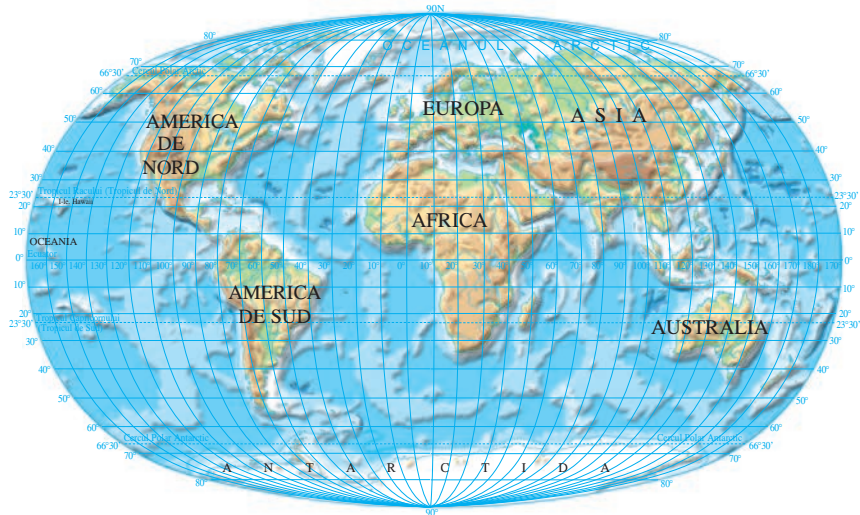

Fig. 1 Planiglobul fizic

DOC 1 Plăci tectonice

Imaginea acestor plăci tectonice sugerează decupajul real al scoarței terestre și oferă o anumită imagine asupra continuității spațiale dintre diferitele suprafețe continentale sau oceanice ale globului.

Direcțiile de deplasare ale plăcilor, limitele dintre plăci și sectoarele de coliziune arată felul în care au loc cele mai mari modificări tectonice la scara planetei. Relativa omogenitate a plăcii eurasiatice arată că, pe întreaga sa întindere, masa continentală are o origine și o geneză comună. La contactul dintre această placă și cele situate spre sud, datorită procesului de coliziune a plăcilor, s-a format lanțul alpino-himalayan.

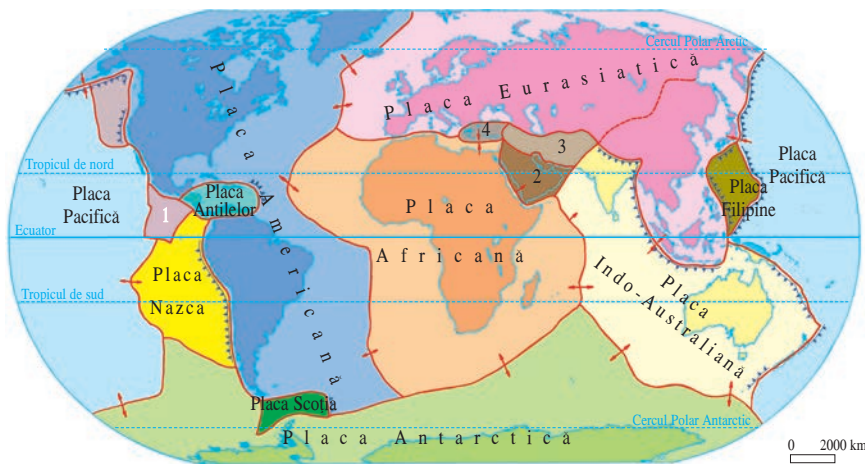

Fig. 2 Plăcile tectonice

	Limita plăcilor tectonice (rift sau ridge)	Alte plăci majore și medii: 1. Pl. Cocos 2. Pl. Arabiei 3. Pl. Iraniană 4. Pl. Egeeană
	Direcții de deplasare a plăcilor	
	Subducție	
	Limite probabile între plăci	

Fig. 3 Poziția fizico-geografică a României în Europa

DOC 2 Coordonate geografice extreme ale României

	Punctul extrem	Lat. nordică	Long. estică
N	Horodistea	48°15'06"	26°42'05"
S	Zimnicea	43°37'07"	25°23'32"
E	Sulina	45°09'36"	29°41'24"
V	Beba Veche	46°07'27"	20°15'44"

ACTIVITĂȚI

Ce elemente reprezentate pe hărțile alăturate (fig. 1, 2, 3) provin din cunoașterea mai aprofundată a scoarței terestre?

2 ELEMENTE FIZICO-GEOGRAFICE DEFINITORII ALE EUROPEI ȘI ALE ROMÂNIEI

2.1 RELIEFUL MAJOR — TREPTE ȘI UNITĂȚI MORFOSTRUCTURALE

EUROPA – TREPTE DE RELIEF

Urmărind harta Europei (fig. 1) și treptele de relief (DOC 1), se poate observa că acest continent se caracterizează prin predominarea reliefului cu altitudini reduse (câmpii și podișuri joase).

Urmărind altitudinile caracteristice ale continentelor (DOC 2), se observă, de asemenea, că Europa este continentul cu cele mai mici altitudini.

Altitudinea maximă este considerată, de obicei, Vf. Mont Blanc din Alpi (4 807 m). Incluzând zona Caucazului la Europa (sau cel puțin la limita acesteia), cel mai înalt vârf poate fi considerat, însă, Vf. Elbrus (5 642 m). Altitudinea minimă o reprezintă nivelul Mării Caspice (-27 m).

Europa este traversată, de la vest la est, de un lanț montan ramificat, care cuprinde Munții Alpi, Carpați, Caucaz și alte ramuri cunoscute prin altitudinea lor (Munții Pirinei, Munții Dinarici etc.). Treapta montană are o extensiune mare și în Peninsula Scandinavă, fiind mărginită de regiuni deluroase.

EUROPA – UNITĂȚI MORFOSTRUCTURALE

Treptele de relief prezentate anterior constituie doar generalizări altimetrice. Substratul scoarței terestre are, însă, o varietate mai mare de forme și anumite caracteristici calitative reunite în marile unități morfostructurale (fig. 3):

- **primul nucleu continental;**
- **Europa caledoniană și hercinică**, formată din munți și podișuri amplasate la marginea nucleului continental inițial;
- **Europa alpină**, situată în sud, rezultată în urma coliziunii între fragmentele continentului nordic (Laurasia) și a celui sudic (Gondwana);
- arealele cu manifestări vulcanice recente (Islanda, Peninsula Italică).

ROMÂNIA – TREPTE DE RELIEF

Sub aspectul treptelor majore de relief, România poate fi caracterizată prin proporționalitatea celor trei trepte majore (fig. 2).

Ponderea mai mare a dealurilor și a podișurilor (42%) sugerează că România este o țară mai mult deluroasă decât montană (28%) sau de câmpie (30%). Treptele majore, cele intermediare și repartitia lor teritorială arată că suprafața topografică a terenului permite grupări altimetrice mai apropiate de realitate și nu divizări simple (munți, dealuri și câmpii).

Astfel, fiecare treaptă majoră de relief are suprafețe relativ mai înalte, mai joase și arii depresionare.

ROMÂNIA – UNITĂȚI MORFOSTRUCTURALE

Imaginea generală pe care o oferă sistemul morfostructurii majore a continentului ne permite să apreciem doar că, pe ansamblu, relieful țării noastre este predominant alpin.

În realitate, există anumite porțiuni care au alte caracteristici, astfel:

- partea de nord-est a țării (Podișul Moldovei), deși la suprafață este acoperit cu roci sedimentare provenite din erodarea unor regiuni mai înalte, are un substrat asemănător primului nucleu continental (platforma est-europeană);
- Câmpia Română, deși reprezintă o mare acumulare sedimentară, este formată în adâncime din structuri foarte vechi; fundamentul acesteia constituie platforma moesică;
- Podișul Dobrogei este format din structuri vechi, de vârste și origini diferite; Dobrogea de Nord conservă structuri similare Europei caledoniene și hercinice.

TERMENI

Relief – ansamblul denivelărilor scoarței terestre și totalitatea formelor acesteia.

Treaptă de relief – interval generalizator pentru anumite altitudini.

Morfostructura – aspectul major al reliefului determinat de caracteristicile subiacente ale scoarței terestre.

Caledonian – sistem montan rezultat în urma orogenezei caledoniene, din prima parte a paleozoicului.

Hercinic – sistem morfostructural de munți și podișuri, formate în urma orogenezei hercinice din a doua parte a paleozoicului.

Laurasia – supercontinent din emisfera nordică în timpul paleozoicului, reunind fragmente din America de Nord, Europa și Asia.

Gondwana – supercontinent sudic, reunind în paleozoic fragmente ale unor arii continentale (America de Sud, Africa, Australia, India, Antarctica).

Alpin – sistem montan format în timpul orogenezei alpine din mezozoic.

ACTIVITĂȚI

1. *Comparați caracteristicile Europei și ale României sub raportul treptelor de relief, precizând pentru fiecare dintre acestea: ponderea (în Europa și în România), poziția geografică și extensiunea.*

2. *Comparați figurile 1 și 3 și precizați ce elemente sunt în mod vizibil identice pe aceste hărți.*

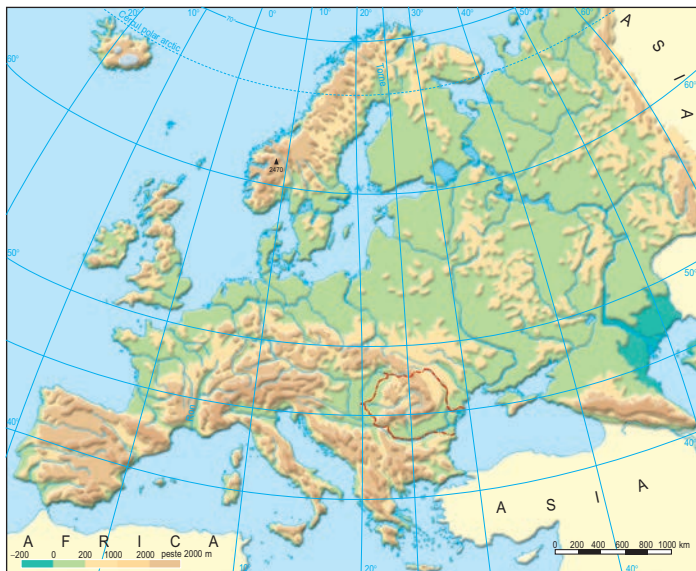

Fig. 1 Europa – trepte de relief

DOC 1 Europa – trepte de relief

Altitudini	Treaptă de relief	%
-28 – 500 m	câmpie	57
200 – 500 m	câmpii înalte, dealuri, podişuri joase	27
500 – 1 000 m	dealuri înalte, munți joși	10
peste 1 000 m	munți	6

DOC 2 Altitudini caracteristice ale continentelor

Continent	Altitudinea (m)		
	medie	maximă	minimă
Europa	340	5 642	- 27
Asia	950	8 848	- 408
Africa	750	5 895	- 153
America de Nord și Centrală	720	6 193	- 86
America de Sud	580	6 960	- 40
Australia	350	5 030	- 16
Antarctida	2 600	6 096	- 200 m (sub gheață)

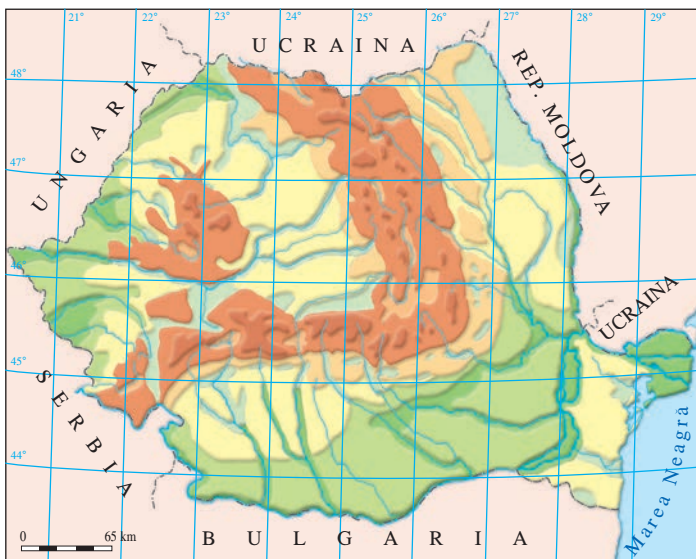

Fig. 2 România – trepte de relief

I. Munți și depresiuni intramontane (28%)

- Munți înalți (alt. >1500 m) (4%)
- Munți de altitudine mijlocie (1000–1500 m) și munți joși (sub 1000 m) (17%)
- Depresiuni intramontane mari (7%)

II. Dealuri, podişuri și depresiuni intradeluroase (42%)

Dealuri și podişuri

- a. înalte (16%)
- b. joase (12%)

■ Arii depresionare, dealuri și culoare în cadrul dealurilor și podişurilor (14%)

III. Câmpii (30%)

- Câmpii înalte (câmpii piemontane și tabulare) (23%)
- Câmpii joase (câmpii de subsidență și lunca, câmpii deltaice și maritime) (7%)

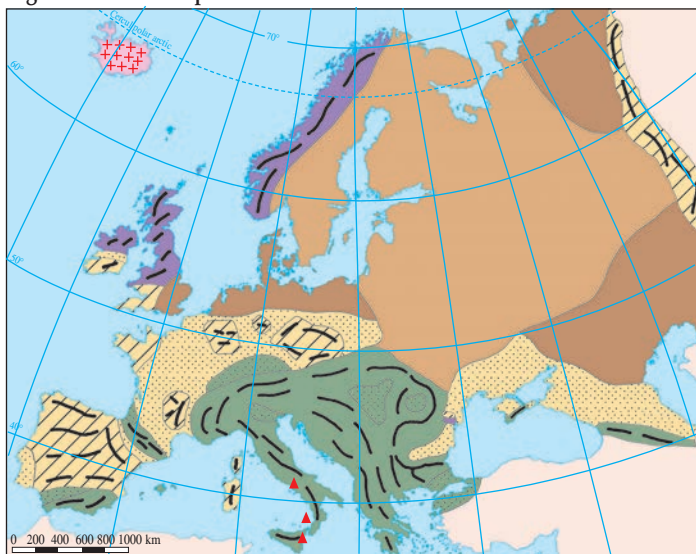

Fig. 3 Europa – harta morfostructurală

Primul nucleu continental cu structuri:

- a) la suprafață
- b) în adâncime

Europa veche (caledoniană și hercinică):

- a) masive caledoniene
- b) masive hercinice
- munți, platouri, podişuri
- regiuni depresionare

Europa recentă (alpină):

- a) munți
- b) regiuni depresionare
- ▲ vulcani
- catene muntoase
- regiuni vulcanice recente

ACTIVITĂȚI

- Utilizând hărțile alăturate referitoare la Europa (fig. 1-3), comparați cele trei sisteme montane majore (caledonian, hercinic și alpin), după direcție, altitudine, formă, continuitate.
- Precizați succesiunea în timp a structurilor reprezentate pe harta alăturată (fig. 3).
- Realizați un text de cel mult o jumătate de pagină în care să utilizați integral elementele din fig. 2 (harta și legenda acesteia).

2.2 TIPURI GENETICE DE RELIEF

EUROPA

Tipurile genetice majore (fig. 1), la această scară, sunt determinate de morfostructurile majore, care imprimă un anumit aspect „tectonic” reliefului (rezultat din caracteristicile plăcilor și deplasarea acestora). Tipurile genetice majore sunt date de relieful morfostructurilor majore:

- **Câmpia Europei de Est**, cea mai întinsă unitate de relief a Europei (deși aparent cu relief de câmpie), aparține **primului nucleu continental**;

- **sistemele montane** (caledoniene, hercinice și alpine);

- **arii depresionare**, sub forma unor **câmpii de acumulare exterioară** (fluviale, fluvio-lacustre, fluvio-glaciare) sau **depresiuni interioare**;

- **unități de podis**, pe substraturi diferite (Podișul Ardeni, Podișul Boemiei, Podișul Podolic).

Pe aceste structuri acționează agenți și procese determinând un relief derivat cu mai multe tipuri genetice, cum ar fi:

- **relieful glaciatic**: de tip continental și montan (de tip alpin, pirenean și caucazian), cuaternar și actual;

- **relieful de acumulare glaciatică** format în urma retragerii calotei cuaternare (Câmpia Nord-Europeană);

- **relieful litoral** (cu fiorduri, riass, estuare, de tip dalmatic, cu lagune, limane, delte sau relief litoral tectono-glaciatic);

- **relieful carstic**, foarte diferențiat și diversificat în raport de condițiile concrete de carstificare (Podișul Karst, Alpi etc.);

- **relieful structural și petrografic**; din această categorie, relieful vulcanic cuprinde platouri (Islanda), vulcani activi și semiactivi (Peninsula Italică) și un lanț vulcanic neogen (în Carpați);

- **relieful piemontan** (piemonturile din nordul Pirineilor, cele din nordul Italiei, în regiunea cunoscută sub numele de „Piemont” și în sudul Carpaților Meridionali, unde se află Piemontul Getic).

ROMÂNIA

Existența celor trei fragmente rigide de platformă (fundamentul Câmpiei Române, Dobrogea și fundamentul Podișului Moldovei) a determinat forma actuală a arcului carpatic pe care o are acesta pe teritoriul țării noastre.

Tipurile genetice de relief din țara noastră sunt redată în harta alăturată (fig. 2) și cuprind o varietate de forme, grupate în peste 20 de categorii. Extensiuni teritoriale mai mari au, așa cum se observă, următoarele tipuri:

- **munții-bloc** (pe roci dure, cu urme de modelare policiclică); aceștia formează cele mai vechi, mai rigide și mai complexe sisteme montane: Carpații Meridionali, Munții Apuseni, Munții Rodnei);

- **relieful structural** (pe fliș sau pe structuri vulcano-sedimentare);

- **relieful cutat** (în Subcarpați, în regiunile montane cu fliș); Subcarpații reprezintă, din acest punct de vedere, un tip de relief original, foarte rar pe glob;

- **relieful piemontan** (Piemontul Getic);

- **podisuri** pe structuri monoclinale sau ușor ondulate (Podișul Dobrogei, Podișul Moldovei);

- **câmpii** (de subsidentă, tabulare și câmpii piemontane);

- **relief vulcanic** (lanțul Oaș-Călimani-Harghita) care aparține celui mai lung lanț vulcanic din Europa.

La acestea se adaugă, pe întinderi mai mici: **relieful glaciatic** (în Carpații Meridionali și Munții Rodnei), **relieful carstic** (în Munții Apuseni, Munții Banatului, Podișul Mehedinți și în alte regiuni).

Podișul Dobrogei conservă o suprafață de teren foarte interesantă sub raportul tipurilor de relief: Podișul Casimcei. Acesta este în prezent un podis peneplenizat dezvoltat pe o structură subiacentă de roci foarte vechi (șisturi verzi), asemănătoare sistemelor caledoniene.

TERMENI

Munți-bloc – munți bine delimitați, formați pe structuri de roci dure.

Piemont – suprafață de acumulare situată în apropierea unei regiuni mai înalte (la „piciorul muntelui”).

Câmpie de acumulare glaciatică – câmpie formată prin acțiunea de acumulare a depozitelor glaciare în partea terminală a ghetarilor continentali cuaternari.

Fiord – tărâm cu aspect sinuos, abrupt format în locul văilor glaciare cuaternare.

Tip genetic de relief – asociere de forme, cu elemente comune, rezultate din acțiunea predominantă a unui agent sau a unui element al substratului.

Platformă – structură a scoarței terestre care, în sens geologic, constituie o regiune stabilă și rigidă.

Peneplenă – suprafață orizontală rezultată în urma unei eroziuni îndelungate.

ACTIVITĂȚI

1. *Comparați fig. 1 și fig. 2 sub raportul gradului de detaliere al elementelor reprezentate și al informației cartografice.*

2. *Realizați un text de 10-15 rânduri, referitor la două tipuri de relief, la alegere dintre cele redată în legenda figurii 2.*

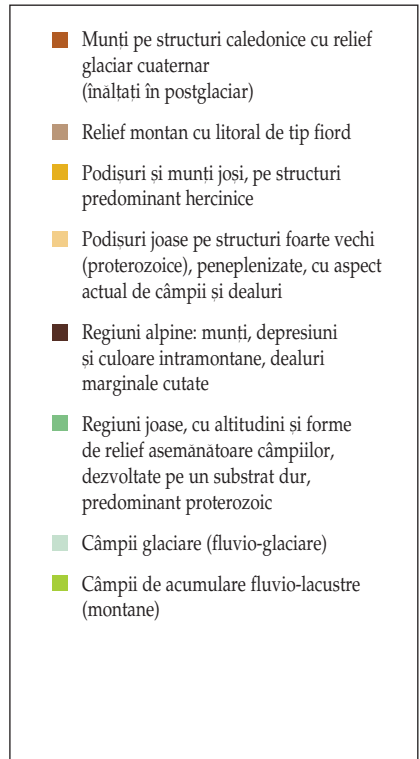
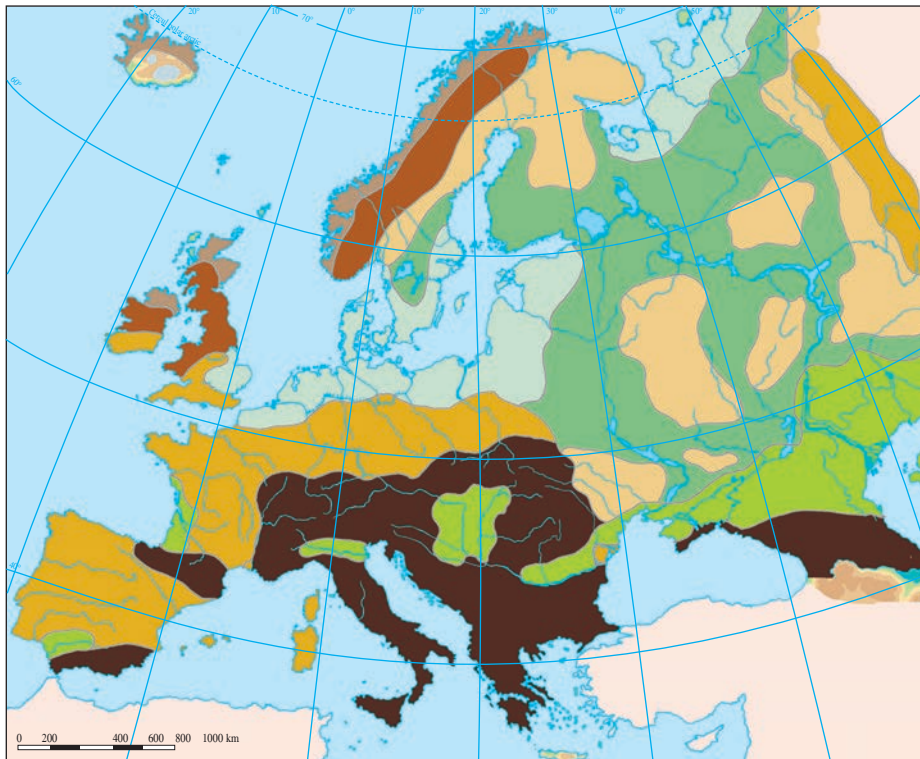

Fig. 1 Europa – tipuri genetice majore de relief (generalizări regionale)

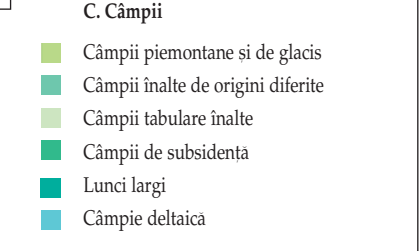
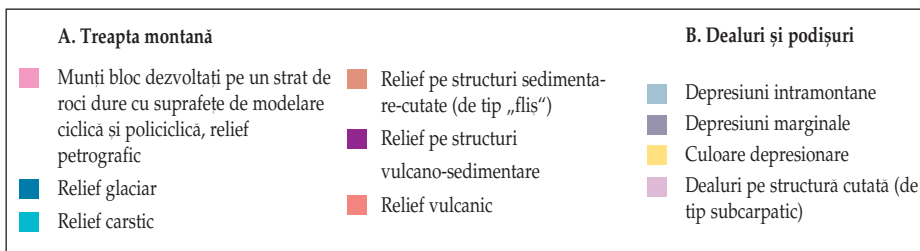
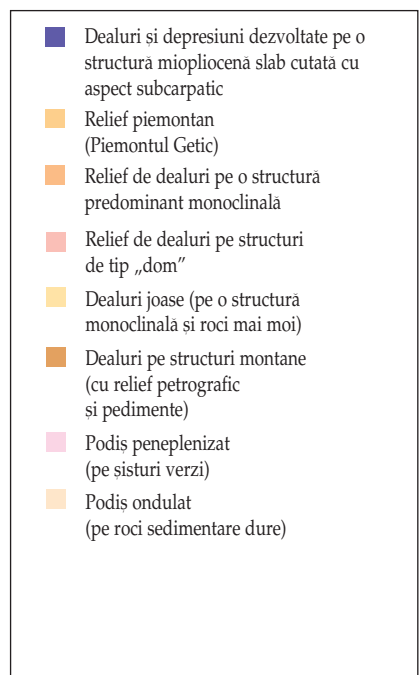
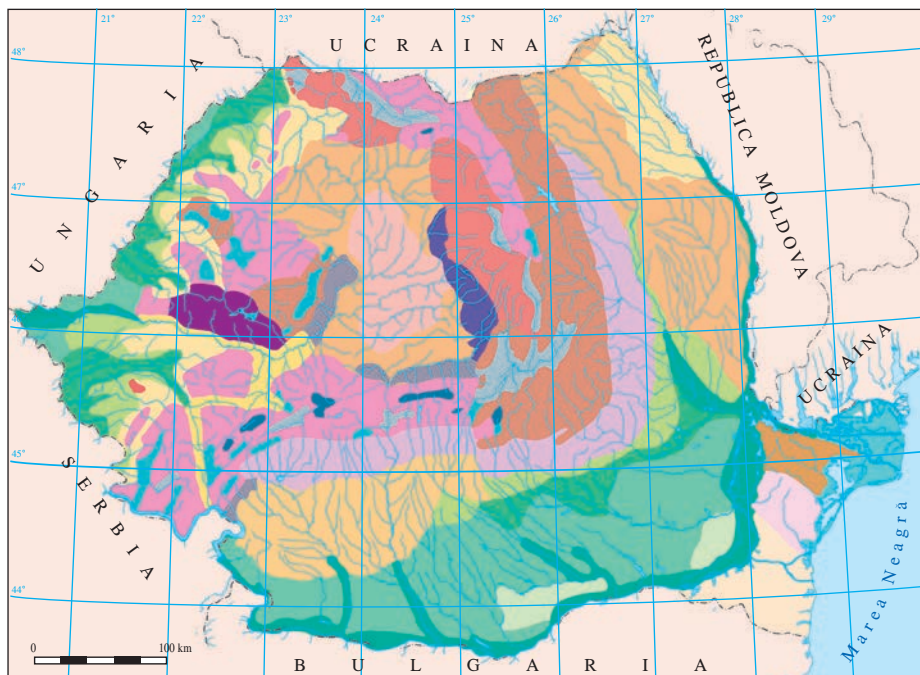

Fig. 2 România – tipuri genetice de relief (pe treptele majore)

EUROPA

Unitățile majore ale Europei se pot identifica pe orice hartă fizică a Europei, la un nivel de detaliere corespunzător scării acesteia. Harta alăturată (fig. 2) redă, la această scară, unitățile majore semnificative. În cadrul continentului nostru, pot fi identificate următoarele **unități majore**, grupate pe treptele de relief și substratul genetic al acestora astfel:

Unități montane, care cuprind:

- unități alpine (Munții Alpi – fig. 1, Apenini, Pirinei, Carpați, Caucaz), formate din lanțuri montane individualizate și masive, despărțite prin depresiuni intramontane și culoare;

- unități de munti (și podișuri mai înalte), dezvoltate pe structuri **caledoniene** (Alpii Scandinaviei) și **hercinice** (Masivul Renan, Munții Sudetii, Munții Ural etc.).

Unități de podișuri:

- pe structuri vechi (Podișul Donetk, Podișul Central Rus, Podișul Dobrogei);

- pe structuri hercinice (de exemplu, Podișul Boemiei, care este înconjurat înșă de porțiuni mai înalte, cu aspect montan;

- pe structuri mai noi (Podișul sau Piemontul Getic).

Unități de câmpie:

- câmpii fluvio-glaciare (cum este Câmpia Nord-Europeană);

- câmpii fluvio-lacustre (Câmpia Română, Câmpia Panonică și Câmpia Padului); acestea s-au format prin umplerea succesivă a unor bazine maritime, semiînchise (Bazinul Panonic) sau cu o anumită deschidere (în locul Câmpiei Române și al Câmpiei Padului);

- câmpii pe structură de podiș (Câmpia Europei de Est, Câmpia Finlandei); acestea nu sunt propriu-zis câmpii (aparent justificate de altitudinile coborâte), ci adevărate podișuri, pe structuri foarte vechi;

- câmpii fluvio-litorale (Câmpia Mării Negre, Câmpia Precaspică), provenite din alternanța acumulării fluviale continentale și submerse și din evoluția liniei țărmului.

ROMÂNIA

Unitățile majore (fig. 3) se pot grupa pe trepte și tipuri de relief, astfel:

Unități montane carpatice (și spațiul depresionar interior), cuprinzând Carpații și Depresiunea Colinară a Transilvaniei (cu cele trei ramuri carpatice, care închid în interior aria depresionară a Transilvaniei).

Unități de dealuri și podișuri, cuprinzând: Subcarpații, Podișul Moldovei, Podișul Mehedinți, Piemontul Getic, Dealurile de Vest și Podișul Dobrogei.

Unități de câmpie, cuprinzând: Câmpia de Vest, Câmpia Română, Delta Dunării și câmpia lagunară Razim-Sinoie.

Fiecare unitate majoră are o serie de subdiviziuni, mai mult sau mai puțin individualizate, iar acestea, la rândul lor, alte diviziuni mai mici. Se formează, astfel, o taxonomie, de la aceste unități majore, până la diviziuni care ocupă suprafețe foarte reduse.

Pe harta diviziunilor unităților de relief (fig. 4) se pot identifica nivelurile taxonomice inferioare unităților majore și pot fi precizate anumite caracteristici ale acestora. Din compararea hărții tipurilor de relief cu harta unităților de relief rezultă anumite caracteristici ale fiecărei unități de relief reprezentate, referitoare la aspectele calitative ale acestuia.

Unitățile majore de relief se divid, la rândul lor, în areale mai mici. În divizarea acestora, trebuie păstrat criteriul omogenității relative și al individualizării teritoriale. Exemplele alăturate (fig. 3 și fig. 4) se referă la o situație din țara noastră, dar aceasta există în realitate pentru orice unitate de relief situată în Europa sau pe alt continent. În cazul unităților de relief cu o mare omogenitate și o extensiune foarte mare (cum ar fi Câmpia Europei de Est, Câmpia Nord-Europeană), diviziunile subordonate au întinderi mai mari și sunt mai greu de identificat. Imaginile alăturate (fig. 2, 3, 4) arată foarte clar cum se poate realiza trecerea de scară de la întinderi mai mari (fig. 2) la întinderi mai mici (fig. 4).

TERMENI

Unitate de relief – suprafață de teren bine individualizată, pe suprafața căreia există o anumită omogenitate altimetrică și a tipurilor de relief.

Unitate majoră – diviziune principală, cu un anumit caracter convențional, care depinde de scara hărții.

Câmpie fluvio-glaciară – câmpie formată în urma avansării și a retragerii succesive a ghetarilor continentali.

Câmpie fluvio-litorală – câmpie formată pe spațiul de oscilație a liniei țărmului, pe baza sedimentelor aduse de fluviu și curenții litorali.

Hercinic – sistem montan și orogeneză a cărei denumire provine de la cea a Munților Harz din Germania.

Fig. 1 Munții Alpi

ACTIVITĂȚI

Comparați extensiunea unităților taxonomice din regiunile montane și din regiunile de câmpie, de la cele mai mari întinderi (unități majore), până la cele mai mici, reprezentate pe hartă (fig. 4).

Fig. 2 Europa – Unități majore de relief

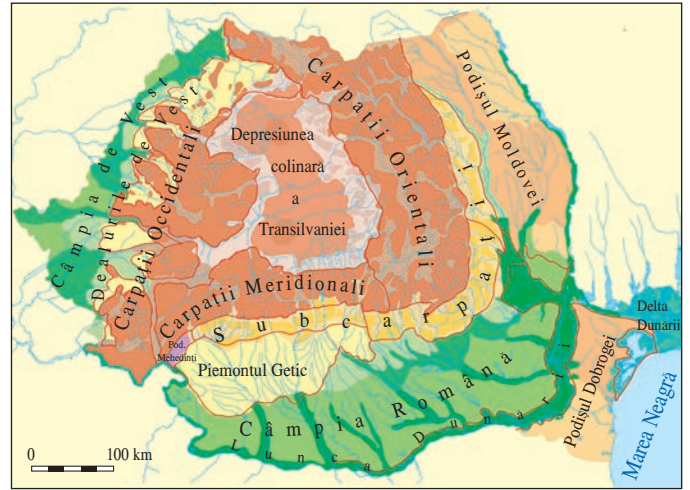

Fig. 3 România – Unitățile majore de relief

Munți Depresiuni intramontane și culoare Zona de podis Dealuri și depresiuni submontane Podis pe structuri montane (Pod. Mehedintii) Subcarpatii (dealuri și depresiuni)	Dealuri pericarpatiche predominant piemontane Podisuri extracarpatiche: cu altitudini mai ridicate (450–600 m) cu altitudini mai coborâte (200–300 m) cu aspect penplenizat Câmpii înalte (150–300 m)	Câmpii orizontale Câmpii joase și lunci Câmpie deltaică și litorală	A Carpatii Maramuresului și Bucovinei B Carpatii Moldo-Transilvani C Carpatii Curburii D Munții Banatului E Munții Apuseni

Fig. 4 România – diviziuni ale unităților majore de relief

2.4 CLIMA – FACTORII GENETICI, ELEMENTELE CLIMATICE ȘI REGIONAREA CLIMATICĂ

EUROPA – FACTORII GENETICI

În cazul unei întinderi continentale cum este cea a Europei, principalii factori genetici au caracteristici care derivă din factorii genetici generali ai climei planetei. Principalii factori care determină caracteristicile climei Europei sunt:

- radiația solară (rezultată din poziția pe glob), care determină caracterul temperaturii al climei; valoarea radiației solare globale scade de la sud (130-140 kcal/cm²/an) spre nord (80-100 kcal/cm²/an);

- contactul foarte sinuos dintre uscat și apă și existența, în cazul Oceanului Atlantic, a unui curent maritim (Curentul Atlanticului de Nord);

- aspectul și altitudinea reliefului (prin prezența lanțului alpino-carpatic și prin zonalitatea verticală);

- existența unei mase continentale de întindere mai mare în est, care determină continentalismul temperaturii și precipitațiilor;

- circulația generală a aerului, concretizată prin deplasarea anuală a zonelor de divergență și de convergență, pe fondul unei circulații predominant vestică.

ELEMENTELE CLIMEI

Din hărțile alăturate se pot observa **elementele climatice principale**: izotermele medii anuale (fig. 1) și cantitatea medie anuală de precipitații (fig. 3).

Sub raport climatic, continentul are o azonalitate „deformată” (de la sud-vest spre nord-est), determinată de acțiunea climatică simultană a Curentului Atlanticului de Nord și de continentalismul părții de est a Europei.

Astfel, **izotermele lunilor extreme** (ianuarie și iulie), precum și persistența stratului de zăpadă arată că modificarea acestor elemente se realizează pe o direcție care pornește din sud-vestul continentului, spre nord-estul acestuia (nordul Munților Ural) și nu conform zonalității latitudinale.

ROMÂNIA – FACTORII GENETICI

Factorii genetici ai climei la nivelul țării noastre, pe fondul celor menționați anterior, se referă la următoarele elemente:

- persistența unei circulații predominant vestică, care influențează repartiția precipitațiilor și trecerea de la influențele oceanice la cele continentale;

- etajarea reliefului care induce o etajare climatică, mai redusă decât în cazul altor regiuni și foarte mult nuanțată de existența depresiunilor intramontane;

- diferențele termice reduse, datorate extensiunii în latitudine.

O comparație climatică sugestivă între Europa și România poate fi realizată prin analiza temperaturilor caracteristice vara (iulie) la cele două scări de reprezentare (DOC 1).

Din analiza acestor hărți se pot observa atât detaliile referitoare la țara noastră (în raport cu Europa), cât și complexitatea crescândă a situației concrete în cazul trecerii de la o scară mai mare la una mai mică.

ELEMENTELE CLIMEI

Pe fondul caracteristicilor continentului, clima țării noastre se caracterizează prin următoarele elemente specifice (fig. 2, fig. 4):

- existența unor temperaturi medii anuale mai mari de 10° C (în sud), de 8,5° C (în nord) și scăderea acestora în altitudine (între 200 și 2 500 m) până la valori de 0° C;

- iarna (ianuarie), aproape întregul teritoriu al țării are temperaturi negative (care coboară la -12° C pe vârfurile munților), iar vara (iulie), cele mai întinse suprafețe au temperaturi cuprinse între 20 și 24° C;

- precipitațiile medii scad de la vest la est (de la 650 la 400 mm) și cresc cu înălțimea (la peste 1 400 mm în munții foarte înalți și cu expunere vestică).

TERMENI

Factor genetic – factor care determină caracteristicile elementelor meteorologice și climatice.

Radiația solară – cantitatea de energie radiantă provenită de la Soare, măsurată pe o anumită suprafață.

Element climatic – element individualizat al climei: temperatură, precipitații, deplasarea aerului.

Izotermă – linie care unește punctele cu aceeași temperatură.

Climat continental – climat influențat de o masă continentală prin diferențe termice importante între lunile extreme.

ACTIVITĂȚI

1. Analizați hărțile reprezentate pe harta alăturată și precizați gradul de detaliere al informației prezentate.

2. Menționați raportul dintre scara de reprezentare și diversitatea informației.

3. Precizați mersul izotermelor medii anuale și repartiția precipitațiilor medii, utilizând fig. 1 și fig. 2.

Fig. 1 Europa — temperatura medie anuală

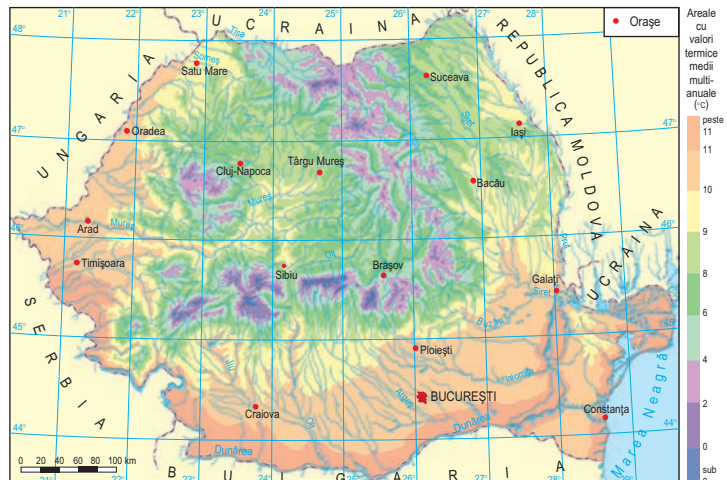

Fig. 2 România — temperatura medie anuală

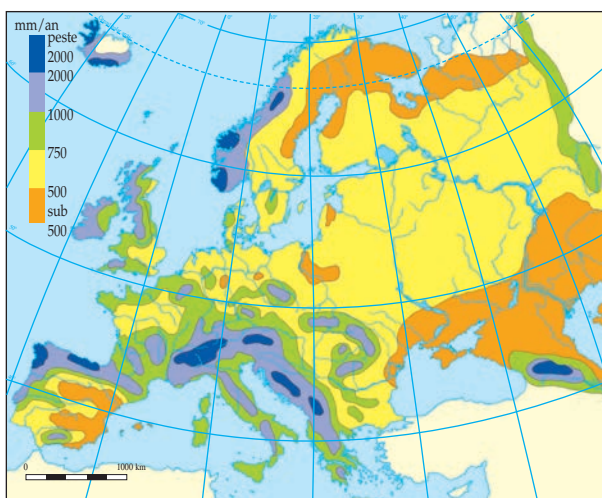

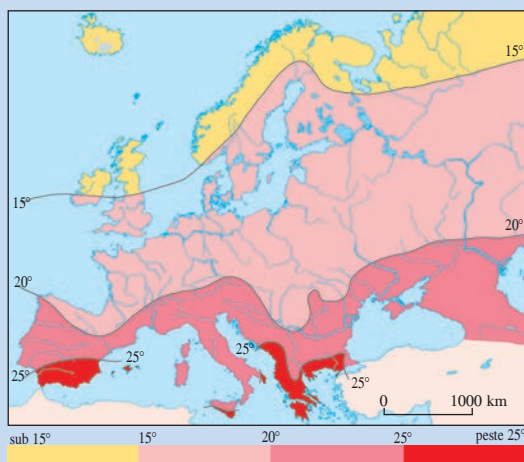
Fig. 3 Europa — precipitații medii anuale

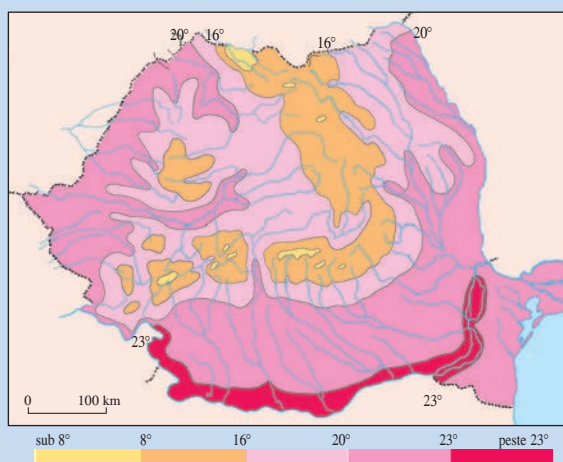
Fig. 4 România — precipitații medii anuale

DOC 1

Hărți climatice: temperatura medie din luna iulie în Europa și în România

Izoterme $\sim 25^{\circ}\text{C}$
Europa — temperatura medie în luna iulie (°C)

Izoterme $\sim 23^{\circ}\text{C}$
România — temperatura medie în luna iulie (°C)

REGIONAREA CLIMATICĂ

EUROPA

Pe continentul nostru pot fi identificate mai multe **tipuri de climă** (fig. 1), care au o succesiune predominant latitudinală, dar deformată de la direcția sud-nord la direcția sud-vest – nord-est. Zonalitatea este dublată de etajarea verticală a elementelor climei.

Pentru a ilustra această orientare a zonelor de climă pe direcția sud-vest – nord-est, trebuie să arătăm că succesiunea completă a zonelor de climă începe din Peninsula Iberică (unde, pe fondul climatului mediteranean, există nuanțe de ariditate similare latitudinilor tropicale) și ajunge la caracteristici climatice extreme, similare celor polare, în nord-estul continentului (nordul Munților Ural).

Din repartitia tipurilor de climă se observă influența Curentului Atlanticului de Nord (în aspectul arealului de climat oceanic și al repartitiei temperaturilor medii ale aerului) și influența masei continentale de est (în caracterul continental al temperaturii și caracterul arid al regimului precipitațiilor).

Principalele tipuri de climă din Europa (fig. 1) au anumite caracteristici ale elementelor climatice componente. Astfel, **climatul subpolar** se caracterizează prin temperaturi scăzute tot timpul anului (cu valori predominant negative), precipitații reduse (sub formă de ninsoare) și lungimea foarte mare a anotimpului rece. Prin contrast, **climatul mediteranean** are două anotimpuri cu diferențieri mici sub raport termic și al precipitațiilor unde se simte influența exercitată de Marea Mediterană.

Climatul oceanic se caracterizează prin faptul că iarna este mai cald decât în cel continental, iar precipitațiile sunt mai ridicate. **Climatul de stepă** are precipitații reduse, care, spre est, dau nuanțe de ariditate.

ROMÂNIA

Regionarea climatică, în cazul țării noastre, cuprinde **etaje** datorate reliefului și **sectoare (sau nuanțe)** de climă, datorate influențelor exterioare. Din combinarea caracteristicilor climatice rezultate din etajare cu cele datorate influențelor exterioare, există o regionare climatică mai nuanțată (fig. 2).

Etajele de climă redau într-un mod mai fidel treptele majore și cele intermediare de relief:

- în regiunile montane există un climat diferențiat după treptele intermediare (climat alpin, climat montan și climat de depresiuni);

- în regiunile deluroase, după altitudinile relative (dealuri înalte, dealuri joase și depresiuni);

- în cazul climatului de câmpie, diferențele apar în raport cu poziția regiunilor de câmpie în cadrul țării. Influențele exterioare permit identificarea mai multor sectoare (cu diferite nuanțe).

- **Climatul cu influențe oceanice** are precipitațiile mai bogate (cu 200-300 mm anual) datorită vânturilor de vest, care aici au un caracter permanent.

- **Climatul cu influențe submediteraneene** are temperaturi mai ridicate și un al doilea maxim pluviometric toamna.

- **Climatul de tranziție între cel cu influențe submediteraneene și climatul de ariditate**, cuprinde centrul Câmpiei Române, Podișul Getic și Subcarpații Getici.

- **Climatul de ariditate** se manifestă prin continentalismul termic și precipitațiile reduse (500-400 mm/anual), zile tropicale și secete.

- **Climatul cu influențe baltice** induc temperaturi mai scăzute, precipitații sub formă de ninsoare mai frecvente și, uneori, mase de aer descendente din nord.

- **Climatul cu influențe pontice** se resimte pe litoral și în Delta Dunării.

Fiecare tip de climă, etaj sau nuanță pot fi caracterizate pe baza unor elemente de reper (DOC 1).

TERMENI

Continentalism termic – diferență mare între temperatura medie a lunii celei mai calde și a celei mai reci.

Nuanță climatică – caracteristică determinată de influențe climatice exterioare.

Etaj climatic – interval altimetric generalizat, cu anumite caracteristici climatice.

Ariditate – caracteristică a climei de a avea o evaporatie mai mare decât precipitațiile primite.

Tip de climă – familie de valori climatice cu o anumită omogenitate în timp și spațiu, care permite individualizarea față de alte spații înconjurătoare.

Zonalitate climatică – variația în latitudine a elementelor climatice.

DOC 1 Caracteristici ale climei

- a. Factorii genetici:
 - factorii radiativi (radiație solară);
 - factorii dinamici (circulația aerului);
 - factorii fizico-geografici (poziție, relief etc.).
- b. Elementele climei:
 - regimul termic și repartitia temperaturilor caracteristice (temperatura medie, temperaturile medii ale lunilor extreme);
 - regimul și repartitia precipitațiilor
 - regimul eolian.
- c. Diferențierile teritoriale: etaje, nuanțe, sectoare topoclimatice.

ACTIVITĂȚI

1. *Comparați hărțile alăturate (fig. 1, fig. 2) și precizați diferențele dintre acestea, sub raportul diversității informațiilor prezentate.*

2. *Caracterizați un tip de climă, la alegere, dintre cele prezentate în legenda hărților.*

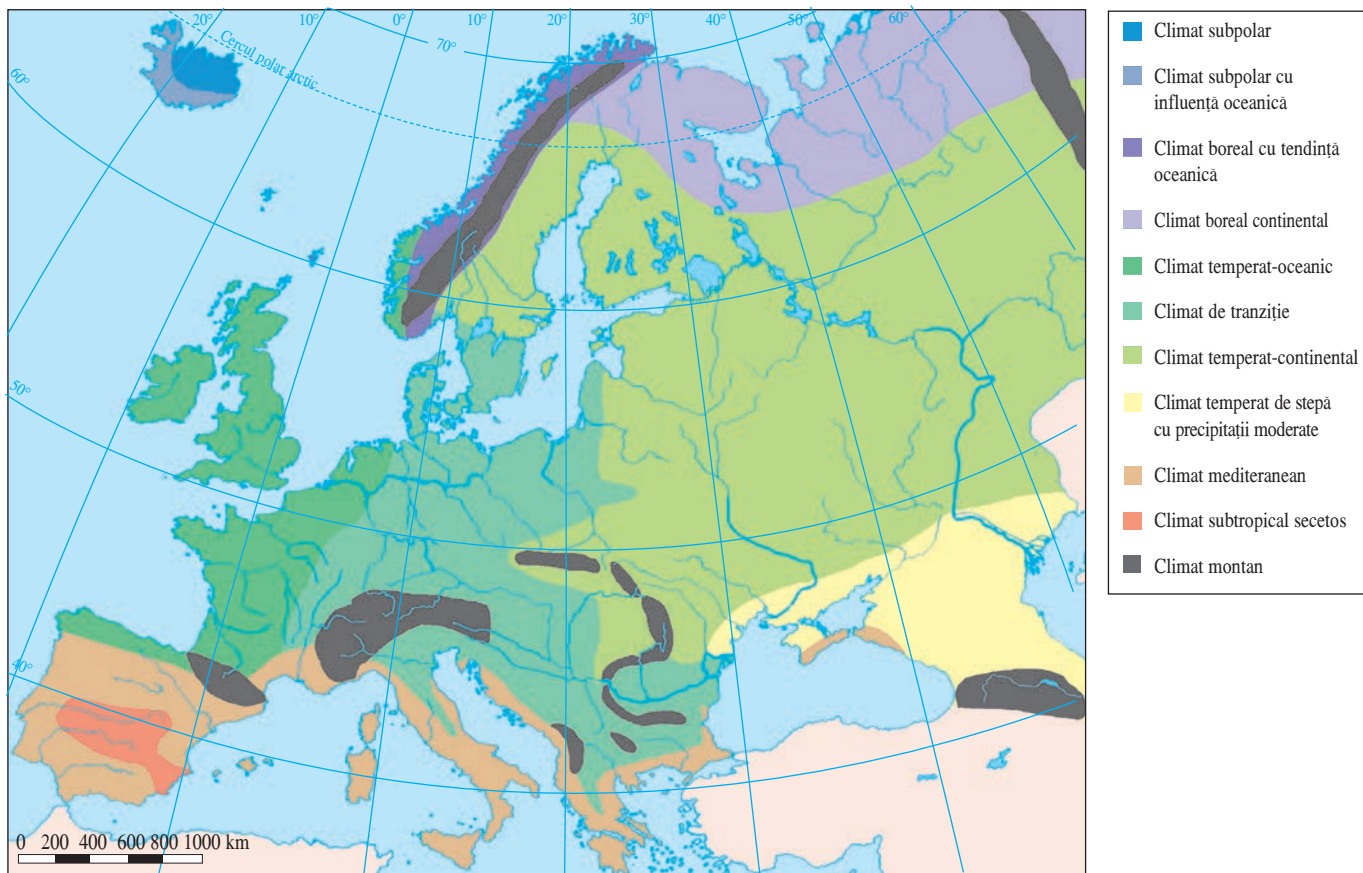

Fig. 1 Europa – Regionarea climatică (specificul etajelor și nuanțelor de climă)

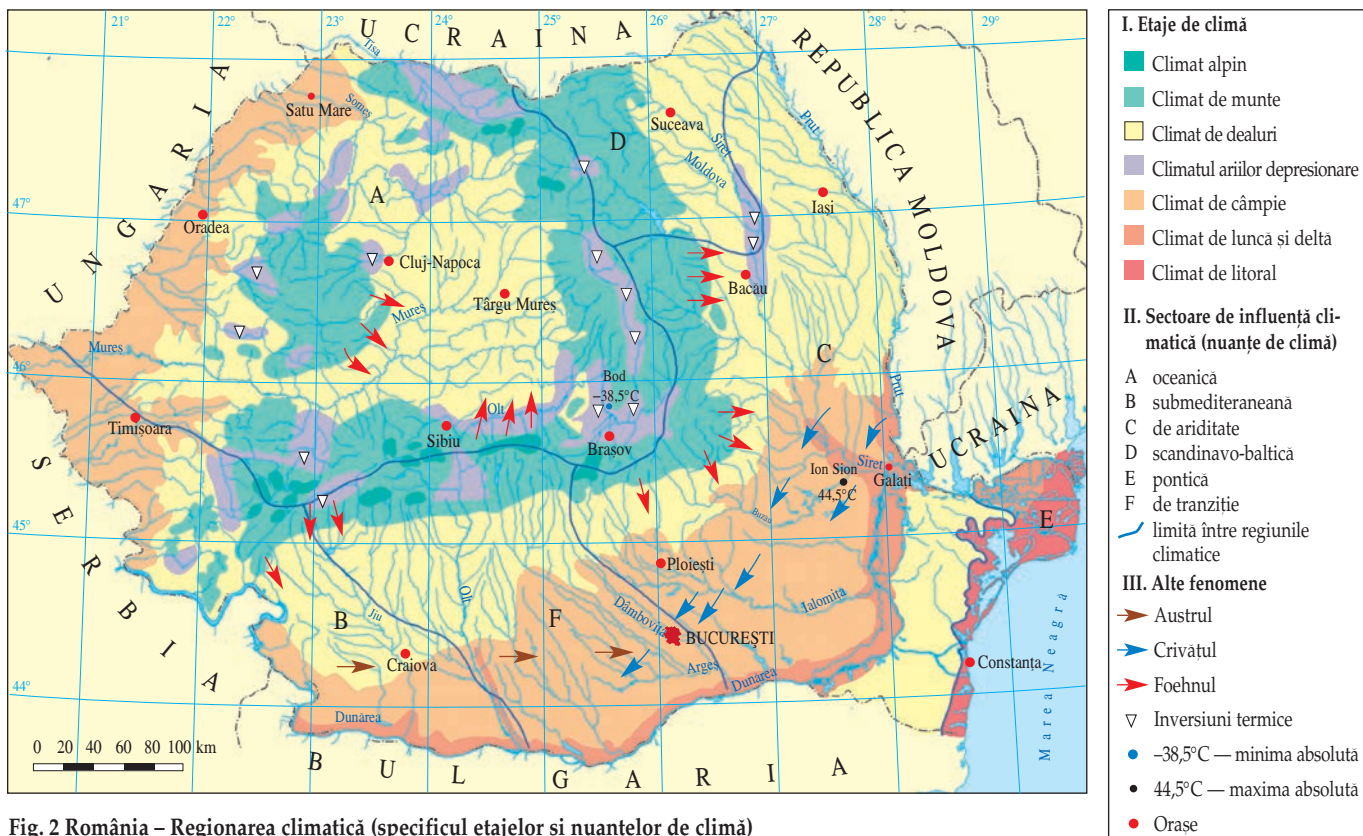

Fig. 2 România – Regionarea climatică (specificul etajelor și nuanțelor de climă)

2.5 HARTA SINOPTICĂ A EUROPEI ȘI A ROMÂNIEI

HARTA SINOPTICĂ

Harta sinoptică (DOC 1, 2) redă situația meteorologică a unui teritoriu la un moment dat, dar într-un mod generalizat (deoarece nu sunt menționate toate stațiile meteorologice), într-o formă simplificată și cu elemente care îi măresc puterea de sugestie.

EUROPA

Hărțile sinoptice ale continentului se bazează pe prelucrarea simultană a unui mare număr de date referitoare la elementele meteorologice principale.

O hartă sinoptică a Europei (DOC 1) poate cuprinde următoarele elemente:

- presiunea aerului, redată prin izobare, cu indicarea ariilor ciclonale (cu presiune scăzută) și a ariilor anticiclonale (cu presiune ridicată);

- tipurile de mase de aer, reprezentate prin semne specifice, care pot arăta proveniența acestora și, îndeosebi, raportul termic cu regiunile situate în apropiere, de care sunt despărțite prin fronturi atmosferice;

- arealele cu precipitații (care au loc simultan) și, uneori, caracteristicile acestora (lichide sau solide);

- hărțile sinoptice realizate la o scară mai mare pot cuprinde și elemente referitoare la temperaturile înregistrate în puncte reprezentative.

Hărțile sinoptice ale Europei destinate mass-mediei se reduc frecvent la elemente legate de temperaturi, asociate sau nu cu precipitații.

În cazul Europei, situațiile sinoptice sunt determinate de circulația generală a aerului, migrația anuală a zonelor de convergență și a celor de divergență, deplasarea maselor de aer datorată activității centrilor barici principali: centre de presiune maximă (anticiclonele Azorelor și anticiclonele central-asiatice) și centre de presiune minimă (ciclonele islandeze și ciclonele

siberian). Anumite aprecieri asupra climei pot fi realizate și pe baza unor elemente climatice medii (DOC 3).

ROMÂNIA

La nivelul și dimensiunea țării noastre, hărțile sinoptice (destinate publicului larg) cuprind îndeosebi elemente referitoare la temperaturile semnificative și la arealele cu precipitații. Hărțile sinoptice cu un grad mai mare de abordare științifică reprezintă și celelalte elemente referitoare la presiunea atmosferică, masele de aer, tipul de precipitații și direcția de deplasare a vântului.

Interpretarea hărților sinoptice ale teritoriului țării trebuie realizată în raport cu cele ale întregului teritoriu european și chiar ale unui spațiu mai larg. Acestea duc la elaborarea buletinelor meteorologice.

ELABORAREA PROGNOZELOR METEOROLOGICE

Harta sinoptică permite vizualizarea unor modificări spațiale ale caracteristicilor atmosferei, care pot sta la baza înțelegerii evoluției fenomenelor meteorologice. Elaborarea prognozelor se bazează pe utilizarea unor seturi de date meteorologice, prin intermediul unor aprecieri empirice, a unor date rezultate din regularități și, mai nou, pe baza unor programe informatice. Un rol deosebit îl au, în ultima perioadă, imaginile satelitare, prin corelarea acestora cu datele meteorologiei tradiționale. Prognozele se realizează pe termen scurt (mai puțin de o zi), pe termen mediu (câteva zile) și chiar pe un termen mai îndelungat (câteva săptămâni), cu aproximările corespunzătoare.

Forma cea mai simplă prin care sunt redată elemente meteorologice la un moment dat și prognoza acestora o reprezintă **buletinul meteorologic** (DOC 4).

TERMENI

Buletin meteorologic – text cuprinzând informații referitoare la starea elementelor meteorologice la un moment dat și la evoluția probabilă în următorul interval de timp.

Element meteorologic – însușire (temperatură, umezeală) sau fenomen (precipitații, vânt) ce caracterizează atmosfera la un moment dat.

Front atmosferic – zonă de separare a două mase de aer cu proprietăți diferite.

Baric – termen referitor la presiunea aerului.

Masă de aer – parte a atmosferei, cu anumite proprietăți ale elementelor meteorologice care îi conferă o anumită omogenitate.

Anticiclone – zonă de presiune ridicată, unde aerul are tendința de a avea un caracter divergent.

Ciclone – zonă de presiune scăzută (față de cea a regiunilor din jur), unde există tendința aerului de a avea un caracter convergent.

Izobară – linie care unește punctele cu aceeași presiune.

Situație sinoptică – caracteristicile elementelor meteorologice pe un anumit spațiu, la un moment dat.

ACTIVITĂȚI

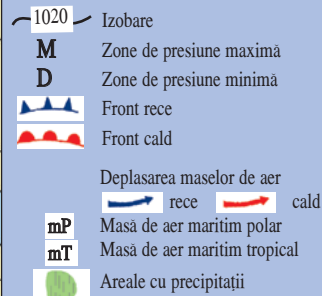
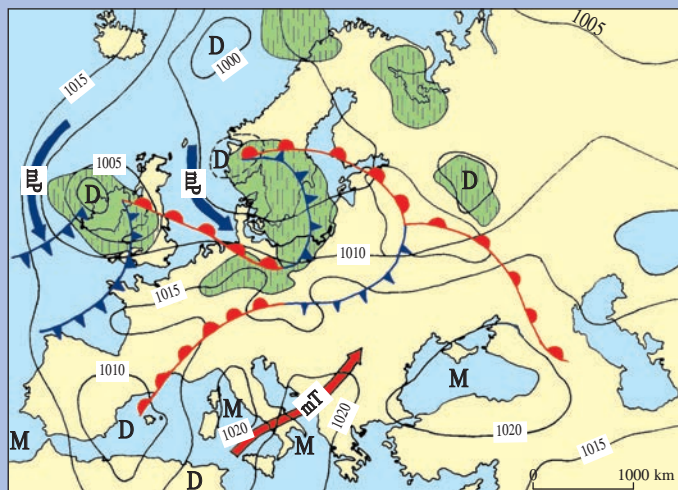
1. Precizați cum este vremea în acest moment, pe baza caracteristicilor prezentate în buletinul meteorologic.

2. Realizați o previziune a vremii, pe termen mediu (una-două zile) a evoluției elementelor meteorologice.

3. Descrieți în cuvinte proprii, pe scurt, situația sinoptică din DOC 1, utilizând doar informațiile redată pe hartă.

Tipurile principale de mase de aer întâlnite pe glob sunt:

- mase de aer arctic (A), cu varietățile sale: aer marin arctic și continental arctic;
- mase de aer polar (P), cu aer marin polar și continental polar;
- mase de aer tropical (T), cu aer marin tropical și continental tropical;
- mase de aer ecuatoriale (E).

Există mai multe categorii de hărți sinoptice. Cele mai complexe sunt destinate analizei situației meteorologice în instituțiile specializate, precum și cele destinate zborurilor avioanelor. Caracteristici simplificate sunt redată în hărțile cu o destinație științifică generală. Cele mai simple hărți sinoptice sunt acelea care sunt publicate în diferite cotidiane sau sunt folosite în emisiunile de televiziune.

Aceste ultime hărți sinoptice, având ca evidentă destinație, prin intermediul mass-mediei, un public mai puțin avizat, sunt pe alocuri extrem de simple, cu informație redusă, cuprinzând îndeosebi elemente legate de temperatura aerului (în două momente ale zilei),

mai rar referitoare la precipitații și extrem de rar la aspectul câmpului baric.

Hărțile sinoptice profesionale cuprind elemente referitoare la câmpul baric, tipurile de mase de aer, arealele cu precipitații, direcția și intensitatea vântului, temperaturi caracteristice.

Reprezentările la nivelul globului asupra situațiilor sinoptice au în vedere îndeosebi circulația aerului, poziția diferiților centri barici (și modificarea acestora), precipitațiile atmosferice (sub forma unor areale) și temperaturi caracteristice.

La nivelul continentelor, hărțile sinoptice sunt influențate de scara la care sunt reprezentate și de întinderea continentului.

Stația meteorologică	Temp. medie anuală (°C)	Precipit. medii anuale (mm)
Vf. Omu	-2,6	1 074
Constanta	11,3	382
București	11,0	589
Galati	10,5	460
Timișoara	10,7	609
Oradea	10,3	610
Satu Mare	9,7	625
Cluj-Napoca	8,4	581
Sibiu	8,7	646
Târgu Mureș	8,7	603
Iasi	9,5	532
Suceava	7,4	578
Bacău	9,0	557

În București

Astăzi. Cerul va fi temporar noros, iar vântul va sufla slab și moderat. Temperatura maximă va fi de 11 ... 12 grade, iar cea minimă va fi de -1 ... 1 grad.

În țară

Astăzi. Cerul va fi variabil, cu unele înnorări ziua în sud și sud-vest, unde și vântul va prezenta intensificări temporare. Izolat la munte, îndeosebi în Carpații Meridionali, vor fi precipitații slabe, predominant sub formă de lapoviță și ninsoare. Temperaturile maxime vor fi cuprinse între 7 și 15 grade, iar cele minime

între -3 și 5 grade, ușor mai scăzute în depresiuni. Noaptea și dimineața izolat se va produce ceață, îndeosebi în Transilvania. În zonele deluroase și depresionare vor fi condiții de bruma.

Măine. În cursul zilei, vremea va fi în general frumoasă, cu cerul variabil. Noaptea vor fi unele înnorări, iar în Moldova, cu totul izolat, vor fi posibile precipitații slabe, mixte. Vântul va sufla slab până la moderat. Temperaturile maxime vor fi cuprinse între 8 și 16 grade, iar cele minime între -3 și 5 grade. Vor fi condiții de ceață în zonele joase, îndeosebi în cele din vest și din centru.

PORTOFOLIU

Notati, în fiecare zi în care aveți oră de geografie, elementele caracteristice ale vremii din ziua respectivă (asemănătoare celor prezentate în buletinele meteorologice). Aceste date urmează să se refere la localitatea voastră și nu la tot teritoriul țării. La sfârșitul anului școlar, urmează să adunați aceste date și să precizați, pe scurt, modul în care au evoluat caracteristicile vremii.

Precizați aceste modificări utilizând elementele referitoare la interpretarea situațiilor sinoptice.

2.6 HIDROGRAFIA EUROPEI ȘI A ROMÂNIEI – ASPECTE GENERALE

EUROPA

La dimensiunile continentului nostru, hidrografia este influențată de poziția geografică (prin caracteristicile elementelor climatice), caracteristicile cantitative și calitative ale circuitului apei în natură, de configurația țărmurilor și de întinderea continentului. Aceste elemente determină varietația și caracteristicile domeniilor hidrografice exterioare (mări, fluvii, lacuri, ghetari) în această parte a Terrei.

OCEANE ȘI MĂRI

Europa este înconjurată de mări și de oceane, care au caracteristici diferite. Masa apelor oceanice și maritime formează împreună hidrografia apelor exterioare care înconjoară Europa, spre deosebire de apele continentale, interioare.

Influența cea mai importantă asupra Europei o exercită curentul Atlanticului de Nord, care modifică elementele climatice de bază pe fațada vestică a continentului, influențând hidrografia interioară (debitele râurilor, regimul termic).

FLUVII ȘI RÂURI

Bazinele hidrografice principale sunt orientate spre spațiile înconjurătoare: Oceanul Arctic, Oceanul Atlantic și mările adiacente, Marea Mediterană, Marea Neagră și Marea Caspică. În cazul Europei, trebuie să observăm că bazinele hidrografice cele mai întinse (Volga și Dunăre), care transportă și cele mai mari cantități de apă, se varsă în mări relativ izolate.

Principalele râuri și fluvii (fig. 1, DOC 1) au debite și lungimi care sunt influențate de aspectul general al continentului și de cantitatea precipitațiilor atmosferice.

LACURILE

Principalele categorii de lacuri din Europa, după întindere și modul de formare, sunt:

- **lacuri glaciare**, situate în depresiunile create de foștii ghetari cuaternari de calotă

(L. Ladoga, L. Onega etc.) sau în regiunile muntoase cu glaciațiune alpină (L. Geneva, L. Garda, L. Como – cel mai adânc lac european, 410 m);

- **lacuri de baraj artificial** (pe majoritatea fluviilor importante), cu acumulări mai mari pe Dunăre (L. Porțile de Fier) și Volga (L. Rîbinsk etc.);

- **lagune, limane maritime** și alte categorii de lacuri situate la țărmul mării;

- diferite alte tipuri de lacuri, cu suprafețe mai mici (în sare, în regiuni carstice, lacuri tectonice, în regiuni vulcanice etc.).

GHEȚARI ȘI BANCHIZĂ

Apa sub formă solidă este prezentă mai ales în regiunile situate în partea de nord a continentului, în Oceanul Arctic și insulele acestuia. Ghetari continentali (de calotă) există în Islanda, Svalbard, Novaia Zemlea, iar ghetari montani în Alpi, Pirinei și în Scandinavia. Banchiza este frecventă în mările Oceanului Arctic, îndeosebi în Marea Albă.

ROMÂNIA

Hidrografia țării noastre este tangenta Mării Negre (care o colectează integral) și cuprinde, ca ape continentale, Dunărea, lacurile, râurile interioare și apele subterane.

Râurile interioare sunt organizate în bazine hidrografice, reprezentate de râuri, care se varsă direct sau indirect în Dunăre (fig. 2).

Lacurile cuprind o mare varietate de forme, dar au în general întinderi relativ reduse. Cele mai întinse lacuri sunt sistemul lagunar Razim-Sinoie și lacurile de baraj hidroenergetic (L. Porțile de Fier și Ostrovul Mare, pe Dunăre, L. Izvorul Muntelui, pe Bistrița etc.).

Apele subterane prezintă acumulări mari în regiunile de câmpie, iar în partea de vest a țării au și o componentă geotermală.

TERMENI

Rețea hidrografică – totalitatea formelor pe care le are apa pe un anumit teritoriu; acestea sunt legate îndeosebi de aspectul râurilor cu un caracter permanent, organizate într-o „rețea”.

Regim hidrologic – oscilațiile debitelor și ale nivelului apei unui râu în cursul unui an.

Banchiză – suprafață înghețată în mod permanent sau temporar a mărilor sau oceanelor.

Ape geotermale – ape de adâncime, care au temperaturi ridicate din cauza căldurii din interiorul scoarței.

Calotă – volum de gheață asemănător unui fragment dintr-o sferă, care a acoperit sau acoperă continuu o întindere continentală.

Lagună – lac format prin bararea unui fost golf marin.

Endoreic – regiune fără scurgere exterioară.

ACTIVITĂȚI

1. Explicați cum influențează poziția geografică a unui teritoriu caracteristicile calitative și cantitative ale circuitului apei.

2. Grupăți fluviile principale reprezentate pe harta hidrografică a Europei (fig. 1) pe următoarele bazine maritime și oceanice: Marea Caspică, Marea Neagră, Marea Mediterană, Oceanul Atlantic (și Marea Nordului), Marea Baltică și mările Oceanului Arctic.

Fig. 1 Europa – Harta hidrografică

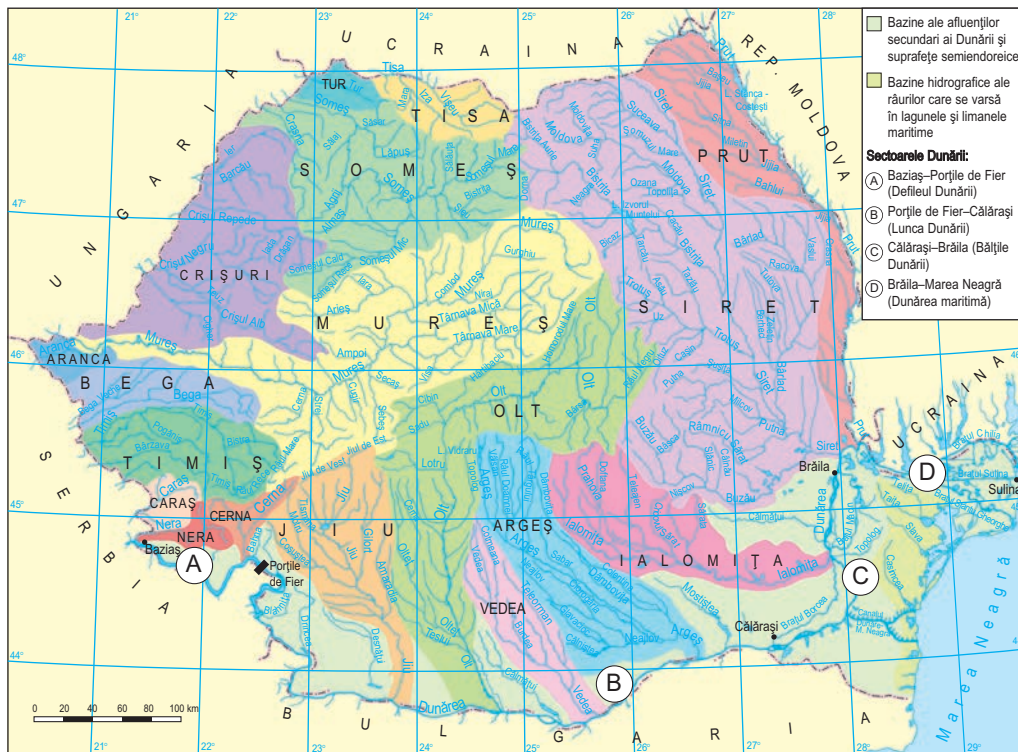
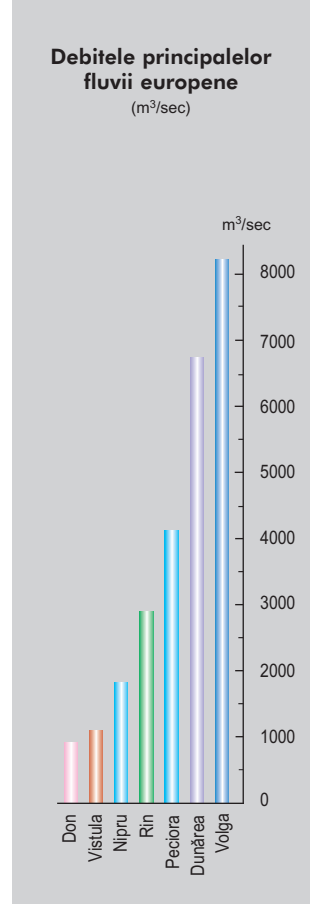
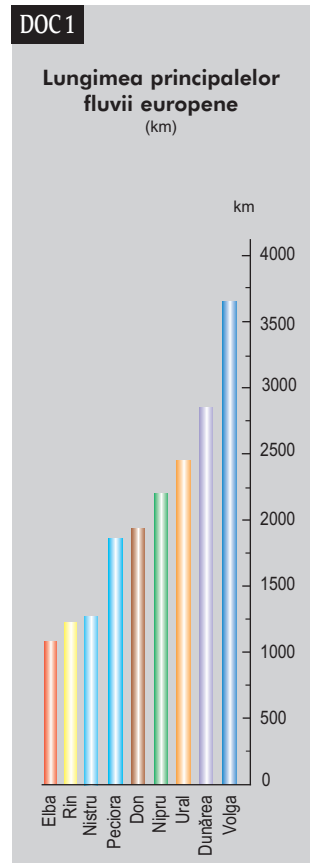

Fig. 2 România – Rețeaua hidrografică

DUNĂREA

Deși este al doilea fluviu ca lungime și ca debit (după Volga), poate fi considerată, din punct de vedere al complexității geografice, **principalul fluviu european** (fig. 1, 3). Sub raportul traficului de mărfuri, cea mai intensă circulație se realizează însă pe Rin. Pe glob, ocupă locul 24 ca lungime și locul 40 ca debit. Dunărea străbate Europa Centrală de la vest la est, vărsându-se în Marea Neagră printr-o deltă (Delta Dunării).

Dunărea străbate sau este tangentă teritoriului a 10 state europene (DOC 1).

Cursul Dunării se împarte în trei sectoare: cursul superior (până aproape de Viena), cursul mijlociu (de la Viena la Baziaș) și cursul inferior (de la Baziaș până la vărsare).

Cei mai importanți afluenți după debitul de apă transportat de Dunăre sunt: Sava, Tisa, Drava și Inn. Debitul Dunării crește de la 450 m³/s (la Regensburg) la 2 350 m³/s (la Budapesta) și 6 480 m³/s (la intrarea în Delta Dunării).

Pe cursul superior al Dunării există un sistem de canale care fac legătura cu fluviul Rin, iar pe cursul inferior a fost construit canalul Dunăre-Marea Neagră.

În țara noastră, Dunărea are mai multe sectoare, astfel:

- sectorul dintre Baziaș și Portile de Fier (Defileul Dunării), care reprezintă cel mai important defileu din Europa; în prezent, are aspectul unui adevărat lac, foarte lung, situat în amonte de barajul hidrocentralei Porțile de Fier;

- sectorul dintre Porțile de Fier și Călărași (Lunca Dunării), cu o lățime mare și pantă redusă;

- sectorul Călărași-Brăila (Bățile Dunării), cu o direcție sud-nord;

- sectorul cuprins între Brăila și Marea Neagră (Dunărea maritimă), care în apropiere de Tulcea se ramifică în cele trei brațe principale ale deltei; pe acest sector pot urca nave maritime până la Brăila.

MAREA NEAGRĂ

Marea Neagră (fig. 2, 4) poate fi considerată o mare de tip continental, fiind semiînchisă și înconjurată din toate părțile de uscat. Legătura cu Oceanul Planetar, foarte dificilă, este realizată prin strâmtoarea Bosfor, Marea Marmara, strâmtoarea Dardanele, Marea Egee și Marea Mediterană.

Relieful Mării Negre cuprinde următoarele **trepte**:

- **platforma continentală** (0 ... -200 m), foarte dezvoltată în partea de nord-vest, cu aspectul unei câmpii submarine slab înclinate;

- **abruptul continental** (-200 ... -2 000 m), face legătura cu partea centrală, formată din bazinul Mării Negre;

- **bazinul Mării Negre** (situat la adâncimi mai mari de 2 000 m) este o „câmpie” submarină întinsă și netedă.

O caracteristică a Mării Negre o reprezintă **bilanțul hidrologic pozitiv** (provenit din cantitățile de apă care ajung, prin fluviu și prin precipitații și cele care se pierd, prin evaporare și transfer în zona Bosfor).

Salinitatea crește ușor cu adâncimea, iar în profil vertical, Marea Neagră are două straturi suprapuse de apă (la suprafață un strat mai dulce și în adâncime unul mai sărat). Viețuitoarele sunt prezente în stratul de la suprafață. Marea este foarte puțin sărată, iar curenții au un caracter ocazional, fiind determinați de vânt. Există și curenți de transfer între Marea Neagră și Marea Mediterană.

Litoralul românesc (144 km) se desfășoară între Sulina și Vama Veche, având în partea de nord un țărm jos, iar în partea de sud un țărm mai înalt.

Pe baza acestor caracteristici putem aprecia că Marea Neagră este o mare unică pe glob. În timpul glaciațiunilor, nivelul acesteia era mai ridicat decât cel al Oceanului Planetar (din cauza îngustării din dreptul Str. Bosfor), iar o eventuală ridicare actuală a acestuia nu ar influența nivelul mării.

TERMENI

Bazin hidrografic – suprafața de teren de unde își adună apele un râu sau fluviu.

Dunărea maritimă – porțiune a Dunării pe care pot pătrunde, alături de navele fluviale, nave maritime.

Bilanț hidrologic – diferența dintre cantitatea de apă primită și cantitatea de apă cedată.

Platformă continentală – porțiune a unei mări situată în prelungirea uscatului, unde adâncimile se păstrează la valori foarte mici (0-200 m).

Fig. 1 Dunărea la Viena

Fig. 2 Marea Neagră

ACTIVITĂȚI

1. Explicați formarea Deltei Dunării prin caracteristicile fluviului și ale Mării Negre.

2. Realizați câte o scurtă prezentare a sectoarelor Dunării în Europa, folosind informațiile redade pe hartă (fig. 1).

Fig. 3 Bazinul Dunării

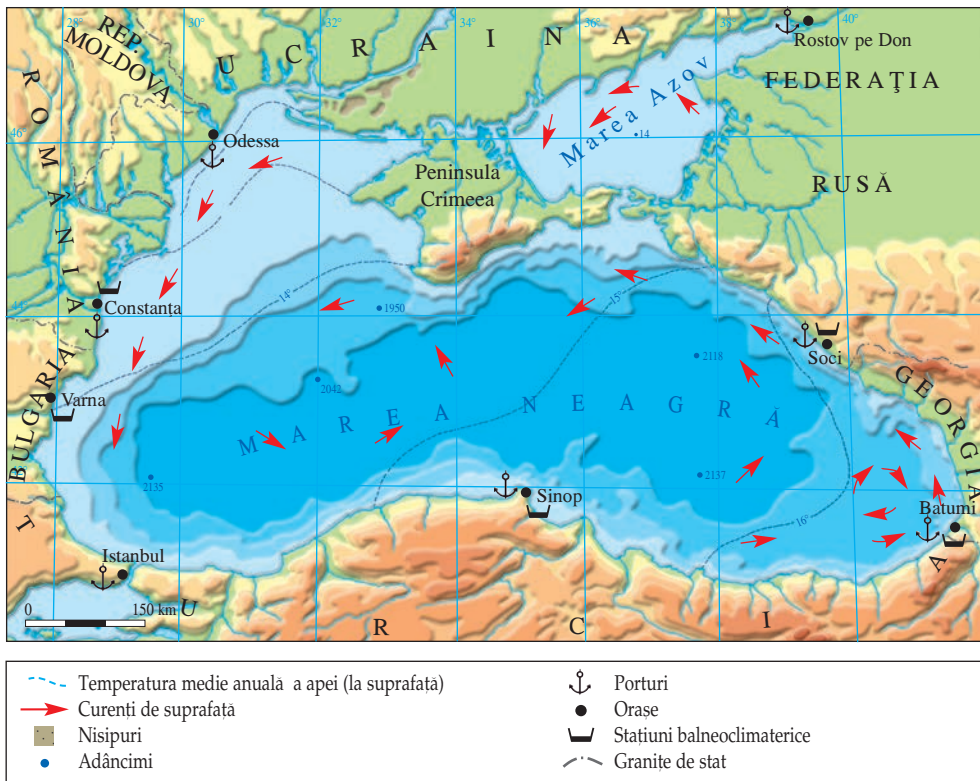

Fig. 4 Marea Neagră

DOC1 Lungimea Dunării pe sectoare și proporția fiecărui sector din lungimea totală

Țara	Lungime (km)	Pondere (%)
Germania	420	15
Austria	370	14
Austria-Slovacia	25	1
Slovacia-Ungaria	230	8
Ungaria	330	11
Croația-Serbia	130	4
Serbia	280	9
Serbia-România	210	7
România-Bulgaria	490	17
România	190	7
România-Moldova	0,1	-
România-Ucraina	185	7
Total	2860	100

ACTIVITĂȚI

1. Identificați, pe harta bazinului Dunării (fig.1), alte elemente geografice reprezentate decât cele redată în textul de mai sus și notați, pe o pagină separată, informația complementară textului.

2. Comparați caracteristicile mărilor situate în jurul Europei (pe baza DOC 1) și precizați specificul Mării Negre în raport cu acestea.

2.8 ÎNVELIȘUL BIOPEDOGEOGRAFIC

EUROPA

Zonele biopedogeografice se succed de la SV spre NE, sub forma unor fâșii latitudinale paralele. Zonele de vegetație reflectă cel mai bine această dispunere de la SV la NE (fig. 1). Vegetației îi sunt asociate animale caracteristice și un înveliș de soluri specific (fig. 2), formând împreună suportul **biopedogeografic** al mediului natural.

În extremitatea nord-estică a continentului există o vegetație de **tundră** (cu mușchi, licheni și vegetație ierboasă adaptată la frig). Aici predomină solurile negre de tundră.

Pădurile de conifere (taiga) ocupă nordul continentului, întinzându-se continuu din Scandinavia până la Munții Ural (iar de aici, în continuare, în nordul Asiei). Taigaua cuprinde conifere (molid, brad, pin) și alte specii cu frunze tot timpul verzi. În sudul acesteia există o fâșie continuă de păduri de amestec (conifere și foioase). Predomină spodosolurile, iar pe mari întinderi turbăriile.

Pădurile de foioase caracterizează centrul și vestul continentului (Europa peninsulară). Sunt formate din arbori cu frunze căzătoare (fag, stejar etc.). Predomină solurile brune, cenușii și argiluvisolurile.

Stepa și silvostepa ocupă partea sud-estică a continentului (de la Dunăre la Munții Ural). Stepa tipică are aspectul unei benzi continue, din Barăgan până la Marea Caspică și se caracterizează prin vegetație ierboasă, adaptată la uscăciune. Solurile predominante sunt molisolurile (cernoziomuri și soluri bălane).

Vegetația mediteraneană (situată în jurul Mării Mediterane) cuprinde arbori caracteristici (stejar verde, stejar de plută, laur) și tufişuri cu arbuști (maquis și garriga). În prezent, pe mari suprafețe sunt plantații de măslini și citrice. În această regiune există soluri maronii, roșcate și terra rosa.

Pe **munții înalți** există o vegetație etajată, cu aspecte alpine la cele mai mari altitudini (Alpi, Pirinei, Caucaz, Carpați).

ROMÂNIA

Urmărind harta Europei (fig. 1), se poate observa că, în spațiul carpato-ponto-danubian reprezentat de țara noastră, se interferează vegetația caracteristică Europei Centrale (cu păduri de foioase) cu vegetația caracteristică Europei sud-estice, ponto-caspice (reprezentată de stepe).

Învelișul biopedogeografic al României are o organizare latitudinală și o dezvoltare verticală. Din combinarea succesiunii latitudinale (stepă, păduri de foioase, păduri de conifere) și dezvoltarea altitudinală rezultă următoarele zone de vegetație (fig. 3):

- zona stepei și silvostepi (condiționată de continentalismul climatic), ocupă spații în sud-estul țării, dar și mici porțiuni din Câmpia de Vest; stepa propriu-zisă are în Câmpia Bărăganului cea mai vestică poziție;

- zona de pădure (între 200 și 1 800 m) este ordonată altimetric, cuprinzând etajul stejarului (200-500 m), etajul fagului (500-1 200 m) și etajul coniferelor (la peste 1 200 m), cu fâșii de tranziție între acestea (stejar-fag și fag-conifere);

- zona alpină (la altitudini mai mari de 1 800 m), cu un etaj subalpin și unul alpin.

Clasele și tipurile principale de soluri sunt (fig. 4): molisoluri (cuprinzând soluri bălane, cernoziomuri și soluri cenușii); acestea acoperă regiunile joase, de stepă, silvostepă și păduri de stejar; argiluvisolurile (cu soluri brun-roșcate și brune); caracterizează regiunile joase cu substrat argilos; cambisolurile (soluri brune și brune acide); caracterizează regiunile deluroase; spodosolurile (soluri podzolice și brune acide montane) sunt specifice munților mijlocii și înalți.

În cazul solurilor, elementul cel mai important îl reprezintă gradul redus de regenerare în timp. Distrugerea solurilor nu este urmată imediat de refacerea lor pe cale naturală. Factorul timp, care influențează formarea solurilor, poate fi de ordinul deceniilor sau chiar al secolelor.

TERMENI

Biogeografic – termen referitor la vegetație și faună.

Sol – formațiune naturală, situată la suprafața scoarței terestre, formată dintr-un amestec de substanțe minerale, aer, apă și substanțe organice (transformate în humus), în care își dezvoltă plantele rădăcinile și care are o proprietate denumită fertilitate.

Biopedogeografic – termen referitor la vegetație, animale și soluri.

Azonal – fenomen biopedogeografic prin care un anumit element nu se încadrează în zonalitya latitudinală.

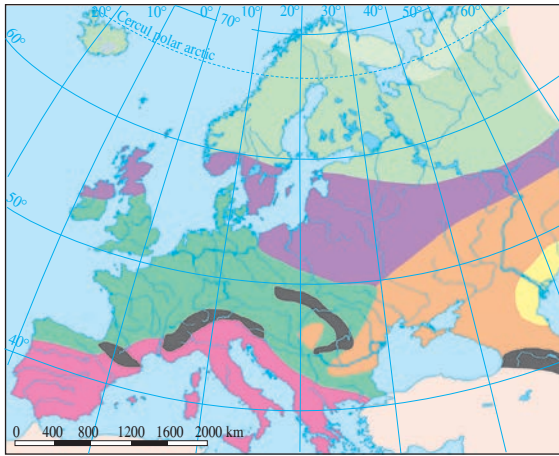
Etajare – caracteristică a învelișului biogeografic de a se modifica în raport cu etajele de altitudine.

Pedologic – termen referitor la învelișul de sol.

ACTIVITĂȚI

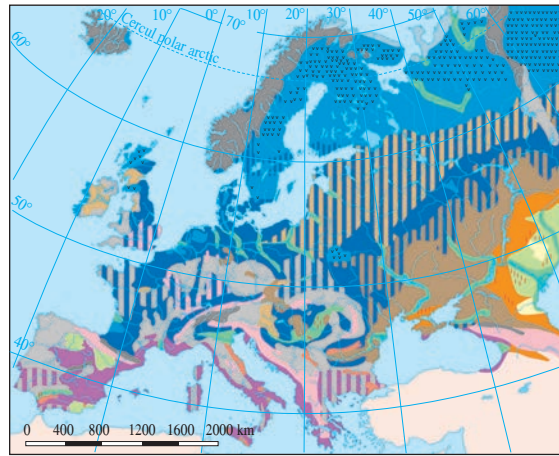
1. Analizați, utilizând fig. 1, modul de transformare a învelișului biogeografic, pe direcția SV-NE a continentului și precizați cauzele acestei transformări diferențiate.

2. Comparând hărțile vegetației Europei și a României (fig. 1 și fig. 3), identificați trei elemente de asemănare și trei elemente de deosebire între caracteristicile reprezentate.

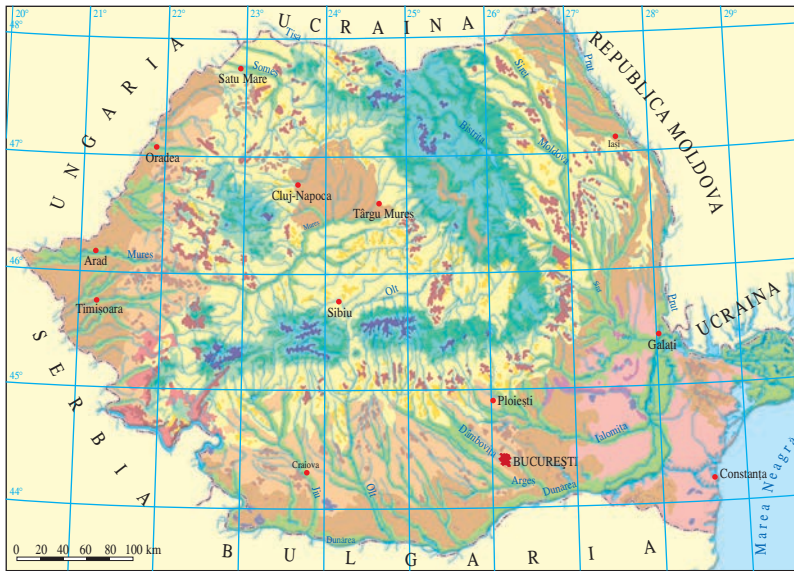
- Tundră
- Păduri de conifere (taiga)
- Păduri de amestec (conifere, foioase)
- Păduri de foioase
- Stepă și silvostepă
- Vegetație xeromorfa de semideserturi
- Vegetație mediteraneană
- Vegetația munților înalți

Fig. 1 Europa – repartiția vegetației naturale

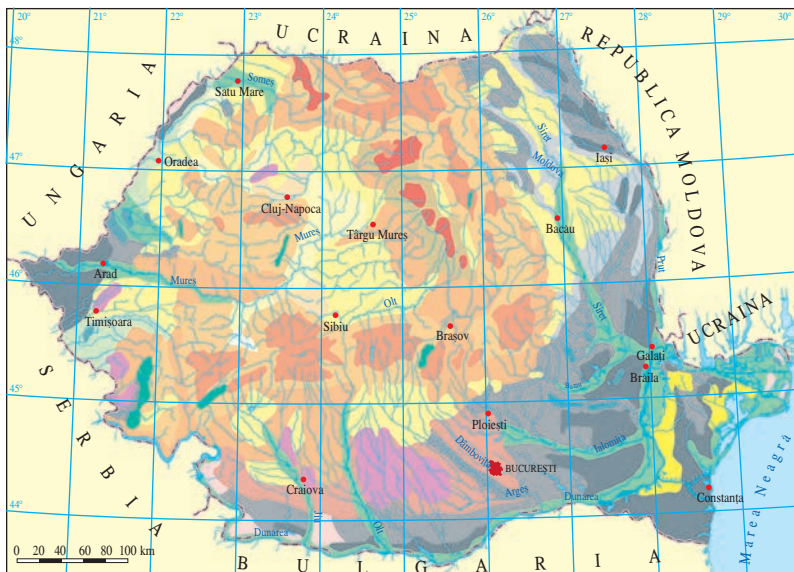
- Soluri negre acide de tundră
- Podzoluri
- Soluri humico-silicatiche de pășiști alpine
- Soluri brune lucive
- Spodosoluri și luvisoluri
- Soluri brune acide montane
- Cernoziomuri tipice
- Soluri balane
- Soluri brune și cenușii-brune (de semidesert)
- Soluri maronii-roșcate mediteraneene
- Psamosoluri
- Vertisoluri
- Rendzine
- Soluri aluviale
- Histosoluri (soluri turboase)
- Solonețuri și soloncaecuri

Fig. 2 Europa – tipuri de soluri

- Pajiști și tufarișuri alpine și subalpine
- Păduri de molid
- Amestec de fag cu rasinoase
- Păduri montane de fag (cu pajiști)
- Păduri colinare de fag și carpen
- Păduri de gorun și carpen
- Amestec de stejar cu alte foioase
- Specii de stejar termofil
- Păduri de cer și gârniță
- Silvostepă
- Stepă
- Vegetație de lunca
- Vegetație de stufaris
- Pajiști meridionale cu sadina
- Pajiști cu specii halofile
- Plantații de salcâm

Fig. 3 România – caracteristicile vegetației actuale

- Molisoluri**
- Soluri balane
- Cernoziomuri
- Cernoziomuri cambice
- Cernoziomuri argiloiluviale
- Soluri cenușii
- Rendzine
- Pseudorendzine, soluri cernoziomice și soluri brune eumezobazice
- Argiluvisoluri**
- Soluri brun roșcate și brun roșcate lucive
- Soluri brune lucive și soluri brune argiloiluviale
- Luvisoluri albe
- Cambisoluri**
- Soluri brune eu-mezobazice, brune acide și soluri brune lucive
- Soluri brune acide
- Soluri brune acide și andosoluri
- Spodosoluri**
- Soluri brune, feriiluviale, soluri brune acide și podzoluri
- Umbrisoluri**
- Andosoluri și soluri brune feriiluviale
- Soluri hidromorfe**
- Lacoviști și soluri gleice
- Soluri halomorfe**
- Solonețuri și soloncaecuri
- Soluri neevoluate**
- Psamosoluri
- Soluri aluviale
- Vertisoluri**
- Vertisoluri

Fig. 4 România – clase și tipurile de soluri

Resursele naturale pot fi clasificate în funcție de mai multe criterii (DOC 1).

EUROPA

Resursele mediului geografic au următoarele caracteristici:

- învelișul de soluri este favorabil practicării agriculturii pe cea mai mare parte a continentului;

- în cadrul fondului funciar, predomină terenurile arabile (34%), foarte extinse în partea de est a continentului (unde ajung la peste 50% din suprafața totală);

- pășunile naturale întinse caracterizează în deosebi nordul Europei;

- pădurile (care ocupă 1/3 din întinderea continentului) sunt mai extinse și continui în partea sa de nord-est (unde se întinde taigaua eurasiatică);

- resursele de apă au un potențial ridicat (datorită regimului climatic), iar amenajările hidroenergetice și pentru ameliorații caracterizează principalele râuri europene (Volga, Dunăre, Don, Rin);

- resursele piscicole ale Europei sunt larg exploatate în țări situate spre Oceanul Atlantic (Islanda, Norvegia, Irlanda); acestea caracterizează și anumite mări interioare, fluvii și lacuri.

Resursele scoarței terestre (fig. 1) au următoarele caracteristici:

- resursele de huilă, deși importante, s-au diminuat sensibil; exploatare semnificative, dar mult mai reduse, există în bazinele tradiționale (Donețk, Silezia și, mai puțin, Ruhr); unele exploatare au fost diminuate (Ruhr) sau au fost închise (în Belgia);

- resursele de petrol sunt cantonate în trei areale: Marea Nordului, în zona Volga-Ural și în Câmpia Precaspică;

- zăcămintele de fier, în trecut foarte importante, sunt exploatate în cantități mai reduse, păstrându-se arealele tradiționale (Ucraina, Federația Rusă, Suedia);

- zăcămintele de potasiu și sulf sunt semnificative la nivel mondial;

- rocile de construcție (marmură și granit în deosebi) reflectă structura geologică a substratului.

ROMÂNIA

Resursele mediului geografic au următoarele caracteristici:

- terenurile arabile (cu 42% din totalul fondului funciar) constituie principala resursă naturală a țării noastre; aceasta se află, însă, într-un proces de diminuare, cauzat de degradarea terenurilor și de creșterea extensiunii altor utilizări;

- în cadrul potențialului biogeografic, menționăm extensiunea semnificativă a pădurilor (27%), a pășunilor și fânetelor (peste 30%); suprafața forestieră se află însă, într-o diminuare accelerată;

- resursele de apă au utilizări complexe, iar, dintre acestea, resursele hidroenergetice au făcut obiectul unor amenajări succesive (pe Bistrița, Argeș, Dunăre, Olt etc.); în partea de vest a țării, există ape geotermale.

Resursele scoarței terestre (fig. 2) au următoarele caracteristici:

- resursele de cărbuni au o structură internă deficitară (predominând lignitul), deși pot fi utilizate în viitor un timp îndelungat; resursele de huilă s-au diminuat foarte mult datorită exploatareii îndelungate;

- resursele de petrol sunt modeste (producția acoperind 1/3 din necesarul actual), ca rezultat al unei exploatare tradiționale;

- resursele de gaze naturale (din care 1/4 gaze asociate petrolului și 3/4 gaz metan) constituie, în prezent, **principala resursă energetică a țării noastre**;

- minereurile feroase și neferoase au, pe ansamblu, dimensiuni modeste, chiar dacă exploatarea unora (fier, cupru, aur) a fost semnificativă în trecut;

- dintre substanțele nemetalifere, sarea constituie o resursă importantă pentru țara noastră;

- la acestea se adaugă rocile de construcție (marmură, calcar, granit).

TERMENI

Mediu geografic – ansamblul elementelor naturale și al celor introduse de om, care alcătuiesc împreună mediul de viață al societății omenești.

Fond funciar – totalitatea terenurilor care pot avea o utilizare economică.

Hidroenergie – energia apelor curgătoare.

Huilă – cărbune superior, cocsificabil, cu o concentrare mare de carbon.

Minereuri complexe – minereuri care au în compoziția lor mai multe metale neferoase (cupru, plumb, zinc).

ACTIVITĂȚI

1. *Comparați cele două categorii de resurse (ale mediului și ale scoarței terestre), folosind următoarele criterii: gradul de asigurare în timp, regenerabilitatea, influența asupra mediului și influența asupra dezvoltării tehnologice.*

2. *Demonstrați că terenurile arabile reprezintă principala resursă naturală a țării noastre și precizați consecințele economice, financiare, tehnologice, sociale și administrative ale acestei constatări din perspectiva evoluției social-economice a țării în viitor.*

Fig. 1 Europa – resurse ale scoarței terestre

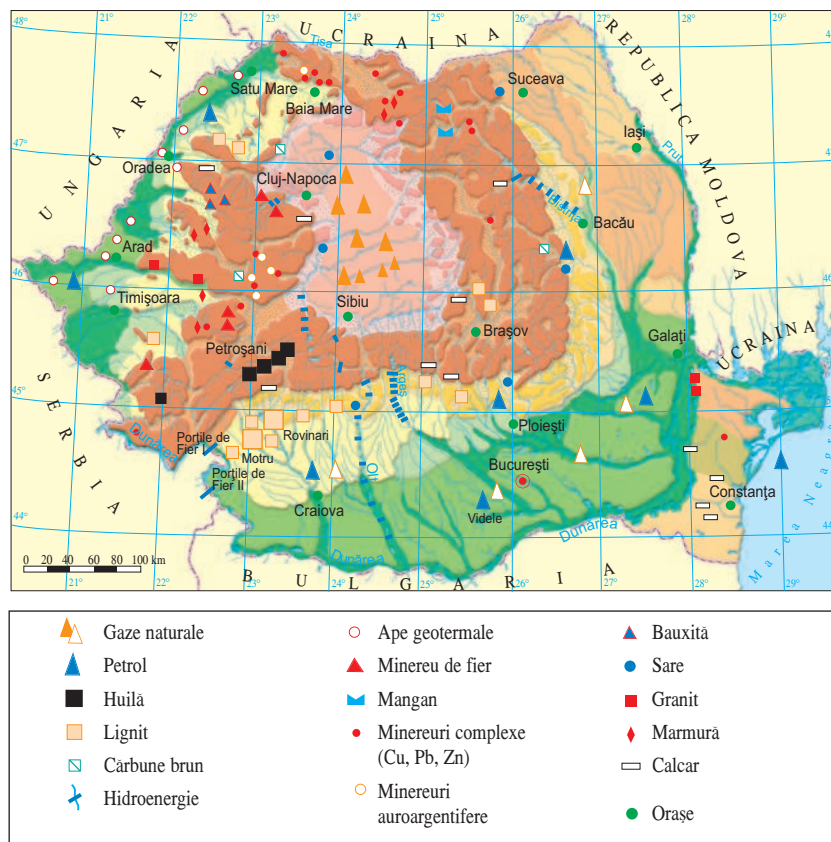

Fig. 2 România – resurse ale scoarței terestre

Resursele naturale pot fi clasificate în raport de mai multe criterii:

- după posibilitatea de regenerare a acestora, pot exista resurse regenerabile (care se refac în circuitele de materie și energie) și neregenerabile (care nu se refac sau care se refac în intervale foarte mari de timp, la scară geologică);

- după apartenența resurselor în cadrul fiecărei geosefere, pot exista resurse extraatmosferice, resurse ale atmosferei, litosferei, biosferei;

- după modul de folosire, există resurse energetice (cu ajutorul cărora se poate produce energie), resurse de materii prime industriale și resurse agroalimentare;

- după locul de exploatare și posibilitățile de transport, pot fi resurse transportabile (substanțe minerale, lemn) și netransportabile (energia mareelor, a valurilor, solul);

- după criteriul durabilității, pot exista resurse inepuizabile și resurse epuizabile;

- după valorificarea economică, resursele pot fi ordonate conform unei scări cuprinse între resursele teoretice (care ar putea să existe, având caracter ipotetic), cele măsurate sau estimate și cele exploatare și exploitate;

- după poziția lor și apartenența la elementele mediului geografic, resursele pot fi situate în interiorul scoarței terestre (denumite impropriu uneori „resurse ale subsolului”) și resurse situate la exteriorul scoarței terestre (denumite, prin antiteză, tot impropriu, „resurse ale solului”);

Sub raportul explicării din punct de vedere geografic a rolului resurselor naturale în contextul economiei contemporane și al apartenenței spațiale a acestora (precum și pe baza unor criterii dintre cele de mai sus), se pot distinge două categorii principale de resurse:

- resursele mediului geografic, cuprinzând: fondul fiuciar, solurile, resursele biogeografice (pășuni, păduri, resurse energetice și piscicole), resursele de apă, resursele secundare de energie (vânt, energie geotermală), precum și totalitatea condițiilor oferite de caracteristicile mediului pentru locuire și realizarea activităților economice;

- resursele scoarței terestre, care cuprind: resursele energetice (carbuni, petrol, gaze naturale, mineruri radioactive), resurse minerale (mineruri de fier, mineruri neferoase, substanțe nemetalifere) și roci de construcție.

3 ELEMENTE DE GEOGRAFIE UMANĂ ALE EUROPEI ȘI ALE ROMÂNIEI

CARACTERISTICI GENERALE

Caracteristicile de geografie umană ale unui teritoriu, indiferent de întindere (continent, țară, regiune, unitate administrativă), se referă la următoarele componente: populația și caracteristicile acesteia, așezările omenești, precum și la diferitele aspecte de geografie economică, geografie politică, geografie socială, geografie culturală și administrativă.

Elementele comune principale ale Europei sub aspectul geografiei umane sunt: concentrarea demografică, diversitatea comunităților, sporul natural redus și bilanțul migratoriu.

EUROPA

Europa este un teritoriu de locuire străveche, intensificată după sfârșitul ultimei glaciațiuni. Succesiunea unor civilizații (cretană, minoică, elenistică, etruscă, celtică, romană, bizantină, medievală, modernă și contemporană) a influențat aspectul actual al culturilor europene și al civilizației mondiale actuale.

În prezent, Europa are o populație totală de peste 700 milioane de locuitori (incluzând și populația totală a Federației Ruse), ceea ce reprezintă aproximativ 11% din populația totală a Terrei, care este de aproape 6,4 miliarde de persoane.

Continentul nostru cuprinde 44 de state situate integral în cadrul său și două state care se extind atât în Europa, cât și în Asia — Federația Rusă și Turcia — (fig. 1).

Populația reală a Europei trebuie raportată la teritoriul pe care îl luăm în considerare. În acest sens, există mai multe accepțiuni ale Europei ca entitate continentală de geografie umană (DOC 1):

- considerarea continentului nostru până la limita sa estică naturală (Munții Ural, fluviul Ural, Marea Caspică, Munții Caucaz); în acest context este inclusă și partea europeană a Federației Ruse și cea europeană a Turciei;

- includerea, în Europa, a întinderii și a populației integrale a Federației Ruse, dar fără partea europeană a Turciei; această accepțiune a reprezentat o idee proeminentă în urmă cu 3-4 decenii și a fost denumită „Europa de la Atlantic la Pacific”;

- considerarea continentului nostru ca o grupare a 44 state situate integral pe teritoriul acestuia; în acest caz, suprafața sa nu ar include Federația Rusă și nici Turcia;

- includerea în continentul nostru a părții europene a Federației Ruse, dar fără partea europeană a Turciei;

- uneori, Europa este definită într-un sens mai restrâns, cuprinzând țările Uniunii Europene; în acest caz, Federația Rusă, Ucraina și Belarus nu sunt incluse, această viziune fiind folosită mai mult sub raport statistic;

- o parte a Europei o reprezintă Uniunea Europeană, frecvent prezentată statistic în ansamblul ei (în care nu sunt incluse țări europene care nu fac parte din UE).

ROMÂNIA

Din punct de vedere al geografiei umane, România se caracterizează prin anumite particularități ale populației, așezărilor, organizării administrativ-teritoriale (fig. 2) și activităților economice. Elementul cel mai important îl reprezintă tipul de populație care locuiește pe acest teritoriu. Populația României este formată preponderent dintr-o populație neolatină, situată în extremitatea estică a acesteia. Deoarece termenii de latinitate și romanitate sunt folosiți în mod complementar (referindu-se cu aproximație la aceeași realitate), prin situarea sa în partea estică (orientală) a acestei romanități, teritoriul și populația pot fi reunite sub denumirea generică de „romanitate orientală”.

Asemănător restului continentului, țara noastră reprezintă o concentrare umană semnificativă, aflată în prezent în stagnare demografică.

TERMENI

Geografie politică – ramură și preocupare a geografiei care se ocupă cu studiul statelor (ca entități teritoriale), a relațiilor spațiale dintre acestea, precum și cu raporturile dintre state și comunitățile umane.

Geografie istorică – preocupare științifică de interferență, care își propune să redea cronologic aspecte principale ale relației dintre comunitățile umane și mediul lor de existență.

Antropic – termen care se referă la om.

ACTIVITĂȚI

1. Urmăriți harta politică a Europei (fig. 1) și identificați câteva modalități de grupare teritorială a statelor europene precizând, pentru fiecare opțiune, criteriul de grupare și principalele state componente.

2. Alegeți una dintre accepțiunile referitoare la Europa (DOC 1) și precizați care sunt argumentele în favoarea sau împotriva acesteia.

Fig. 1 Europa – harta politică

Fig. 2 România – harta administrativă

DOC1 Accepțiuni ale Europei

Europa	Populație (mil.loc.)
Europa (+FR _E +T _E)	713,8
Europa (+FR _E -T _E)	703,6
Europa (-FR _E -T _E)	696,2
Europa (-FR _E +T _E)	615,7
Europa (+FR _T +T _E)	749,3
Europa (+FR _T -T _E)	728,8
Europa (+FR _T +T _T)	813,8
UE (28 țări)	504,0

(Populația în 2011)

Abrevieri:

FR_T – Federația Rusă (total, inclusiv partea asiatică)

T_T – Turcia (total, inclusiv Turcia asiatică)

FR_E – Federația Rusă (partea europeană)

T_E – Turcia (partea europeană)

UE – Uniunea Europeană

3.1 HARTA POLITICĂ A EUROPEI ROMÂNIA CA STAT AL EUROPEI

În prezent, continentul nostru are 46 de state. Dintre acestea, două se află situate atât în Europa, cât și în Asia — Federația Rusă și Turcia (DOC 1).

Se poate observa că Federația Rusă, deși ca întindere are o proporție mai mare a teritoriului său în Asia, populația acesteia este concentrată foarte mult în spațiul situat până la Munții Ural. De altfel rușii reprezintă, fără nicio îndoială, un popor european cu rădăcini comune cu celelalte populații de origine indoeuropeană.

Deși Turcia este mai mult un stat asiatic (ca poziție, întindere și populație), partea sa europeană a jucat un rol bine individualizat și foarte activ de-a lungul timpului în istoria europeană. Trebuie să amintim, în acest sens, că în partea europeană a Turciei actuale a existat ultimul teritoriu al Imperiului Bizantin și capitala acestuia (Bizanț, apoi Constantinopol și Istanbulul de astăzi). Dimensiunea europeană a Turciei este subliniată și de aspirațiile acestui stat de a intra în Uniunea Europeană.

Există state de mici dimensiuni (Andorra, San Marino, Vatican, Malta și Liechtenstein), dar care sunt considerate entități teritoriale care au caracteristici statale. Dintre acestea, Republica San Marino are cea mai veche organizare statală de tip republican (din sec. al XIII-lea), cu mult înaintea Italiei sau a altor state.

Harta politică a Europei s-a modificat sensibil de-a lungul secolului al XX-lea și a suferit ultimele transformări importante în perioada anilor 1990, când au apărut state independente provenite din URSS: state europene (Federația Rusă, Ucraina, Belarus, Republica Moldova, Estonia, Letonia, Lituania); la acestea se adaugă cele trei țări caucaziene (Armenia, Georgia și Azerbaidjan) și cinci state central-asiatice. Alte țări au apărut prin divizarea pașnică a Cehoslovaciei (Cehia și Slovacia) și prin dezmembrarea Iugoslaviei (Serbia și Muntenegru, Croația, Bosnia și Herțegovina, Macedonia, Slovenia). Ultimele state europene desprinse

din Federația Serbia și Muntenegru sunt Serbia și Republica Muntenegru.

Anumite țări europene au, în prezent, teritorii extraeuropene care sunt dependente de acestea, cum este cazul Franței, Olandei, Regatului Unit, Danemarcei.

În ultimii ani se observă o anumită tendință de a include printre țările europene și țările din zona Caucazului (Azerbaidjan, Georgia, Armenia). Cipru, care este un stat asiatic ca poziție, poate fi considerat un stat european (bazat pe relațiile cu Grecia și apartenența la Uniunea Europeană).

Principalele caracteristici ale statelor europene (DOC 5) arată o mare diversitate a acestora.

România este, prin poziție și caracteristici, un stat european. Istoria și geografia istorică a României arată că evoluția acesteia s-a realizat într-un context european, chiar dacă anumite evenimente istorice i-au fost mai puțin favorabile. Teritoriul țării a ajuns în forma actuală după anumite evoluții (DOC 4). În cazul diferitelor state europene, a existat un nucleu inițial, de la care a început construcția statului modern. În cazul României, un nucleu similar îl reprezintă Muntenia. Această regiune este, la origine, partea de nord a provinciei istorice denumită Țara Românească (Valahia) (DOC 2).

Definiția României ca stat include astfel o componentă naturală (carpatică, danubiană, pontică, panonică), locuită de o populație care formează romanitatea orientală.

Prin situarea sa într-un spațiu care reprezintă (prin Carpați și Dunăre) o prelungire a Europei Centrale, România poate fi considerată un stat central-european. Deși, în anumite situații, România este considerată ca o entitate care aparține, aparent, Peninsulei Balcanice, prin poziția ei la nord de Dunăre și prin identificarea sa cu arcul carpatic nu poate fi considerată, propriu-zis, o țară balcanică.

În prezent, România este organizată în 41 de județe și municipiul București (DOC 3).

TERMENI

Stat – unitate teritorială cu anumite caracteristici (întindere, graniță, formă), bine definite spațial și recunoscute internațional, în care autoritatea politică internă își exercită suveranitatea asupra propriului teritoriu.

Capitală – oraș care concentrează activitatea politică, administrativă și decizională a unui stat; această activitate se poate exercita și în cazul unor teritorii, provincii sau state care fac parte din statele federale.

Frontieră – spațiu de separație între două țări, situat în lungul liniei de demarcație denumită graniță.

Stat federal – stat format din mai multe unități teritoriale componente, cu o anumită autonomie decizională față de autoritatea centrală.

Stat național – stat independent în care majoritatea locuitorilor aparțin unei anumite națiuni.

ACTIVITĂȚI

1. *Observați DOC 4 și enumerați câte cinci state din următoarele categorii:*

- cele mai întinse;
- cele mai populate;
- cele mai mici ca întindere.

2. *Pornind de la DOC 3 enumerați câte cinci județe din următoarele categorii:*

- cele mai întinse;
- cele mai populate;
- cele mai mici ca întindere.

DOC 1 State eurasiatice: Turcia, Kazahstan și Federația Rusă (2013)

Statul	Populația (mil. loc.)	Suprafața (km ²)	Densitatea populației (loc./km ²)
Turcia (total)	75 627 384	785 347	95
a) partea europeană	10 974 767	23 641	464
b) partea asiatică	64 652 617	761 706	85
Kazahstan (total)	16 911 900	2 724 900	6
a) partea europeană	707 306	148 715	5
b) partea asiatică	16 204 594	2 576 185	6
Federația Rusă (total)	143 056 400	17 098 200	9
a) partea europeană	108 506 351	4 238 500	26
b) partea asiatică	34 550 049	12 589 700	3

DOC 2 România și regiunile sale istorico-geografice

Entitățile teritoriale de natură istorico-geografică (Muntenia, Transilvania, Banat, Zarand-Crișana, Moldova, Bucovina, Maramures, Oltenia, Dobrogea) au gravitat spre spațiul central al țării, format din arcul carpatic. Fixarea capitalei României (București) în capitala Țării Românești (Muntenia) a avut ca efect creșterea importanței relative a acesteia și a regiunii înconjurătoare în ansamblul organizării statului român.

DOC 3 Județele României, date statistice 2011

Județul	Suprafața (km ²)	Numărul de locuitori	Județul	Suprafața (km ²)	Numărul de locuitori
Alba	6 242	370 083	Ialomița	4 453	285 469
Arad	7 754	453 771	Iași	5 476	835 045
Argeș	6 826	636 643	Ilfov	1 593	340 566
Bacău	6 621	710 926	Maramures	6 304	508 773
Bihor	7 544	592 046	Mehedinti	4 933	288 086
Bistrița-Nasăud	5 355	316 460	Mures	6 714	578 578
Botosani	4 986	442 416	Neamt	5 896	557 981
Brașov	5 363	599 706	Olt	5 498	456 576
Brăila	4 766	354 043	Prahova	4 716	808 104
Buzău	6 103	475 983	Satu Mare	4 418	362 536
Caras-Severin	8 520	317 674	Salaj	3 864	239 534
Calărași	5 088	310 112	Sibiu	5 432	426 181
Cluj	6 674	692 819	Suceava	8 553	708 764
Constanța	7 071	724 746	Teleorman	5 790	391 136
Covasna	3 710	221 419	Timiș	8 697	620 042
Dâmbovița	4 054	528 922	Tulcea	8 499	243 336
Dolj	7 414	696 774	Vaslui	5 318	445 563
Galati	4 466	604 596	Vâlcea	5 765	404 595
Giurgiu	3 526	278 863	Vrancea	4 857	388 526
Gorj	5 602	374 233	București	238	1 924 299
Harghita	6 639	323 820	Total	238 391	21 355 849
Hunedoara	7 063	456 166			

(INS, Populația României pe localități, 2011)

DOC 5 Populația, suprafața, densitatea populației și capitala principalelor țări europene (inclusiv Federația Rusă integral, Cipru) (2013)

Statul	Populația (mil. loc.)	Suprafața (km ²)	Densitatea (loc./km ²)	Capitala
Albania	2,8	28 748	99	Tirana
Austria	8,4	83 879	101	Viena
Belarus	9,5	207 600	46	Minsk
Belgia	11,0	30 528	362	Bruxelles
Bos. și Hert.	3,8	51 210	75	Sarajevo
Bulgaria	7,3	111 000	66	Sofia
Cehia	10,5	78 866	134	Praga
Cipru	0,8	5 896	143	Nicosia
Croatia	4,4	56 594	78	Zagreb
Danemarca	5,6	42 900	131	Copenhaga
Elvetia	8,0	41 285	195	Berna
Estonia	1,3	45 227	30	Tallinn
Fed. Rusă	142,8	17 075 400	8	Moscova
Finlanda	5,4	338 430	16	Helsinki
Franta	63,5	543 965	117	Paris
Germania	80,3	357 124	225	Berlin
Grecia	11,4	131 957	87	Atena
Irlanda	4,6	70 280	65	Dublin
Islanda	0,3	102 750	3	Reykjavik
Italia	59,7	302 171	197	Roma
Letonia	2,1	64 560	32	Riga
Lituania	3,0	65 300	46	Vilnius
Luxemburg	0,5	2 586	198	Luxemburg
Macedonia	2,1	25 713	80	Skopje
Malta	0,4	316	1 330	Valletta
Moldova	4,0	34 483	118	Chișinău
Muntenegru	0,6	13 810	45	Podgorica
Norvegia	5,1	323 800	16	Oslo
Olanda	16,8	41 543	404	Amsterdam
Polonia	38,5	312 680	123	Varsovia
Portugalia	10,7	92 212	116	Lisabona
Regatul Unit	62,8	242 520	259	Londra
România	21,4	238 391	90	București
Serbia	9,8	88 361	112	Belgrad
Slovacia	5,4	49 040	111	Bratislava
Slovenia	2,1	20 270	102	Ljubljana
Spania	46,0	505 906	91	Madrid
Suedia	9,5	447 420	21	Stockholm
Ucraina	45,5	603 500	75	Kiev
Ungaria	9,9	93 030	107	Budapesta

DOC 4 Momentele principale în formarea statului

Momentele principale în formarea statului actual sunt:

- existența unei populații predominant românești în această parte a Europei (cu origini în provincia romană Dacia), păstrată continuu pe spațiul de locuire;
- unirea Munteniei cu Moldova (1859), formând România în sens inițial, urmată de integrarea Dobrogei (1878);
- unirea tuturor teritoriilor românești într-un stat unitar (1918) și formarea României moderne;
- fixarea granițelor actuale, după al Doilea Razboi Mondial.

3.2 POPULAȚIA ȘI CARACTERISTICILE EI GEODEMOGRAFICE

EUROPA

Populația actuală a Europei este aproximată la 700 milioane locuitori, luând în considerare extensiunea continentului ca entitate naturală.

În statistici se consideră că populația acesteia este de 726 milioane locuitori (prin includerea populației Federației Ruse, dar fără populația părții europene a Turciei). Această situație presupune un continent de 45 de state, în care este inclusă ca populație și Federația Rusă.

Repartiția populației pe continente și evoluția acesteia (DOC 2) sugerează ponderi și modificări ușor de identificat. Există, în acest document, și aprecieri asupra evoluției populației pe continente până la jumătatea acestui secol.

Repartiția geografică a populației își găsește o expresie grafică intuitivă în harta densității populației (fig. 1, fig. 2).

Pe țările componente există valori diferite, între limite largi, ale densității populației (față de media europeană, care este de 65 loc./km²). Aceste valori nu indică propriu-zis densitatea reală a populației, ci uneori reflectă mai mult dimensiunea teritorială a țărilor (DOC 3). Densitatea populației are semnificație pentru țări care au suprafețe aproximativ egale.

Structura pe grupe de vârstă indică, pentru Europa, areale cu populație relativ îmbătrânită și areale cu populație proporțional mai tânără. Pe ansamblu însă, continentul european se caracterizează printr-o pondere mare a populației în vârstă de peste 60 de ani.

Sub raportul structurii profesionale a populației pe ramuri economice, există diferențe importante între partea centrală și cea vestică (unde predomină populația din domeniul serviciilor) și estul continentului (unde cele trei domenii — agricultură, industrie, servicii — au proporții apropiate între ele).

ROMÂNIA

De-a lungul secolului al XX-lea, atât populația Europei, cât și cea a României s-au dublat numeric.

Populația actuală a României este de 21,7 milioane locuitori, mai mică cu 1,4 milioane decât în anul 1989, când a avut valoarea maximă de 23,1 milioane locuitori. Cauza diminuării numerice a populației în ultimul deceniu o reprezintă scăderea accentuată a sporului natural (care a avut valori negative) și a bilanțului migratoriu negativ.

Valorile sporului natural sunt repartizate diferentiat pe teritoriul țării; cele mai mici valori (care ajung la -6 ... -8 ‰) se înregistrează în sudul și sud-vestul țării, iar cele mai mari (în sens relativ, deoarece sunt în realitate foarte mici, dar pozitive 1-2 ‰), se înregistrează în partea de nord-est și nord a țării.

Densitatea populației (fig. 3) arată o repartiție inegală a acesteia pe teritoriul țării noastre, cu valori ridicate în jurul orașelor foarte mari.

Structura populației pe naționalități indică o predominare importantă a celei de naționalitate română (aproape 90%), urmată de cea de naționalitate maghiară (6,6%) și alte grupuri naționale sau etnice (DOC 1).

În prezent, populația urbană a depășit 55% din populația țării.

Asemănător altor state europene, România se află în faza finală a tranziției demografice.

Pentru țara noastră, cea mai numeroasă generație este cea născută în perioada 1967-1968. Contingentul anului 1967 a avut peste 1/2 milioane persoane (550 000 persoane). Numeric este cel mai mare contingent din istoria României.

TERMENI

Tranziție demografică – fenomen demografic de trecere a populației dintr-un stadiu în care sporul natural este foarte ridicat (cu natalitate și mortalitate mare) spre un stadiu în care sporul natural este redus (cu o natalitate și mortalitate scăzute).

Contingent – număr de persoane născute în același an.

Politică demografică – ansamblu de măsuri luate de un stat pentru a-și asigura o creștere demografică în acord cu obiectivele sale de dezvoltare pe termen lung.

Densitatea populației – raport între numărul de locuitori și o anumită suprafață.

ACTIVITĂȚI

1. Comparați evoluția numerică a populației pe continente și precizați elementele constatate. Analizați proiecția evoluției numerice a populației până în 2050.

2. Precizați trei cauze ale scăderii populației țării noastre din anul 1992 până în prezent.

3. Analizați modalitățile de reprezentare cartografică a densității populației Europei (fig. 1, 2) și precizați care dintre acestea este mai obiectivă.

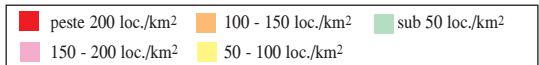
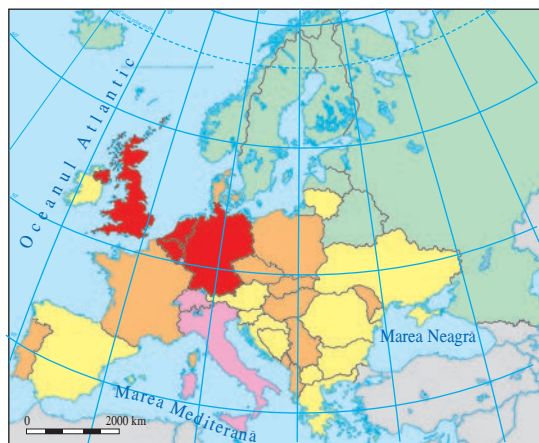

Fig. 1 Harta densității medii a populației statelor europene

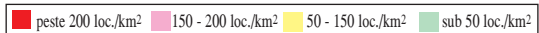
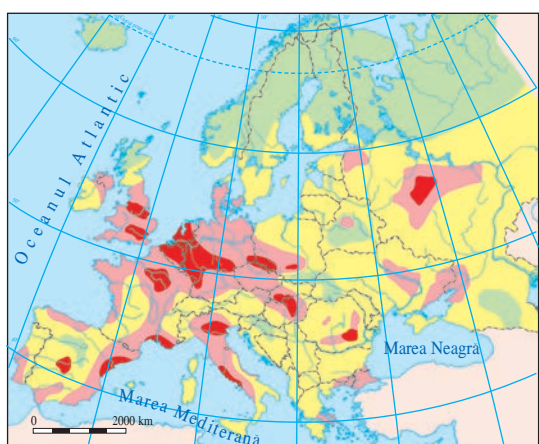

Fig. 2 Harta densității populației europene

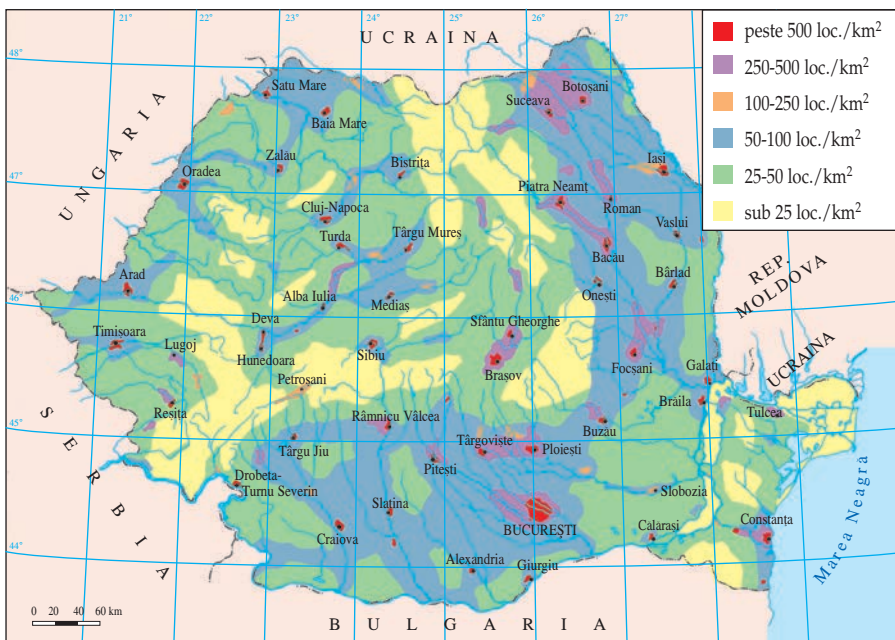

Fig. 3 Harta densității populației

DOC 1 Structura națională a populației României la recensămintele din:

Naționalitate	1977		1992		2011	
	Nr. persoane	%	Nr. persoane	%	Nr. persoane	%
Total	21 559 910	100	22 760 449	100	19 042 936	100
Români	18 999 565	88,1	20 352 980	89,4	16 869 816	88,6
Maghiari	1 713 928	7,9	1 620 199	7,1	1 237 746	6,5
Rromi	227 398	1,1	409 723	1,8	619 007	3,2
Germani	359 109	1,6	119 436	0,5	36 884	0,2
Alte nat.	259 000	1,3	257 811	1,2	279 483	1,5

DOC 2 Evoluția populației pe continente în ultimele două secole

Continent	1800	1850	1900	1950	2000	2010	2050
Europa*	203	276	408	547	701	719	628
Asia	635	809	947	1 402	3 789	4 195	5 268
Africa	107	111	133	321	805	1 017	1 766
America de Nord și Centrală	7	26	82	172	480	538	650
America de Sud	24	38	74	167	340	389	750
Australia și Oceania	2	2	6	13	31	38	46
TOTAL	978	1 262	1 650	2 521	6 050	6 896	8 910

* inclusiv Federația Rusă

DOC 3 Grupele de densitate ale statelor europene*

1.	peste 200 loc./km ²	5 țări
2.	150-200 loc./km ²	3 țări
3.	100-150 loc./km ²	12 țări
4.	50-100 loc./km ²	13 țări
5.	sub 50 loc./km ²	13 țări*

* inclusiv Federația Rusă

ACTIVITĂȚI

Analizați repartitia geografică a populației în Europa (fig. 1) și în România (fig. 3) și precizați cauzele pentru care aceasta nu este uniformă.

3.3 SISTEMUL DE ORAȘE AL EUROPEI

Sistemul actual de orașe al Europei este rezultatul unor transformări succesive. Mult timp orașele europene au fost cele mai mari din lume (Roma, în Antichitate, Constantinopol, în Evul Mediu, Londra, în epoca modernă).

Cele mai vechi centre urbane au apărut în jurul Mării Mediterane (Atena, Roma, Marsilia). În Evul Mediu se dezvoltă orașele hanseatice (Anvers, Brugges, Hamburg, Bremen), cele din bazinul mediteranean (Bizantium — Constantinopol, Genova, Venetia), precum și alte orașe cu o importanță crescândă (Paris, Kiev, Moscova, Londra, Cracovia, Praga, Viena, Milano).

Sub aspectul fizionomiei orașelor europene, se poate observa că, pe lângă orașele care au avut o evoluție determinată de modificări organice, există orașe pe care și-au pus amprenta dezvoltările teritoriale, economice și de locuire, proprii concepției dirijiste centralizate, de tip socialist; acest lucru este vizibil într-un număr mare de orașe din țările foste socialiste, în care cartierele noi de locuințe au un caracter uniformizator.

În prezent, rețeaua urbană a Europei cuprinde o situație diversificată sub raportul structurii interne a zonelor funcționale și al funcțiilor economice pe care le îndeplinesc orașele (DOC 1).

Ierarhia principalelor aglomerații europene (DOC 2) este dependentă de modul în care sunt definite acestea.

Majoritatea orașelor mari pot fi definite prin cel puțin trei forme teritoriale de bază: orașul propriu-zis, orașul și localitățile urbane satelit, aglomerația (sau conurbația) urbană.

Astfel, orașul Paris are 2,2 milioane locuitori, cu zona administrativă înconjurătoare aproape 4 milioane locuitori, iar aglomerația urbană ajunge la 11,3 milioane locuitori.

În acest context, ierarhia urbană poate fi foarte diferită în raport cu arealul pe care îl luăm în considerare.

În prezent, aglomerația urbană Moscova este considerată, frecvent, principala entitate urbană europeană.

Dacă apreciem că orașul Istanbul este unul european (deoarece este situat în partea europeană a Turciei), este de așteptat ca în următorul deceniu să devină și cel mai mare sub raport demografic.

În cazul unor conurbații (Rin-Ruhr, Ranstad, Katowice), populațiile orașelor componente sunt comparabile între ele, dimensiunea demografică fiind apreciată pentru întregul teritoriu pe care îl ocupă.

În cazul României, rețeaua urbană are o ierarhie internă, care poate fi observată analizând harta principalelor orașe (fig. 1) și dimensiunile demografice ale orașelor mari (DOC 3).

Prin dimensiunea demografică, orașul București poate fi considerat centru urban mare la nivel european, cu anumite caracteristici de metropolă regională pentru această parte a Europei.

Se observă că, în cazul rețelei urbane a țării noastre, există câteva orașe care au un rol proeminent prin influența asupra teritoriului înconjurător (Timișoara, Cluj-Napoca, Iași, Craiova, Constanța, Brașov, Galați, Bacău, Ploiești, Oradea).

Dezvoltarea orașului capitală și a altor orașe mari a avut o influență negativă asupra orașelor mijlocii, mici și foarte mici, care și-au pierdut unele funcții economice și și-au limitat evoluția urbană.

Un fenomen foarte interesant pentru ultimii ani (după recensământul din 2002) îl constituie scăderea demografică în cele mai multe orașe ale țării.

TERMENI

Habitat urban – ansamblul condițiilor de locuire a teritoriului unui oraș, cuprinzând caracteristicile sale naturale și cele derivate din existența orașului și a activităților sale economice.

Funcție economică – activitate economică sau socială predominantă, pe care o îndeplinește un oraș.

Structură funcțională – modul în care sunt reprezentate diferitele funcții economice și sociale pe care le desfășoară un spațiu urban.

Zone funcționale – zone sau areale ale orașului în care predomină o anumită activitate economică sau socială.

Hanseatic – generație și tip de orașe-porturi apărute în Evul Mediu la Marea Nordului, care au dezvoltat un comerț maritim important în această regiune și au fost reunite într-o asociație urban-comercială denumită „Liga Hanseatică”.

ACTIVITĂȚI

1. *Precizați ce elemente, în afara dimensiunii demografice, pot fi luate în considerare în definirea importanței unui oraș.*

2. *Menționați câteva modificări recente (din ultimul deceniu) pe care le-ați observat în orașul vostru, referitor la evoluția sa economică, demografică și la cea edilitară.*

Funcțiile predominante ale orașelor au origini și explicații istorice, păstrându-se și în aspectul actual. Uneori, însă, aceste funcții s-au transformat foarte rapid în ultimele decenii, înlocuindu-le pe cele inițiale, care au contribuit la dezvoltarea orașelor (de exemplu, regiunea urbană Rin-Ruhr). Acest fenomen s-a transmis și aspectului urban al acestora, funcția inițială fiind doar un element de geografie istorică.

În prezent, orașele pot avea mai multe funcții, cum sunt:

- funcția comercială (care a stat la baza dezvoltării unor orașe, cum au fost Genova, Leipzig, Venetia, Anvers, Lyon, Cracovia);

- funcția industrială (foarte importantă pentru orașe cum ar fi Manchester, Birmingham, Essen, Katowice, Donetsk, Torino);

- funcția culturală, semnificativă pentru toate orașele mari (Viena, Roma, Florența, Sankt Petersburg), dar evidențiată în cazul unor orașe mici (Salzburg, Bayreuth);

- funcția universitară, de asemenea

prezentă în toate orașele mari, este mai pregnantă în cazul unor orașe europene cu tradiții în acest sens (Cambridge, Oxford, Heidelberg);

- funcția administrativă și politică este caracteristică tuturor capitalelor, precum și unor orașe cu semnificație regională;

- funcția financiară (mai importantă la nivel global în cazul orașelor Londra, Paris, Zürich, Frankfurt);

- funcția portuară, cu deosebită tradiție pentru orașele europene (Hamburg, Rotterdam, Liverpool, Gdansk, Constanța etc.).

DOC2 Principalele aglomerații urbane europene (2012)

Orașul	Țara	Populația (mil. loc.)
Istanbul	Turcia	13,7
Moscova	Federatia Rusă	13,5
Paris	Franta	12,1
Londra	Regatul Unit	8,3
Madrid	Spania	6,0
Sankt Petersburg	Federatia Rusă	5,3
Ruhr	Germania	4,7
Berlin	Germania	4,3
Atena	Grecia	3,2
Kiev	Ucraina	2,8

DOC3

Principalele orașe ale României (2012)

Orașul	Număr loc.	Orașul	Număr loc.	Orașul	Număr loc.
București	1 924 299	Pitești	148 264	Suceava	86 282
Cluj-Napoca	309 136	Arad	147 992	Târgu Jiu	78 553
Timișoara	303 708	Sibiu	137 026	Piatra Neamț	77 393
Iasi	263 410	Bacău	133 460	Târgoviște	73 964
Constanța	254 693	Târgu-Mureș	127 849	Focșani	73 868
Craiova	243 765	Baia Mare	114 925	Bistrița	70 493
Galați	231 204	Buzău	108 384	Tulcea	66 708
Brasov	227 961	Botoșani	100 899	Reșița	65 509
Ploiești	197 542	Satu Mare	94 948	Slatina	63 524
Oradea	183 123	Râmnicu-Vâlcea	92 573		
Braila	168 389	Drobeta-Turnu Severin	86 475		

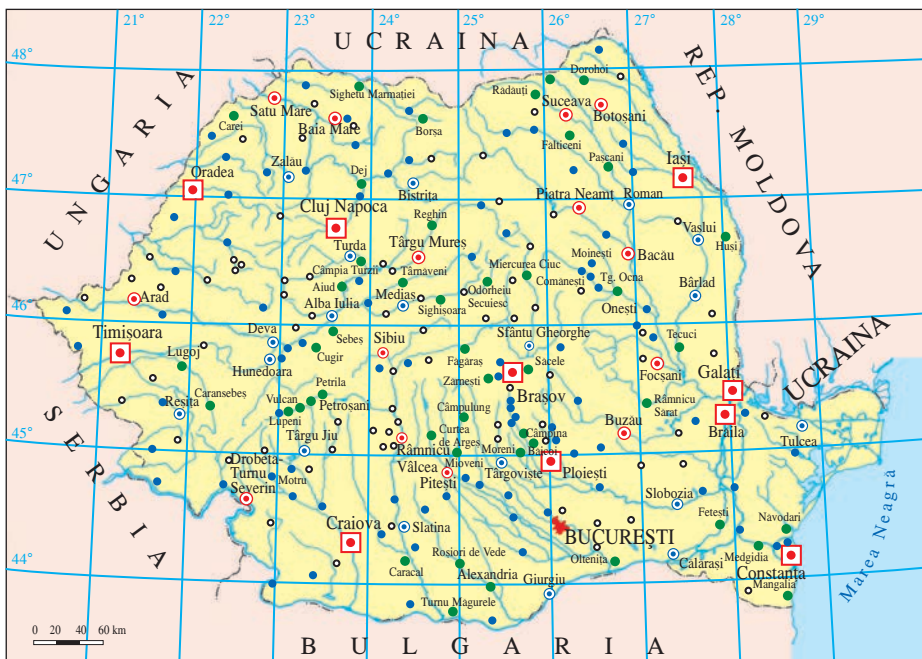
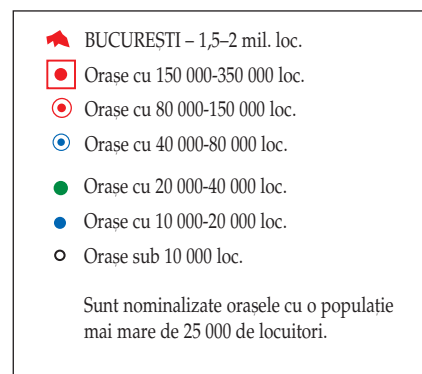

Fig. 1 Mărimea demografică a orașelor (2012)

ACTIVITĂȚI

Utilizând harta alăturată (fig. 1) și legenda acesteia, precizați caracteristicile rețelei urbane care rezultă în exclusivitate din aceste informații.

3.4 ANALIZA GEOGRAFICĂ A UNOR ORAȘE: LONDRA, PARIS, VIENA, MOSCOVA

LONDRA

Capitala Regatului Unit (fig. 1) este situată în sud-estul țării, într-o poziție aparent excentrică față de teritoriul acesteia, dar care s-a dovedit în timp foarte favorabilă.

Situarea acesteia în apropierea estuarului fluviului Tamisa (unde mareele au o puternică influență) a favorizat dezvoltarea unei funcții portuare care, completând importanța economică, a făcut posibilă afirmarea orașului ca un centru de importanță mondială, îndeosebi în perioada coordonării imperiului colonial britanic.

Nucleul orașului are origini în Antichitate (Londinium), dar cunoaște o dezvoltare deosebită când a devenit capitală și port al celei mai mari puteri maritime a lumii. Un timp îndelungat (între 1800-1950) a fost cel mai mare oraș de pe glob.

Industria inițiale, care își au originea în timpul revoluției industriale, au fost amplasate în interiorul orașului, dar, de curând, acestea au fost transformate și delocalizate în spații situate la distanțe mai mari.

În prezent, se distinge ca un centru financiar, economic și politic de primă mărime în cadrul rețelei urbane mondiale și a „orașului global”. Din perspectiva orașului Londra, ca metropolă de dimensiuni mondiale, intensitatea legăturilor cu alte orașe diferă față de apropierea geografică.

PARIS

Situat asemănător Londrei, într-o poziție aparent excentrică, Parisul este considerat nucleul originar al Franței și elementul determinant al formării teritoriale a statului francez.

Originile sale urbane se regăsesc tot în Antichitate, unde orașul inițial era situat în partea centrală a Parisului (Île de la Cité). Mult timp a fost principala metropolă comercială și culturală a Europei.

În prezent, funcția culturală și turistică joacă un rol foarte important. Activitățile industriale au fost dezvoltate îndeosebi în exterior; în ultimii ani s-au dezvoltat teh-

nopoli de inovație științifică și industrială.

Forma orașului arată dezvoltarea radial-concentrică, pornind din zona centrală. Este, în prezent, un mare centru financiar și de comunicații (DOC 1).

VIENA

Orașul Viena este strâns legat pozițional și ca evoluție de situarea în zona de ieșire a Dunării din sectorul său superior unde, încă din timpul Imperiului Roman, a apărut o așezare cu funcții militare și administrative (Vindobona). Dezvoltarea orașului a fost realizată în timpul în care era capitala Imperiului Habsburgic și concentra activități de organizare și administrare a unui teritoriu mult mai întins decât teritoriul național actual al Austriei.

Peisajul urban al Vienei este influențat mult de prezența Dunării, care i-a imprimat direcțiile de dezvoltare a rețelei urbane interioare și a funcțiilor sale economice. În prezent, Viena începe să exercite o influență crescândă asupra spațiului sud-est european. Este atât un centru cultural recunoscut, cât și unul financiar regional.

MOSCOVA

Apariția și dezvoltarea unui centru urban important (fig. 2) în această parte a continentului este rezultatul rolului pe care l-a avut orașul feudal inițial în concentrarea eforturilor de organizare statală a populațiilor slave din această parte a lumii.

Condițiile climatice deosebit de aspre nu au împiedicat însă fixarea și dezvoltarea orașului în această poziție, precum și dezvoltarea sa importantă din ultimele două secole. Aceste condiții au avut chiar un rol favorabil în diferite războaie, teritoriul orașului neputând fi ocupat.

Căile de comunicație radiare sugerează oportunitatea poziției în controlarea administrativă a unui spațiu extins.

Chiar dacă are o poziție excentrică în cadrul Federației Ruse, reprezintă un „loc central” pentru partea sa europeană.

TERMENI

Oraș global – termen care desemnează ansamblul de orașe mari ale lumii contemporane, legate prin linii aeriene, informații și comunicații.

Delocalizare – transferul industriilor din zonele interioare ale orașelor în exteriorul acestora.

Zonă funcțională – zonă individualizată distinct pe harta unui oraș, care reflectă funcțiile economice ale teritoriului respectiv.

Funcție urbană – rolul pe care îl are o anumită caracteristică a orașului în rețeaua de așezări și în teritoriul înconjurător.

Hinterland – regiune situată în jurul unei localități sau al unei regiuni.

Zonă funcțională – zonă individualizată distinct pe harta unui oraș, care reflectă funcțiile economice ale teritoriului respectiv.

Funcție urbană – rolul pe care îl are o anumită caracteristică a orașului în rețeaua de așezări și în teritoriul înconjurător.

ACTIVITĂȚI

Realizați un text despre un anumit oraș pe care îl cunoașteți mai bine (din țară sau din Europa), în care să precizați: poziția geografică, elemente demografice și istorice, activități urbane, economice și comerciale, structura și organizarea internă, influența în teritoriu, particularități urbane.

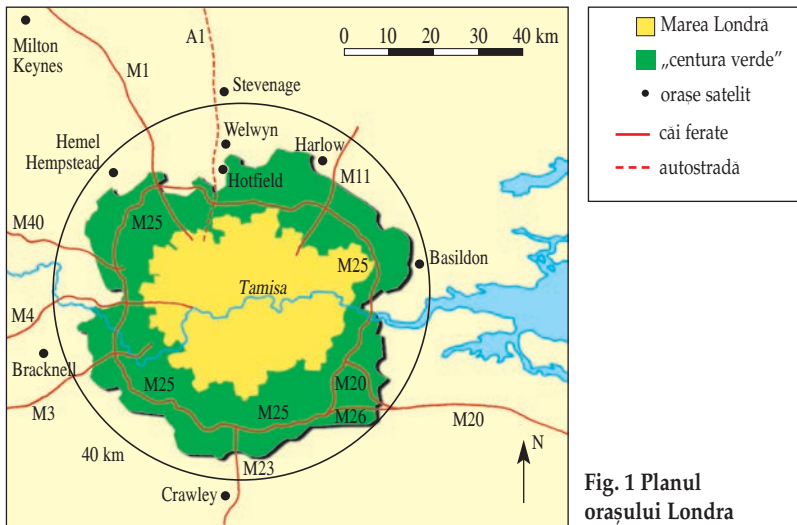

Fig. 1 Planul orașului Londra

Fig. 2 Moscova

DOC1 Utilizarea planului unui oraș (Paris)

Planul orașului Paris

În anumite situații, îndeosebi când ne aflăm într-un alt oraș, trebuie să avem posibilitatea ca, pe baza planului acestuia, să ne putem deplasa eficient dintr-o parte în alta. Pe planurile turistice (cum este și cel de mai sus al orașului Paris) sunt reprezentate o serie de obiective semnifica-

tive, căile rutiere și, uneori, mijloacele de transport. Orientarea planului permite să fixăm poziția străzilor, a cartierelor și a obiectivelor urbane în raport de punctele cardinale. Scara de proporție sugerează distanțele, iar mărimea obiectelor reprezentate este proporțională cu cea din

realitate. Trebuie să fim atenți, deoarece rețeaua de strazi este redată într-un mod esențializat și selectiv. În mod similar, pentru orice alt oraș, utilizarea planului trebuie să pornească de la înțelegerea legendei, orientarea străzilor, ordinele de mărime și distanțele.

3.5 ANALIZA GEOGRAFICĂ A UNOR ORAȘE: BUCUREȘTI, CONSTANȚA, TIMIȘOARA

BUCUREȘTI

Poziția geografică a Bucureștiului, în partea sudică a țării, este una excentrică în cadrul teritoriului. Această poziție a orașului București are însă un caracter central din punct de vedere al funcțiilor economice, administrative și din punct de vedere geografic.

Evoluția teritorială. Orașul inițial își are originea într-o porțiune centrală a perimetrului său (zona Piața Unirii – Piața Sfântul Gheorghe); în acest perimetru a fost mutată capitala Țării Românești de la Târgoviște, pentru a fi mai ușor supravegheată de turci, prezenți în raiaua Giurgiu. De la acest nucleu central, orașul s-a dezvoltat teritorial în mai multe etape. Între 1920 și 1940 a fost amenajat râul Colentina, (creându-se salba de lacuri situată pe acesta) și s-a dezvoltat edilitar (fig. 5).

În perioada contemporană (fig. 1, 6), orașul s-a extins teritorial prin construirea unor cartiere noi (Drumul Taberei, Titan, Militari, Berceni, Colentina etc. – fig. 4) pe terenuri libere sau pe spații semiurbane cu clădiri joase.

Caracteristicile economice actuale și infrastructura; deși nu are resurse importante în apropiere, orașul concentrează aproape 1/5 din producția industrială a României.

Infrastructura orașului (rețeaua de canalizare, alimentare cu apă, energia electrică, rețeaua de drumuri, mijloace de transport) este realizată la un nivel satisfăcător.

Funcțiile și zonele funcționale. Orașul București are multiple funcții în cadrul teritoriului național: *administrativă, comercială, industrială* (parțial diminuată în ultimul deceniu), *culturală și universitară, rezidențială, de transport* (feroviar, rutier, aerian) și, ca o sinteză a acestora, *funcția geografică* de oraș polarizator al teritoriului țării.

Potențialul demografic. Capitala României, pe o suprafață restrânsă (238 km²), are o populație de aproape 2 milioane locuitori. Cu această populație, se situează pe locul 90 în lume și poate fi considerat un oraș mare.

CONSTANȚA

Orașul Constanța (fig. 2, fig. 7) reprezintă pentru rețeaua urbană a României cel mai bun exemplu de dezvoltare teritorială rapidă, de creștere economică și de organizare rațională a spațiului urban interior. Prin creșterea funcțiilor sale economice legate de poziția geografică și activitatea de transport maritim, orașul a căpătat o bază economică nouă, care a atras după sine transformarea spațiului urban. Dezvoltarea în imediată apropiere a unor activități economice complementare (petrochimie în zona Midia, industrie chimică la Năvodari, activități economice noi în lungul canalului Dunăre-Marea Neagră, portul nou Constanta Sud-Agigea) și altele a făcut ca orașul să se extindă funcțional în teritoriu. Utilizarea falezei, amenajarea unor spații anterior nefolosite, construirea stațiunii Mamaia (inclusă orașului) au permis acestuia o dezvoltare relativ armonioasă. În perspectiva dezvoltării durabile, apar o serie de aspecte noi, cum ar fi: tranzitarea unei părți din petrolul exploatat în jurul Mării Caspice, dezvoltarea capacității portuare, apariția unor localități-satelit, dezvoltarea funcției culturale și comerciale.

TIMIȘOARA

Timișoara (fig. 3) are o poziție specială în cadrul rețelei urbane a țării prin aceea că este cel mai important oraș din partea de vest, este foarte cunoscut la nivel internațional (ca loc de origine a revoluției din decembrie 1989), are o anumită diversitate culturală și etnică, o puternică bază economică și o organizare radial-concentrică bine cunoscută. La acestea se adaugă restructurarea mai rapidă a activităților economice în raport cu noile exigențe. Ca elemente de perspectivă care țin de dezvoltarea durabilă a orașului, menționăm: reamenajarea centrului istoric, conservarea spațiilor verzi, alimentarea cu apă, reciclarea deșeurilor urbane și industriale, precum și ameliorarea rețelei de transporturi internaționale.

TERMENI

Semiurban – porțiune dintr-un oraș (cartier) care nu are totalitatea caracteristicilor urbane, având elemente care îl aseamănă mai mult cu localitățile rurale.

Infrastructură urbană – sistemul de strazi, clădiri, canalizare, comunicații, mijloace de transport, noduri, rețele, dotări, care asigură funcționalitatea unui oraș.

Fig. 1 București

Fig. 2 Constanța

Fig. 3 Timișoara – zona centrală

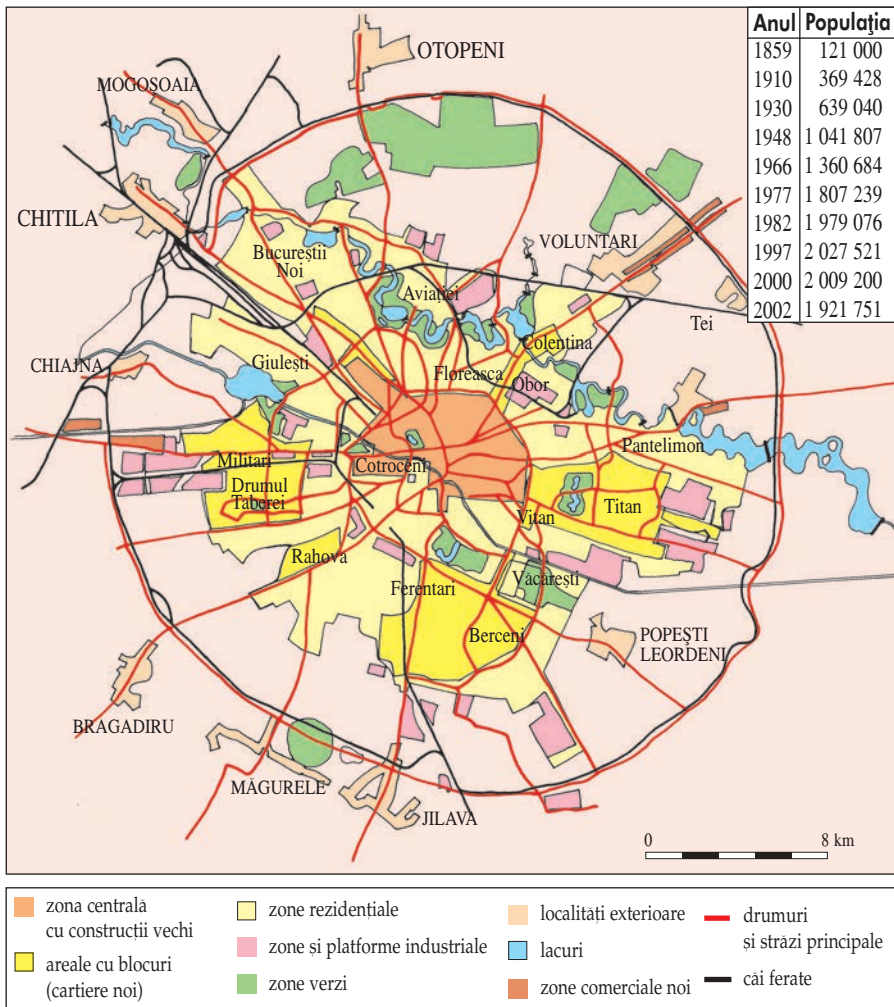

Fig. 4 Zonele funcționale ale orașului București

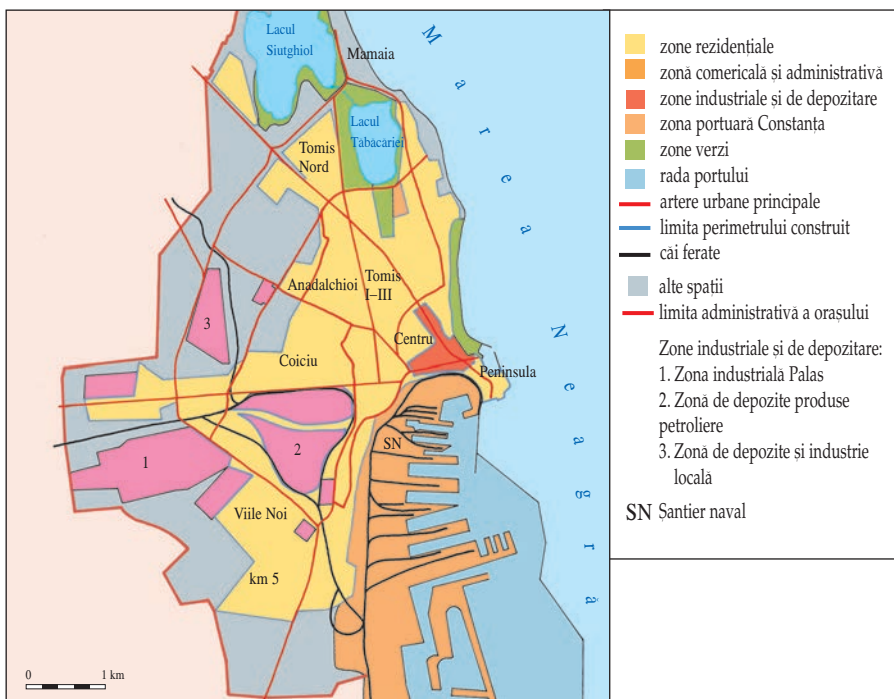

Fig. 7 Zonele funcționale ale orașului Constanța

Fig. 5 București – imagine din perioada interbelică

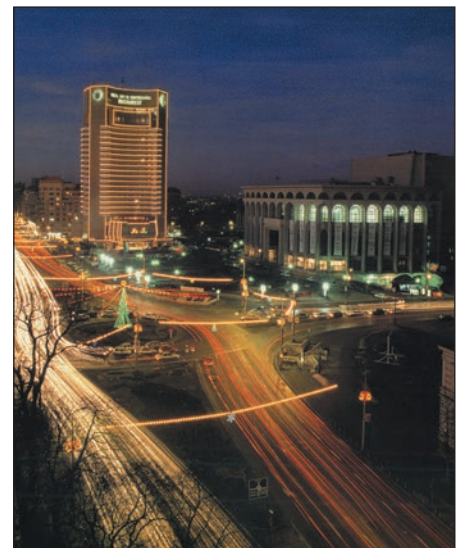

Fig. 6 București – imagine contemporană

DOC1 Constanța – specificul urban

Imaginea portului și planul orașului sugerează legătura foarte strânsă, în cazul orașului Constanța, între aspecte exterioare și funcțiile economice. Activitățile portuare sunt, în cazul orașului Constanța, semnificative, fiind întreținute de o infrastructură corespunzătoare (docuri, dane, chei, macarale, depozite). Forma și dezvoltarea orașului și-au avut originea în portul antic; de aici porneau drumurile pe uscat care au imprimat forma rețelei de străzi, iar mai târziu forma orașului.

ACTIVITĂȚI

1. Explicați repartizarea principalelor zone funcționale ale orașului București, utilizând fig. 4.

2. Urmăriți planul orașului Constanța și identificați principalele elemente reprezentate.

3.6 ACTIVITĂȚI ECONOMICE – CARACTERISTICI GENERALE

EUROPA

Europa reprezintă regiunea de origine și dezvoltare a economiei moderne. Aceasta se bazează pe importante tradiții manufacturiere, dezvoltate în anumite regiuni (îndeosebi în Flandra: la Amsterdam, Anvers și Bruges) și în câteva orașe (Lyon, Praga, Milano).

În secolele al XVII-lea și al XVIII-lea se realizează trecerea de la activitatea manufacturieră la economia bazată pe dezvoltarea industrială.

La începutul secolului al XVIII-lea, are loc „revoluția industrială”, cu origini în Anglia Centrală, care s-a extins după aceea în toată Europa, în mai puțin de jumătate de secol.

Structura economică a Europei, pe cele trei componente principale (sectorul primar, secundar și terțiar) arată o pondere relativ redusă a agriculturii (5%), o pondere importantă a industriei (28%) și predominarea serviciilor (67%).

Aceste cifre sunt aproape identice cu cele din America anglo-saxonă (SUA și Canada), ceea ce arată similitudinea celor două economii.

Industria europeană a cunoscut în cursul unui deceniu (1995-2005) o creștere globală de aproximativ 15% (cu o medie anuală de 3-4 %), dar cu diferențe mari pe țări (de la țări care au înregistrat creșteri de 20%, la țări care au staționat sau chiar au scăzut).

Agricultura s-a remarcat printr-un proces de concentrare (sub forma unor ferme cu suprafețe crescânde), prin intensificarea exploatarei fondului funciar, specializarea producției și integrarea agroindustrială.

În prezent, în Europa există mai multe concentrări industriale (fig. 2).

Europa este în prezent o mare concentrare financiar-bancară (fig. 1), de transporturi și telecomunicații și principala regiune turistică a lumii.

ROMÂNIA

Țara noastră se caracterizează prin diferențe sensibile față de situația medie a Europei.

Există o serie de elemente comune, cum ar fi: utilizarea timpurie și extensivă a huilei pentru siderurgie, dezvoltarea exploatarei petrolului și a petrochimiei și varietația ramurilor industriale.

Diferențierile se referă la structura internă a economiei (în care cele trei sectoare, primar, secundar și terțiar au ponderi apropiate în realizarea PNB), dezvoltarea dirijistă, centralizată, în a doua jumătate a secolului al XX-lea, repartizarea teritorială relativ echilibrată a industriei și un nivel ridicat al producției industriale în deceniile 7-8 ale secolului al XX-lea.

Prin trecerea la economia de piață au avut loc transformări semnificative (atât în România, cât și în alte state care au avut un regim socialist), dintre care cea mai importantă o reprezintă restructurarea semnificativă a ramurilor industriale și a repartității teritoriale.

În acest context, după o anumită perioadă de scădere a producției industriale globale, în ultimii ani se constată o creștere asemănătoare celei europene.

Caracteristicile repartității teritoriale a principalelor ramuri ale economiei sunt redate alăturat (fig. 3).

Utilizând harta alăturată (fig. 3), se poate crea impresia unei economii dezvoltate pe multiple planuri și cu o mare varietate a activităților industriale. Acest lucru este ușor de observat la o lectură obișnuită a hărții, dar în realitate situația este mai complexă. De aceea, geografia economică a României se află în prezent într-un proces de transformare.

TERMENI

PNB – produs național brut, valoarea tuturor bunurilor și a serviciilor realizate într-un stat.

Agricultură comercială – tip de agricultură în care cea mai mare parte a producției agricole nu este utilizată pentru subsistența producătorilor agricoli, ci pentru comercializare.

Tehnopol (nucleu neoindustrial) – concentrare de unități industriale, axate pe noile industrii și pe noi tehnologii.

Grupare industrială – asocierie teritorială a mai multor centre industriale, pe un anumit areal delimitat.

Fig. 1 Frankfurt – important centru financiar al Europei

ACTIVITĂȚI

1. Identificați pe harta economică a Europei (fig. 2) principalele concentrări industriale și explicați localizarea acestora.

2. Analizați harta economică a României (fig. 3) și precizați elementele care pot fi identificate pe această hartă, astfel încât să fie posibilă realizarea unei scurte caracterizări din punct de vedere economic a țării noastre.

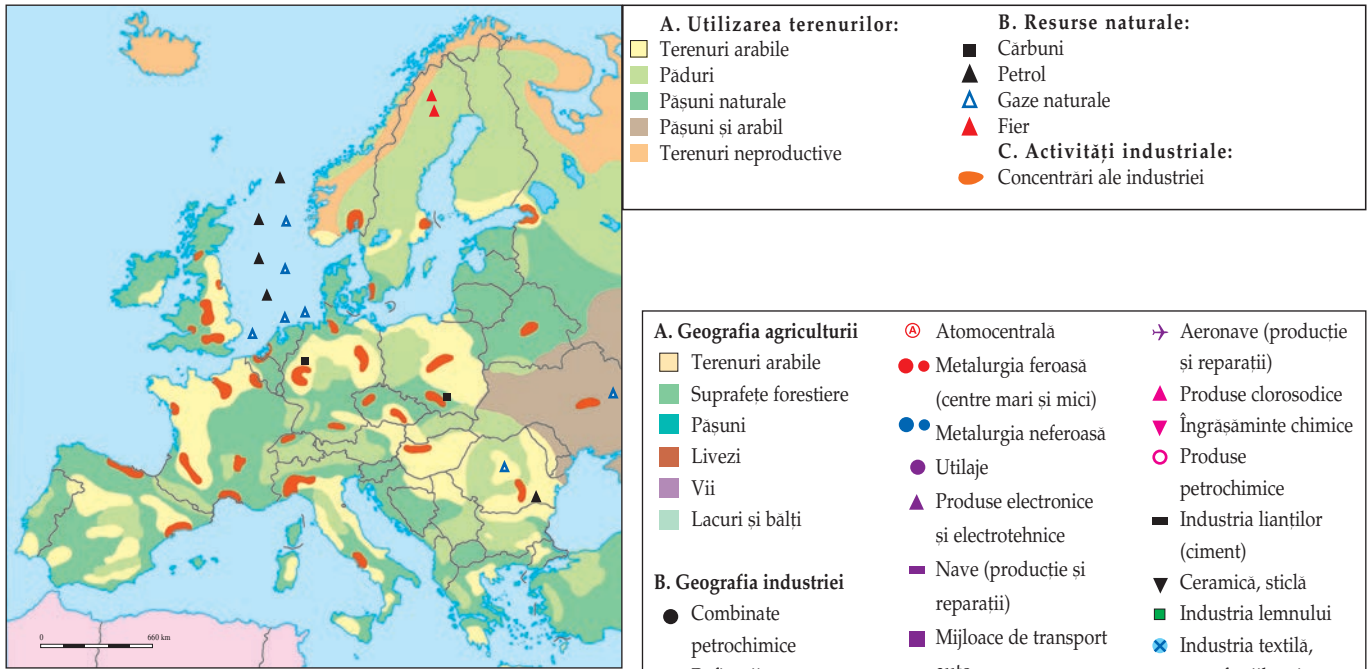

Fig. 2 Harta economică a Europei (utilizarea terenurilor, resurse naturale, concentrări industriale)

Fig. 3 România – geografie economică (agricultură și industrie)

3.7 ANALIZA UNEI RAMURI INDUSTRIALE – ENERGIA ELECTRICĂ

EUROPA

Producția de energie electrică

În prezent, Europa produce aproximativ 1/3 din energia electrică a lumii contemporane și 1/2 din cea produsă în centralele atomoelectrice, pondere care arată, în raport de suprafața și populația sa, poziția importantă a continentului nostru din acest punct de vedere.

Principalele țări europene producătoare de energie electrică (DOC 1) au o structură complexă a utilizării purtătorilor primari în obținerea energiei electrice.

Producția de energie electrică se realizează în termocentrale, hidrocentrale, centrale nucleare-electrice și, într-o măsură foarte mică, în alte tipuri de centrale.

Ponderea atomocentralelor este foarte importantă în țări cum ar fi Franța, Belgia, Regatul Unit, Lituania, Federația Rusă, Ucraina și Suedia. În cazul altor țări există o pondere mare a energiei electrice produse în termocentrale (Polonia, Cehia, România). Franța este, de asemenea, a doua producătoare de energie nucleare-electrică (după SUA), cu 18% din producția mondială a acesteia.

Analizând structura internă a producției de energie electrică pe principalii purtători primari în majoritatea țărilor europene (DOC 2) se observă că există o anumită varietate a acesteia. În urmă cu cinci decenii predominau însă, într-un mod absolut, ca principală sursă a energiei electrice, cărbunii. Resursele neconvenționale (energia mareelor, energia eoliană – fig. 1, energia termală) ocupă încă ponderi nesemnificative. Cea mai mare pondere a unor surse alternative se înregistrează în cazul Islandei, unde energia geotermală acoperă 10% din producția de energie electrică.

În perspectivă, există țări care și-au propus să renunțe în următoarele două decenii la energia nucleară (Suedia) și la utilizarea cărbunilor (Belgia, Franța). Dezvoltarea hidroenergiei are importante limite naturale, iar resursele alternative de energie vor fi limitate în perioada următoare.

ROMÂNIA

Producția de energie electrică a cunoscut mai multe momente de dezvoltare de-a lungul ultimelor patru-cinci decenii, în raport de politica energetică dintr-un anumit moment. În perioada deceniilor 6-8 ale secolului al XX-lea, s-a pus un accent deosebit pe construirea unor termocentrale bazate pe utilizarea gazului metan, iar în deceniile 9-10, pe termocentrale, care utilizau lignitul și a început producția de atomoenergie. În prezent, producția de energie electrică are o valoare relativ constantă, acoperind aproximativ 9/10 din necesarul actual intern. Principalele companii producătoare de energie electrică se află într-un important sistem competițional pentru distribuirea acesteia la consumatorii cu cereri și exigente foarte diferite.

Cea mai mare parte a producției de energie electrică este destinată consumatorilor economici (aproximativ 65%, din care ALRO Slatina utilizează 7% din producția de energie electrică internă), urmată de utilizarea energiei electrice în gospodăriile populației (15%). O parte semnificativă se utilizează în consumul intern al centralelor electrice (12%) și o parte (variabilă de la un an la altul) la export (8%). Principalele unități de producere a energiei electrice din țara noastră (fig. 2) sunt legate de existența unor importante resurse de lignit (Turceni, Rovinari), de transportul purtătorilor de energie (Mintia-Deva, Craiova, București), de amenajarea unor cursuri de apă (Dunăre, Argeș, Lotru, Bistrița). Amplasarea centralei atomoelectrice la Cernavodă s-a bazat pe anumiți factori obiectivi.

În perspectivă, producția de energie electrică are în vedere, pe termen scurt, mărirea capacității de producție a centralei atomoelectrice de la Cernavodă și diminuarea ponderii gazului metan. În privința utilizării cărbunilor inferiori există dificultăți care se referă la randamentul termocentralelor, transportul materiilor prime și la poluarea atmosferică.

TERMENI

Purtător primar de energie – orice resursă care poate fi utilizată în obținerea energiei electrice.

Criză energetică – criză produsă de diminuarea unor resurse energetice de bază, exploatate intensiv până în prezent, inclusiv prin utilizarea lor în producerea de energie electrică.

ALRO – întreprinderea de aluminiu de la Slatina, unde se obține, pe baza aluminei, aluminiu și produse din aluminiu; procesul de electroliză consumă o cantitate mare de energie electrică.

Resurse neconvenționale – resurse utilizate în mod alternativ la cele tradiționale (cărbune, petrol, gaze naturale), considerate convenționale.

Fig. 1 Mori de vânt – Olanda

ACTIVITĂȚI

1. Analizați repartitia geografică a principalelor centrale electrice din țara noastră și identificați cauzele construirii lor în locurile respective.

2. Analizați datele din DOC 2 și încercați să identificați anumite explicații pentru structura internă a purtătorilor primari de energie pe țări.

DOC1 Țări europene producătoare de energie electrică (2011)

Țara	Producția de energie electrică (mld. kwh/an)	Producția de energie electrică (kwh / loc.)	Pondere din total mondial (%)
Federatia Rusă	996	6 950	5,0
Germania	575	7 100	3,1
Franta	530	8 200	3,0
Regatul Unit	342	5 800	1,9
Italia	287	5 000	1,7
Spania	277	5 900	1,4
Ucraina	176	3 900	0,9
Polonia	153	3 950	0,8
Suedia	149	14 600	0,8
Norvegia	125	27 000	0,7

DOC2 Uniunea Europeană – baza energetică (2012)

Statul	Petrol (mil. t)	Cărbuni (mil. t)	Gaze naturale (mld. m ³)
Austria	0,8	-	1,7
Belgia	-	0,01	0,01
Bulgaria	0,1	37,8	0,05
Cehia	0,2	54,4	0,1
Croatia	0,7	-	1,9
Danemarca	10,1	-	7,0
Estonia	-	14,9*	-
Finlanda	-	6,7	-
Franta	0,8	-	0,8
Germania	2,8	188,6	12,0
Grecia	0,1	58,8	-
Irlanda	-	4,3*	0,4
Italia	5,4	0,1	8,5
Letonia	-	1,0*	-
Lituania	0,1	0,5*	-
Olanda	1,0	-	80,7
Polonia	0,7	143,8	5,8
Regatul Unit	43,9	17,8	43,7
România	4,3	35,3	10,6
Slovacia	0,1	2,5	0,1
Slovenia	-	4,1	-
Spania	0,1	6,6	-
Suedia	-	1,2*	-
Ungaria	0,6	9,5	2,6

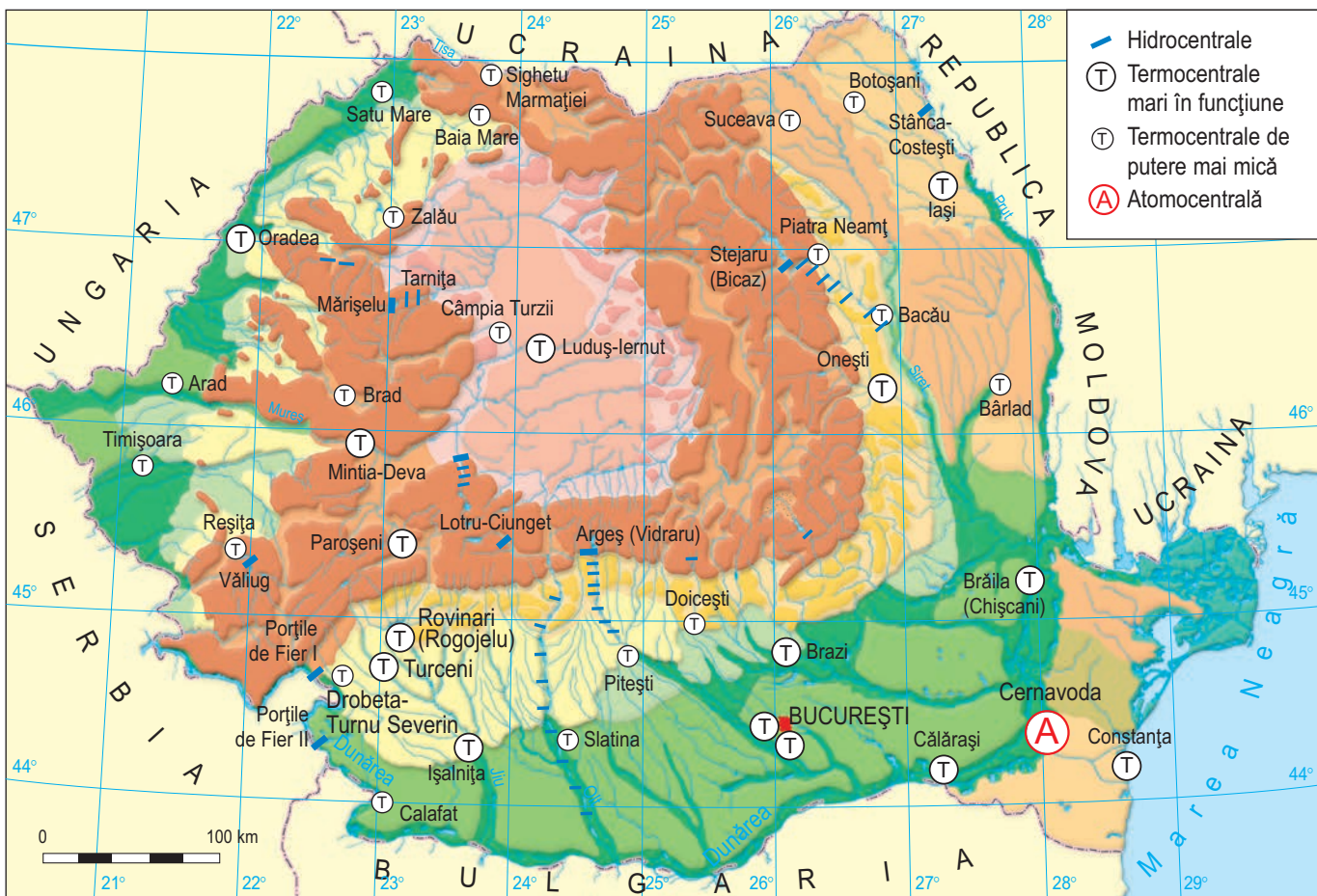

Fig. 2 Industria energiei electrice

3.8 SISTEME DE TRANSPORT

EUROPA

Transporturile feroviare europene beneficiază de cea mai densă rețea de căi ferate (dar nu cea mai extinsă) și de predominarea ponderii căilor ferate electrificate. În prezent, este în curs de dezvoltare o nouă generație de transporturi feroviare, prin extinderea mijloacelor de transport tip TGV, provenite din Franța, spre sudul și estul Europei, urmând a depăși, pe unele sectoare, 300 km/h (Paris-Strasbourg).

Transporturile rutiere (fig. 2) beneficiază de un sistem dezvoltat de autostrăzi în Europa de Vest și în curs de amenajare în Europa Centrală și de Est. Acest tip de transport are cea mai mare pondere în cazul numărului de pasageri și a volumului de produse transportate.

Transporturile maritime, cu tradiții deosebite în bazinul Mării Mediterane și al țărilor cu deschidere la Oceanul Atlantic, cunosc o dezvoltare importantă în ultima perioadă prin transportul unor materii prime necesare economiilor europene. De asemenea, s-a revigorat transportul de pasageri. În privința mărimii flotei, cea mai însemnată țară europeană la nivel internațional este Grecia (locul 1 pe glob), urmată de Norvegia (locul 3), Germania (locul 6), Federația Rusă și Malta. Principale porturi europene sunt: Rotterdam – fig. 1 (locul 2 în lume, după Singapore), Anvers, Londra, Bremen, Hamburg, Marsilia, Genova, Pireu, Constanța.

Transporturile fluviale se realizează îndeosebi pe Rin (locul 1 în privința traficului), Dunăre, Volga, Tamisa, Elba etc. Principalul port fluvial european este Duisburg.

Transporturile aeriene asigură legătura aeroporturilor europene cu principalele aeroporturi din lume. În ultimii ani, Londra a fost principalul aeroport al lumii în traficul de pasageri. Printre cele mai mari aeroporturi internaționale se numără Paris și Frankfurt.

Transporturile speciale cuprind sistemele de conducte (transportul petrolului și al gazelor naturale), liniile de distribuție a energiei electrice și telecomunicațiile.

ROMÂNIA

Sistemele de transport din țara noastră au anumite diferențieri față de cele europene. Principala deosebire se referă la absența unor segmente semnificative de autostrăzi, la caracterul relativ învechit al infrastructurii feroviare și la absența unor inițiative certe de tranzitare a petrolului și a gazelor naturale din zona Mării Caspice spre Europa.

Transporturile feroviare se dezvoltă într-un sistem de 9 magistrale, care pornesc din București, în direcții diferite. În ultimii ani, ponderea transporturilor feroviare în transportul de mărfuri și de călători s-a diminuat considerabil.

Transporturile rutiere (fig. 3) au o formă care valorifică sistemul de văi și culoare oferit de arhitectura reliefului. Construcția unor noi autostrăzi va facilita realizarea unor legături cu alte regiuni și țări din Europa Centrală.

Țara noastră dezvoltă și **transporturi fluviale** (pe Dunăre și pe canalul Dunăre-Marea Neagră), fluvio-maritime și transporturi maritime. Portul Constanța tinde să redevină principalul port al Mării Negre.

Principalul **aeroport** al țării este situat în nordul capitalei (Aeroportul Henri Coandă), iar în ultimul deceniu s-a dezvoltat foarte mult aeroportul din Timișoara. Sezonier, un trafic mai mare se înregistrează și în cazul aeroportului Mihail Kogălniceanu (Constanța).

Sistemul de **transporturi speciale** cuprinde conductele de gaz metan și petrol (sau produse petroliere).

În România, sistemele de transport sunt interconectate în anumite noduri, având un caracter convergent. Orașele sunt, în acest caz, puncte centrale ale sistemelor de transport, asigurând totodată posibilitatea trecerii dintr-un tip de transport în altul. Aparent, o complexitate mai mare o au anumite orașe care pot avea, pe lângă transporturi feroviare și rutiere, aeroporturi sau porturi. Hărțile alăturate (fig. 1 și 2) sugerează gradul de detaliere al șoselelor în raport cu scara pe care sunt reprezentate.

TERMENI

Port fluvio-maritim – port situat pe un fluviu, unde pot ajunge și nave maritime.

Sistem feroviar – sistem de transport format din căi ferate, stații, noduri feroviare și puncte de frontieră.

Flotă maritimă – totalitatea navelor înregistrate într-o anumită țară.

Port – sistem de amenajări și dotări care permit acostarea navelor la tarm și activitățile legate de acestea.

Nod de comunicații – centru urban în care se intersectează mai multe tipuri de căi de comunicație și unde se realizează un trafic intens.

Infrastructură – sistemul tehnic care permite realizarea unei anumite activități (economice, urbane sau de transport).

Fig. 1 Portul Rotterdam

ACTIVITĂȚI

1. Explicați felul în care sunt interconectate diferitele sisteme de transport în cadrul unor noduri de comunicații.

2. Precizați din ce cauză Grecia are cea mai mare flotă comercială din lume.

Fig. 2 Principalele căi de comunicație rutiere din Europa

Fig. 3 Rețeaua rutieră și aeroporturile din România

3.9 MEDIUL ÎNCONJURĂTOR ȘI PEISAJE

EUROPA

Mediul înconjurător al Europei are caracteristici care derivă din poziția geografică a continentului, elementele biogeografice și climatice, transformarea antropică și evoluția postglaciară a mediului natural.

Principalele medii geografice zonale (fig. 2) reflectă zonalitatea temperată între latitudinile de 40 și 60° lat. N. Spre deosebire de alte continente, care au o zonalitate latitudinală sub forma unor fâșii paralele (America de Sud, Africa, Australia) sau o zonalitate influențată de existența unor mari lanțuri montane (Asia, America de Nord), Europa apare ca un continent influențat foarte mult de un element vizibil doar pe harta curenților oceanici: prezența curentului cald al Atlanticului de Nord.

Pe un spațiu relativ redus se succed tipuri de medii foarte mult fragmentate și nuanțate spațial de aspectul liniei țărmului. În cazul Europei, o extensiune importantă o au mediile umanizate și mediul litoral, influențate de prezența unui țărm foarte extins.

Peisajele geografice redau mai mult aspectul exterior al caracteristicilor vizibile pe care le ia teritoriul european și au o importantă componentă fiziografică, legată de relief.

Pot fi distinse următoarele tipuri de peisaje europene (După World Regions, 2005):

- **Europa atlantică** (sau fațada atlantică a Europei), cu elemente de omogenitate introduse de condițiile bioclimatice (datorate curentului Atlanticului de Nord), contactul ocean-continent și amplitudinea mareelor; elementele de diferențiere sunt date de forma țărmurilor (cu fiorduri în Scandinavia și insulele britanice), țărmuri relativ joase în zonele de câmpie (cu faleză înalte în multe locuri) și țărm cu riass în Peninsula Iberică;

- **Europa joasă**, cuprinzând peisajele de câmpie de la Atlantic până la Marea Neagră și Scandinavia, cu un aspect specific în cazul câmpiei fluvio-glaciare din nordul Europei;

- **Europa centrală înaltă** (fig. 1), cuprinzând sistemele montane centrale (Alpi, Pirinei, Carpați) și regiunile hercinice, cu o evidentă etajare verticală a elementelor de mediu și a peisajelor;

- **Europa mediteraneană**, cu originalitatea cunoscută, dar cu multiple diferențieri regionale și locale (meseta spaniolă fiind aridă, iar țărmurile peninsulelor sudice cu elemente de umiditate);

- **Europa continentală** (Europa de Est), cu extensiunea reliefului relativ neted (cu latitudini de câmpie, dar cu un substrat de podis), în care zonalitatea latitudinală are o succesiune paralelă mai accentuată (de la peisajul arid din regiunile caspice, la peisajul de stepă, cel al pădurilor de amestec, până la peisajul pădurilor de conifere);

- **peisaje antropice**, azonale, foarte diferențiate (peisaje turistice, urbane și culturale, peisaje industriale, peisaje portuar-urbane etc.).

ROMÂNIA

Mediul înconjurător pe care îl are țara noastră (fig. 3) reprezintă o detaliere și nuanțare a mediului continental moderat (care ocupă cea mai mare parte a teritoriului) și a celui cu nuanțe de ariditate din partea de sud-est a țării. Pe fondul acestor două tipuri zonale de mediu apar diferențieri teritoriale impuse de arhitectura reliefului cu altitudini medii și coborâte (sub 800 m) și de poziția geografică a fiecărei regiuni în raport cu influențele bioclimatice exterioare.

Peisajele geografice pot fi definite, la dimensiunile țării noastre, într-un mod mai complex, dar în același timp mai nuanțat și diferențiat, care le apropie foarte mult de caracteristicile peisajelor unor suprafețe relativ omogene, reduse ca întindere.

Principalele tipuri de peisaje pot fi organizate într-o taxonomie care reflectă foarte bine caracteristicile exterioare vizibile și predominante (fig. 4).

TERMENI

Zonalitate – caracteristica fenomenelor naturale de a se dispune în anumite fâșii paralele, latitudinale.

Mediu înconjurător – totalitatea elementelor componente, a proceselor și a fenomenelor care se desfășoară în apropierea suprafeței terestre și în care își desfășoară activitatea societatea omenească.

Peisaj geografic – aspectul exterior, vizibil, al elementelor geografice care compun un anumit teritoriu.

Mediu geografic – mediu natural transformat în urma activităților umane; acesta cuprinde atât elemente naturale cât și elemente introduse de om.

Fig. 1 Peisaj din Europa Centrală înaltă

ACTIVITĂȚI

1. Comparați noțiunile de mediu înconjurător și peisaj, sub raportul elementelor componente principale.

2. Descrieți, pe scurt, caracteristicile mediului înconjurător și tipul de peisaj predominant dintr-o regiune din țara noastră, pe care o cunoașteți mai bine.

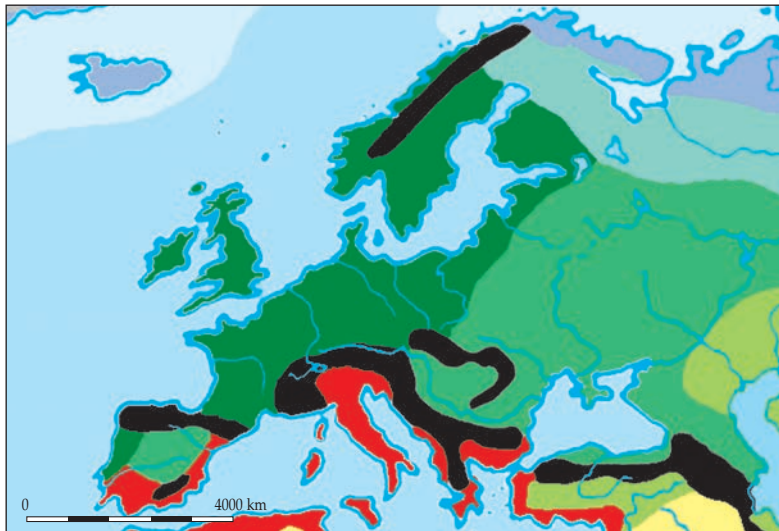
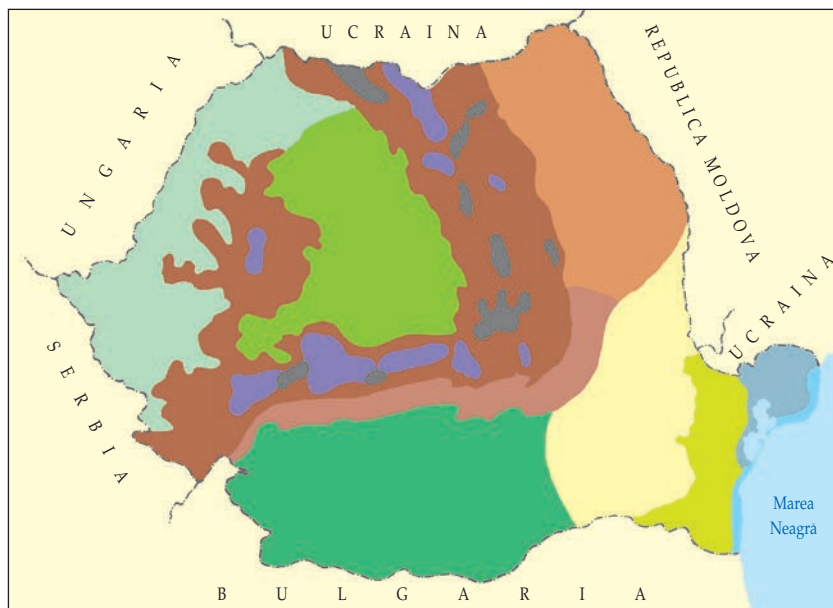
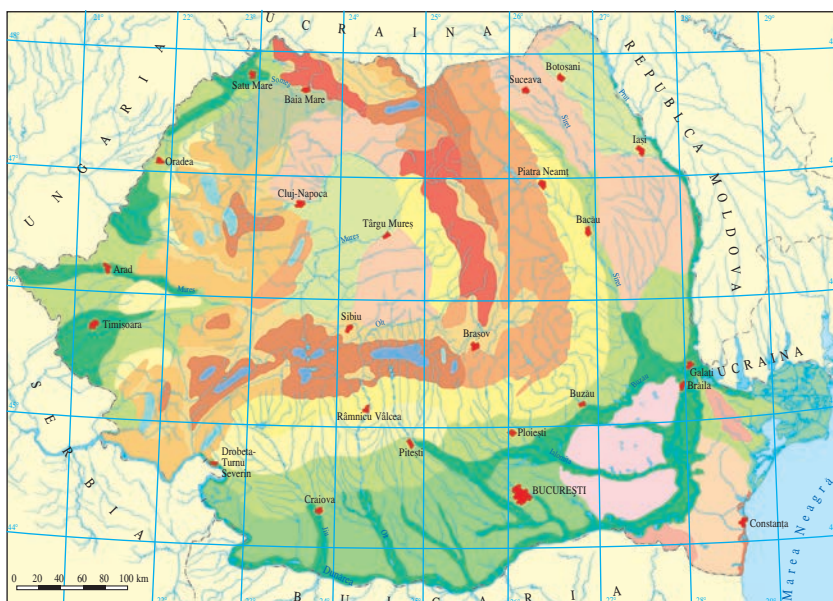

Fig. 2 Tipuri de medii geografice zonale

- 1. Mediu continental moderat**
 - al Dealurilor și Câmpiei de Vest
 - al Depresiunii Colinare a Transilvaniei
 - al Dealurilor Moldovei
 - al Subcarpaților Sudici
 - regiuni joase din sud
- 2. Mediu continental cu nuanțe de ariditate**
 - al părții de est a Câmpiei Române (cu peisaj de stepă și silvostepă)
 - al Podisului Dobrogei
 - al Deltei Dunării
- 3. Mediu montan**
 - al munților înalți
 - al munților mijlocii și joși
 - al depresiunilor intramontane
- 4. Mediu litoral**
 - mediu litoral

Fig. 3 Tipuri de medii din spațiul carpato-danubiano-pontic

- I. Peisaje montane**
 - Alpin
 - Munți înalți
 - Montan vulcanic
 - Munți împăduriti pe structura de tip flis
 - Depresiuni intramontane, submontane și culoare largi
 - Regiuni calcaroase
 - Munți joși
- II. Peisaje de dealuri și câmpii**
 - Subcarpatic
 - Dealuri mijlocii și înalte
 - Dealuri joase
 - Dealuri, depresiuni și maguri
 - Dealuri piemontane
 - Dealuri joase
 - Câmpii înalte
 - Stepa
 - Stepa în regiuni de podiș
 - Lunca și câmpii joase
 - Podiș cu păduri
 - Deltaica și lagunar
- III. Peisaje antropice:**
 - Litoral amenajat
 - Urban (areale mari)

Fig. 4 România – harta peisajelor

3.10 REGIUNI GEOGRAFICE ÎN EUROPA ȘI ÎN ROMÂNIA

EUROPA

Regiunile geografice ale Europei (fig. 1) pot fi identificate și descrise în raport de componentele bioclimatice (care dau nota dominantă a mediului înconjurător), de arhitectura reliefului și de modul de grupare în entități teritoriale. Acestea au și o importantă componentă antropică, mai bine pusă în evidență în cazul diviziunilor interioare.

Deoarece la nivel continental caracteristicile naturale au o predominare în caracteristicile mediului, a peisajelor și a activităților socio-umane, regiunile geografice ale Europei sunt, într-o mare măsură, **regiuni naturale**. Astfel, pot fi distinse mai multe unități regionale mari:

- în sud, Europa mediteraneană (cuprinzând cele trei peninsule majore);
- în vest, Europa oceanică;
- în nord, Europa nordică (cuprinzând Scandinavia și Finlanda, ca zonă de legătură spre Europa continentală);
- în est, Europa de Est, până la Urali, Marea Caspică și Caucaz;
- în sud-est, zona Caucazului;
- în partea centrală, Europa de mijloc (Europa Centrală), cuprinzând sistemul alpino-carpatic, podișuri hercinice, Câmpia Nord-Europeană și câmpiile dunărene.

Aceste diviziuni regionale majore pot fi subdivizate în unități teritoriale regionale de dimensiuni tot mai mici. De exemplu, Europa mediteraneană poate fi divizată regional în cele trei peninsule componente, iar fiecare peninsulă în diviziuni interne care reflectă diversitatea sa teritorială.

Există și regiunări care au în vedere, în mod predominant, o anumită componentă naturală, grupe de componente naturale, elemente socio-economice individualizate (de exemplu regionarea economică, împărțirea administrativă etc.), fără a avea un caracter geografic integrat, care să îmbine, pe același teritoriu, criterii naturale și criterii socio-economice.

ROMÂNIA

Spațiul în care se află situată țara noastră (carpatic, pontic, danubian și panonic), în proximitatea istmului ponto-baltic (dar la vest de acesta), face parte din „Europa de mijloc”, cuprinzând însă regiuni care au anumite asemănări cu alte spații limitrofe. Acest spațiu poate fi divizat în unități regionale mai mici.

Pentru teritoriul țării noastre (fig. 2), pot fi identificate următoarele mari regiuni geografice, cu mai multe subdiviziuni interioare:

- în partea centrală, ocupând cea mai mare întindere a teritoriului, se află o parte a Carpaților prezenți în Europa de mijloc; această regiune o reprezintă **Carpații și Depresiunea colinară a Transilvaniei**; acest spațiu geografic este format din șase diviziuni carpatice (de la Carpații Maramureșului și Bucovinei, până la Carpații Apuseni) și depresiunea interioară a arcului carpatic, denumită Depresiunea Transilvaniei;

- regiuni extracarpatică situate, ca poziție, la exteriorul arcului carpatic: în partea de vest o regiune panonică (Câmpia și Dealurile de Vest), în sud o succesiune de regiuni cuprinse între Carpați și Dunăre (de la Subcarpați la Câmpia Română), în est o regiune deluroasă, situată între Carpați și Prut (Subcarpații și Podișul Moldovei), cu elemente geografice care se regăsesc și la est de Prut;

- regiuni pontice (între Dunăre și Marea Neagră), care au unele asemănări, mai mult de continuitate, cu Peninsula Balcanică.

Fiecare regiune majoră poate fi divizată în unități mai mici, unde componenta antropică poate deveni foarte importantă în identificarea acestora și în definirea lor teritorială.

TERMENI

Regiune geografică – teritoriu individualizat care încearcă să surprindă realitatea geografică integrată (cu elemente naturale și socio-economice în același timp), care să aibă caracteristici de omogenitate relativă (în raport cu alte teritorii învecinate) și să fie delimitabil.

Regiune naturală – teritoriu individualizat pe baza omogenității relative a elementelor naturale.

Regionare – proces științific de identificare a diferențierilor teritoriale, la o anumită scară (de la dimensiuni continentale la unități elementare), ale unor componente individualizate (climă, relief, vegetație, utilizarea terenurilor) sau ale unor grupări de componente.

Taxonomie – organizarea sistemelor (deci și a regiunilor geografice) într-o ordine de înscriere reciprocă, succesivă (de la cele mai mici la cele mai mari) sau de cuprindere (de la cele mari la cele mici); taxonomia cuprinde o ierarhizare teritorială pe mai multe niveluri.

ACTIVITĂȚI

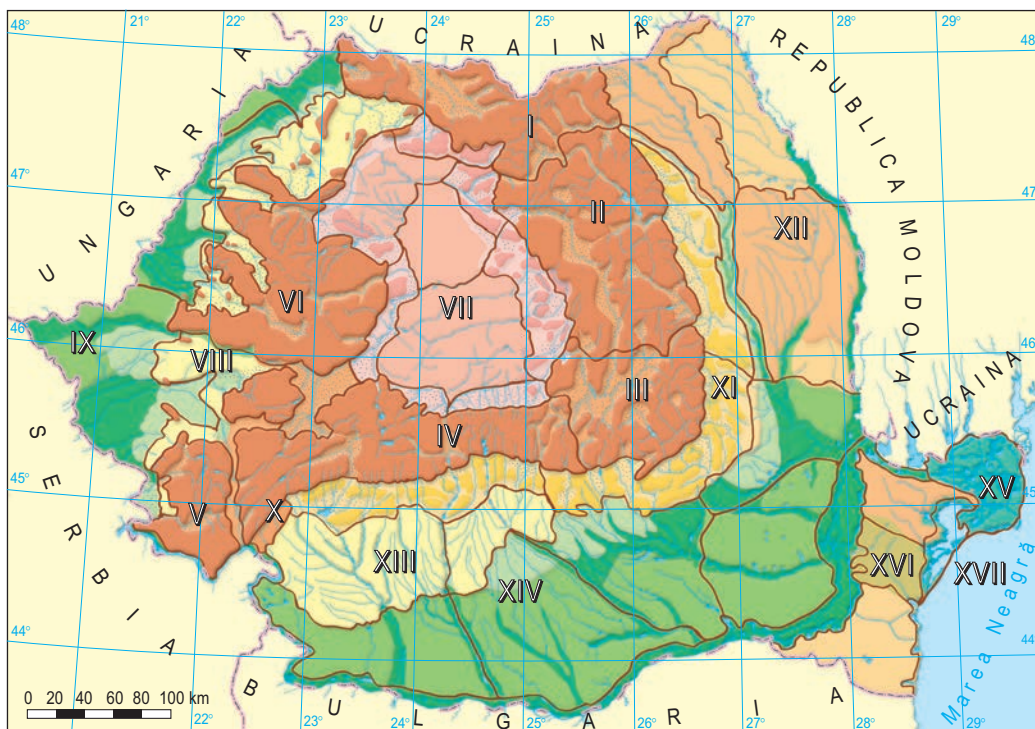
1. Realizați o scurtă prezentare, la alegere, dintre regiunile geografice ale Europei, utilizând toate elementele studiate până acum (poziție geografică, relief, caracteristici climatice, vegetație, caracteristici ale populației, așezărilor, activități economice predominante).

2. Precizați elementele care considerați că justifică regionarea teritoriului țării noastre în trei „domenii” majore (Carpații și Depresiunea Transilvaniei, regiunile extracarpatică și pontice).

- I. Europa de Nord
 - 1. Fenoscandia
 - a. Muntii Scandinaviei
 - b. Podișul Finlandei
 - 2. Islanda
- II. Europa de Vest (Atlantica)
 - 1. Arhipelagul Britanic
 - 2. Câmpia Franceza
- III. Europa Centrala
 - 1. Câmpia Nord Europeană
 - 2. Europa Hercinică
 - 3. Europa Alpino-Carpatică
- IV. Europa Meridionala
 - 1. Peninsula Iberică
 - 2. Peninsula Italică
 - 3. Peninsula Balcanică
 - 4. Europa meridionala insulara
- V. Europa de Est
 - 1. Câmpia glaciară arctică
 - 2. Ural
 - 3. Câmpia Est Europeană
 - 4. Câmpia Ponto-Caspică
 - 5. Caucaz

Fig. 1 Europa – regiuni geografice

- Legendă:**
- Cifrele de pe hartă reprezintă:
- I. Carpații Maramureșului și Bucovinei
 - II. Carpații Moldo-Transilvani
 - III. Carpații Curburii
 - IV. Carpații Meridionali
 - V. Carpații (Munții) Banatului
 - VI. Carpații (Munții) Apuseni
 - VII. Depresiunea colinară a Transilvaniei
 - VIII. Dealurile de Vest
 - IX. Câmpia de Vest
 - X. Podișul Mehedinți
 - XI. Subcarpații
 - XII. Podișul Moldovei
 - XIII. Piemontul Getic (Podișul Getic)
 - XIV. Câmpia Română
 - XV. Delta Dunării
 - XVI. Podișul Dobrogei
 - XVII. Platforma continentală a Mării Negre

Fig. 2 România – regiuni geografice

3.11 CARACTERISTICI ALE UNOR REGIUNI GEOGRAFICE DIN EUROPA ȘI DIN ROMÂNIA*

Regiunile geografice ale Europei pot fi definite și caracterizate, la scări diferite, de la suprafețe de mari întinderi (Câmpia Europei de Est), la suprafețe foarte mici (Grindul Letea din Delta Dunării).

Munții (Alpii) Scandinaviei au altitudini mijlocii, dar prin caracteristicile substratului, relieful subiacent, climă, țărmurile cu fiorduri și ocupațiile tradiționale ale locuitorilor, pot fi considerați, fără îndoială, o regiune geografică. Denumirea pe care o au (Alpi) este justificată de relieful accidentat (chiar dacă altitudinile sunt mai mici, depășind în puține locuri 2 000 m), de persistența zăpezilor, relieful glaciatic și de climatul asemănător celui alpin (dar datorat poziției latitudinale). Fiordurile au favorizat navigația încă din Evul Mediu (în timpul vikingilor), iar relieful accidentat și precipitațiile bogate au permis amenajarea hidroenergetică a spațiului montan.

Podișul Iberic ocupă partea centrală a Peninsulei Iberice, fiind înconjurat și traversat de sisteme montane (care au influențat aridizarea climatului). Podișul se suprapune unui peisaj specific, denumit **mesetă**. Diviziunile interioare fragmentează omogenitatea aparentă a podișului și au favorizat formarea unor entități teritoriale de geografie umană (Castilia, Leon, La Mancha, Estremadura).

Munții Alpi (fig. 1) reprezintă o regiune geografică bine conturată pe orice hartă. Forma lor este determinată de dispunerea fragmentelor hercinice anterioare orogenezei alpine. Aceștia se caracterizează prin altitudini ridicate, cu vârfuri care depășesc 4 000 m (Mont Blanc – 4 807 m, Monte Rosa – 4 634 m, Matterhorn – 4 478 m), un relief glaciatic actual caracteristic, văi adânci, climat alpin (cu etajarea corespunzătoare a vegetației) și traversări dificile. Țările alpine au valorificat foarte mult potențialul turistic și hidroenergetic al Munților Alpi.

Munții Ural, situați la limita estică a Europei, constituie în mod neîndoelnic o regiune naturală, dar în același timp, o entitate de geografie economică. Resursele minerale (mineruri feroase și neferoase) au favorizat dezvoltarea unor industrii bazate pe utilizarea acestora (siderurgie, construcții de mașini). Aceste activități industriale au stat, la rândul lor, la baza dezvoltării unei generații de orașe de tip „socialist” (în prezent există șase orașe cu peste 1 000 000 locuitori) și conturarea unei regiuni economice importante pentru Federația Rusă.

Podișul Podolic, situat la exteriorul arcului carpatic, spre Europa continentală, face trecerea, prin substrat, de la regiunile hercinice la primul nucleu continental (Platforma rusă). Are denumiri și aspecte diferite, dar și elemente de omogenitate pentru întreg spațiul situat între Carpați, Vistula, Nipru și Marea Neagră. Pe teritoriul țării noastre, se află o parte a acestuia, denumită Podișul Moldovei.

Podișul Central Francez (denumit și Masivul Central) este o regiune geografică bine evidențiată, cu un substrat hercinic, care a influențat curbarea Alpilor. Altitudinile relativ reduse și omogenitatea peisajului dau podișului un aspect de platou întins, care pe alocuri are altitudini mai mari, datorate masivelor vulcanice mai recente (ajungând însă la puțin peste 1 800 m).

Podișul Dobrogei reprezintă o unitate considerată hercinică (substratul care cuprinde structuri ale primului nucleu continental european și ale orogenezei caledoniene); are altitudini joase și a influențat forma curbării estice a lanțului carpatic. Datorită poziției, altitudinilor reduse și climatului este o regiune de stepă și silvostepă. Podișul Dobrogei pare o prelungire a Peninsulei Balcanice între Dunăre și Marea Neagră.

Anumite regiuni au similarități fiziografice evidente (DOC 1).

TERMENI

Orogeneză alpină – mișcare generală de ridicare a scoarței terestre care a început în cretacic și a dus la formarea celui mai nou sistem montan, sistemul alpin.

Piemont – formă de relieful acumulativă, ușor înclinată, situată la baza unei regiuni mai înalte.

Mesetă – peisaj relativ neted (cu relieful de podiș), care are un climat arid.

Fiziografic – termen referitor la aspectul exterior, fizic.

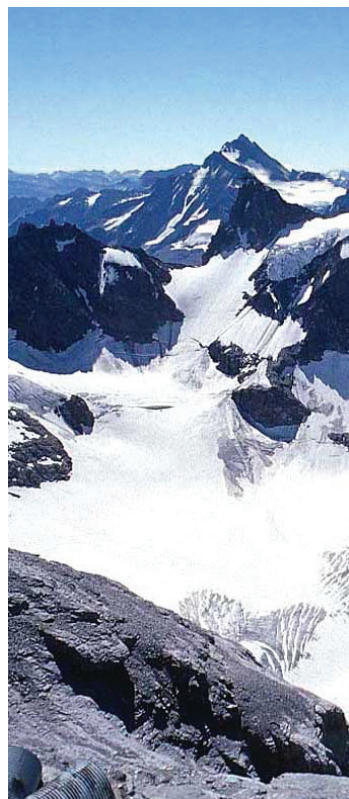

Fig. 1 Munții Alpi

ACTIVITĂȚI

1. Identificați grupe de câte două regiuni din Europa care au anumite aspecte exterioare asemănătoare.

2. Numiți câteva regiuni geografice din țara noastră asemănătoare cu cele din alte părți ale Europei.

Urmărind o hartă a Europei, pot fi identificate diferite spații regionale, care au anumite similitudini geografice. Sistemul alpino-carpatic are asemănări între componentele sale principale, Alpii și Carpații. Munții Pirinei și Caucaz, chiar dacă sunt situați la mari distanțe, au anumite asemănări.

Există regiuni în țara noastră care au asemănări cu regiuni similare ca întindere din Europa. Astfel, Podisul Moldovei seamănă foarte mult cu alte regiuni situate între Carpați și Câmpia Europei de Est. Cele mai multe asemănări geografice par a exista între **Câmpia Padului** (fig. 2) și **Câmpia Română** (fig. 3).

Se observă că aceste două regiuni se află situate în interiorul unor curburi semnificative ale catenelor muntoase, ceea ce le conferă o formă de ansamblu asemănătoare. Au un caracter depresionar și sunt

străbătute de bazine hidrografice (Pad și Dunăre) cu anumite asemănări. Formarea celor două câmpii s-a realizat prin acumularea succesivă a sedimentelor depuse într-o arie depresionară, de la vest spre est, într-un bazin maritim în retragere pe aceeași direcție (de la vest la est). Atât Câmpia Padului, cât și Câmpia Română au între arie montană și axa depresionară o treaptă piemontană. În Câmpia Padului această treaptă piemontană dă și numele unei regiuni istorice (Piemont), iar în Câmpia Română aceasta este cea mai tipică unitate de relief de acest fel (Piemontul Getic).

Deosebirile între aceste două regiuni se referă la înălțimea și la aspectul ariilor montane înconjurătoare (Alpii fiind mai înalți decât Carpații Meridionali, iar Munții Apenini au altă orientare decât Munții Balcani), tipul și debitul fluviilor principale (Dunărea fiind un râu alogen

pentru Câmpia Română, iar debitul este de 8 ori mai mare decât al Padului). În Câmpia Padului, principalele orașe sunt situate la marginile ariei depresionare (Milano, Torino, Bologna), iar în Câmpia Română, în partea centrală (București).

Un element de asemănare, sub raportul geografiei umane, îl reprezintă locuirea celor două regiuni cu populații neolatine. În partea de sud a Câmpiei Padului se află o regiune denumită Emilia Romagna, iar Câmpia Română este suprapusă regiunii istorice Valahia. Este știut că populațiile slave îi denumesc pe români și pe italieni cu același termen. Câmpia Padului, prin centrele sale urbane și industriale constituie cea mai dezvoltată regiune a Italiei, iar Câmpia Română, prin prezența capitalei și a altor orașe (Ploiești, Craiova, Pitești, Braila, Galați), o regiune cu un înalt potențial demografic, urban și economic.

Fig. 2 Câmpia Padului

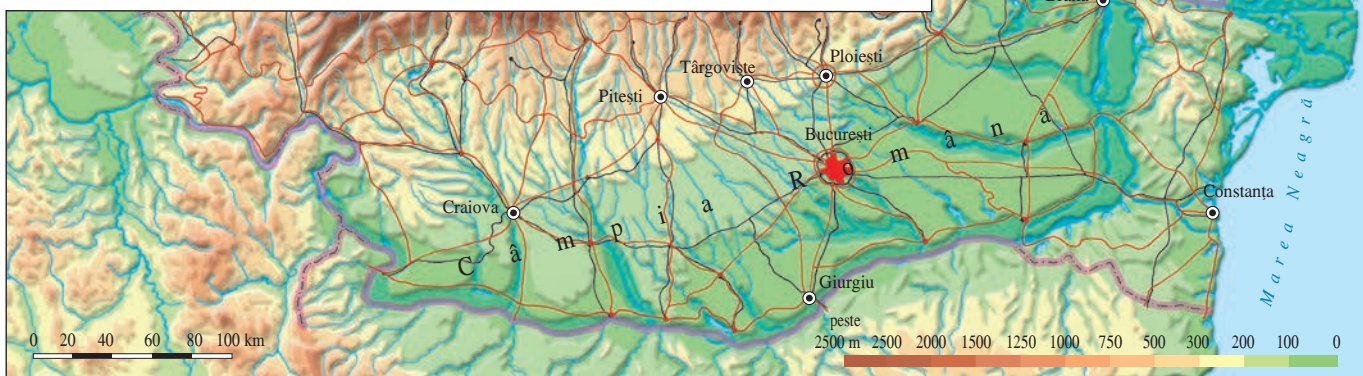

Fig. 3 Câmpia Română

3.12 CARPAȚII – STUDIU DE CAZ AL UNEI REGIUNI GEOGRAFICE

Urmărind o hartă pe care este reprezentat sistemul alpino-carpato-himalayan, ne dăm seama că există o continuitate evidentă a principalelor segmente muntoase, ceea ce arată originea lui comună, ca urmare a coliziunii plăcilor tectonice. Fragmentul european cuprinde Cordiliera Betică, Munții Pirinei, Munții Carpați, Alpii Dinarici, Stara Planina și Munții Caucaz (aceștia la limita dintre Europa și Asia). Continuitatea cea mai evidentă este în cazul Alpilor și al Carpaților.

Cu toate asemănările generale, există diferențieri între Carpați și Alpi, care se referă la altitudini (Alpii au 4 807 m altitudine maximă, iar Carpații ajung la 2 655 m, în Munții Tatra), gradul de fragmentare și mărimea depresiunilor interioare.

Carpații sunt cuprinși între Dunăre (la Bratislava) și Valea Timocului, întinzându-se sub forma unui arc de cerc pe o lungime de peste 1 200 km și sunt mărginiți spre exterior (nord-vest, nord, nord-est și est) de podișuri hercinice (Podișul Boemiei, Lysa Gora, Podișul Podolic și Podișul Dobrogei) și de două arii mai coborâte (Depresiunea Panonică și Câmpia Română). În interiorul arcului carpatic există o întinsă depresiune (Depresiunea Transilvaniei), iar spre exterior se curbează. Spre interior, Carpații au un aliniament de munți vulcanici, care formează cel mai lung lanț vulcanic din Europa.

Carpații se extind pe teritoriul mai multor țări (DOC 2), care au în acest fel un caracter carpatic. Aceștia pot fi împărțiți în trei sectoare: **sectorul nord-vestic** (Carpații de Nord-Vest, situați pe teritoriul Slovaciei, Poloniei, Ungariei și, foarte puțin, al Cehiei), **sectorul central** (Carpații Păduroși, în cea mai mare parte pe teritoriul Ucrainei) și **sectorul sud-estic** (Carpații de Sud-Est, pe teritoriul României și, foarte puțin, al Serbiei). Altitudinile maxime ale Carpaților sunt atinse în Vf. Gerlakovska (2 655 m), în Munții Tatra și Vârful Moldoveanu (2 544 m), în Carpații Meridionali.

Sub aspect climatic, hidrografic și biogeografic, au caracteristici comune, pe întreaga întindere. Resursele naturale au favorizat dezvoltarea activităților economice bazate pe prelucrarea acestora (metalurgia neferoasă, metalurgia feroasă, economia forestieră).

La curbura sud-estică a Carpaților au loc frecvent cutremure de pământ (fig. 1) și s-a format cel mai complex sector subcarpatic (DOC 1). Carpații au elemente de omogenitate a utilizării lor economice: economia forestieră, utilizarea fondului de pășuni naturale (inclusiv prin elemente tradiționale de transumanță), amenajarea hidroenergetică și valorificarea turistică, prin stațiuni montane destinate sporturilor de iarnă.

Diviziunile regionale ale Carpaților (fig. 2):

Carpații de Nord-Vest (Occidentali), cuprind Munții Beschizi, Munții Tatra, Munții Metaliferi Slovaci; la acestea se adaugă o culme mai joasă de legătură între Alpi și Carpați, formată din Munții Bakony-Matra-Bukk, care despart Câmpia Vienei de Depresiunea Panonică. Carpații de Nord-Vest gravitează din punct de vedere demografic și economic, astfel: Beskizii spre Ostrava (Cehia) și Cracovia (Polonia), Munții Tatra și Munții Metaliferi Slovaci spre Bratislava și Kosiče, iar munții din sud (Bakony-Matra) spre Budapesta și Miskolc.

Carpații de Mijloc, situați pe teritoriul Ucrainei, sunt formați, de asemenea, din fâșii paralele, fiind înconjurați spre exterior de cursul superior al Nistrului. Acest sector montan, care formează cea mai înaltă treaptă de relief a Ucrainei, gravitează economic îndeosebi spre orașele Lvov și Cernăuți.

Carpații Sud-Estici, situați pe teritoriul României și, foarte puțin, pe cel al Serbiei, cuprind diviziunile transversale cunoscute (Carpații Orientali, Meridionali și Occidentali), închizând în interior Depresiunea Transilvaniei. Carpații sunt traversați în apropierea extremității lor sudice de cel mai important defileu din Europa, Defileul Dunării.

TERMENI

Bazin – areal depresionar față de regiunile înconjurătoare care, în sens geologic, este o regiune de acumulare a stratelor sedimentare (de exemplu bazinul Vienei, bazinul Panonic, bazinul Transilvaniei).

Transhumanță – fenomen de deplasare sezonieră a oilor din regiunile joase, de câmpie (iarna), în regiunile montane, mai înalte (vara).

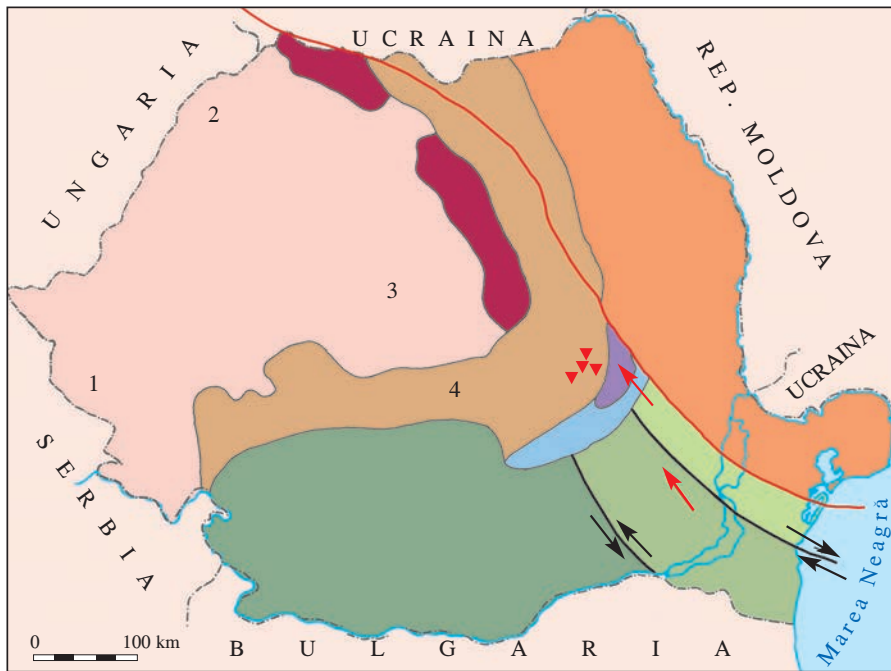
DOC1 Subcarpații Curburii

Deplasarea plăcilor tectonice și a fragmentelor acestora (microplăci) au determinat formarea, la exteriorul curburii Carpaților, a unei zone de coborâre pe planul căreia se produc mișcări tectonice generatoare de cutremure și o înțetire (cutare) accentuată a suprafeței scoartei terestre; deplasarea arealului montan spre exterior (spre sud-est) a determinat cutarea foarte strânsă și formarea unui relief de tip subcarpatic, cu alternanță de dealuri și depresiuni.

ACTIVITĂȚI

1. Utilizând harta alăturată (fig. 1), explicați fenomenele care se observă la curbura exterioară a arcului carpatic situată spre Marea Neagră.

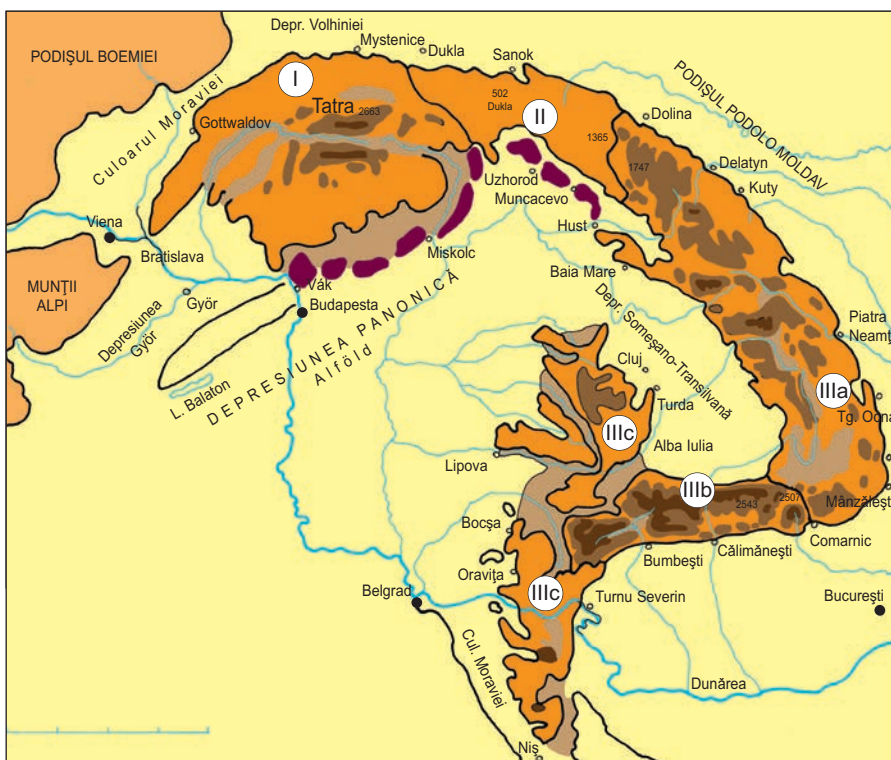
2. Precizați două elemente de omogenitate a spațiului carpatic.

DOC 2		
Țări carpatice		
Țara	Ponderea reliefului carpatic din suprafața totală a fiecărei țări (%)	Ponderea reliefului carpatic din întinderea totală a arcului carpatic (%)
Slovacia	80	28
Polonia	3	2
Ucraina	6	7
România	60	55
Serbia	6	2
Ungaria	10	4
Cehia	4	2

- I. Plăci și microplăci tectonice**
- Placa Est-Europeana
 - Placa Moesica
 - Placa Intraalpina
- II. Elemente structurale**
- Structura de orogen a Carpaților Orientali și a Carpaților Meridionali
- III. Subducții și fracturi**
- Regiuni vulcanice neogene
 - Limita de fractură principală
 - Subducție actuală (activă)
 - Fracturi secundare
 - Focare ale cutremurelor
- IV. Alte arii seismice**
- Zonă de coborâre
 - Coborâre maximă
 - 1. Banat
 - 2. Crișana
 - 3. Târnave
 - 4. Munții Făgăraș

■ Fig. 1 – Elemente geografice ale cutremurelor de pământ din zona seismică Vrancea

- Altitudini absolute de peste 2 000 m, forme glaciare, pășuni alpine
 - Altitudini absolute între 1 500-2 000 m, predominarea coniferelor în păduri masive
 - Altitudini absolute între 500-1 500 m, oăi, exploatari forestiere intense
 - Depresiuni
 - Spatii extracarpatiche
 - Localități situate pe margine
- I – Carpații de Nord-Vest;
 II – Carpații de Mijloc;
 III – Carpații Sud-Estici (IIIa – Carpații Orientali; IIIb – Carpații Meridionali; IIIc – Carpații Occidentali)

Fig. 2 Carpații (după Vintilă Mihăilescu)

3 3.13 ȚĂRILE VECINE ROMÂNIEI

REPUBLICA MOLDOVA

Situată între România și Ucraina, Republica Moldova are o populație cu o istorie și origini comune cu cea dintre Prut și Carpați (DOC 3).

Mediul natural (fig. 3) are o importanță omogenitate datorită teritoriului redus ca întindere, a predominării regiunilor deluroase cu altitudini mici (Platoul Moldovei în nord, Podișul Moldovei Centrale și Podișul Nistrului în centru) și a regiunilor de câmpie (Câmpia Moldovei de Sud și Câmpia Nistrului în sud), a substratului și a condițiilor bioclimatice relativ uniforme.

Potențialul uman este important, dar sporul natural și mișcarea migratorie semnificativă au contribuit la reducerea numărului de locuitori. Structura populației pe naționalități (65% moldoveni, 14% ucraineni și 13% ruși, la care se adaugă alte minorități) sugerează o anumită diversitate, care reflectă elemente ale istoriei.

Structura economică este predominant agrară, în care agricultura păstrează elemente ale organizării anterioare, iar industria are o dezvoltare modestă. Se remarcă existența unor acumulări hidroenergetice (pe Prut și pe Nistru), precum și activități industriale în orașele importante.

Organizarea spațiului geografic este influențată de dispunerea hidrografiei și a reliefului, precum și de concentrarea populației în câteva orașe mari (Chișinău – fig. 1, cu peste 600 000 de locuitori, Bălți, Tighina și Tiraspol). Spațiul situat la est de Nistru (Transnistria) are tendința de autonomizare față de restul Republicii Moldova.

În Europa, poziția și ponderea Republicii Moldova sunt la dimensiuni modeste, dar există intenția realizării unor legături mai strânse în viitor cu Uniunea Europeană.

Problemele geopolitice principale își au originea în rezolvarea statutului regiunii situate la est de Nistru, în dependența energetică a țării de Federația Rusă și în poziția pe care o are ca teritoriu situat între România și Ucraina.

UCRAINA

Ucraina este al doilea stat ca întindere din Europa (după Federația Rusă), mare sub raport demografic și cu un ridicat potențial economic.

Mediul natural (fig. 4) este organizat pe trei trepte majore: în sud-vest Carpații, în centru Podișul Podolic, iar în est și sud regiuni de câmpie (Câmpia Niprului și Câmpia Mării Negre). Deschiderea la Marea Neagră și existența Peninsulei Crimeea leagă foarte mult Ucraina de bazinul acestei mări. O caracteristică importantă o reprezintă tangenta la Dunăre. La aceasta se adaugă alte elemente comune (DOC 4) cu țara noastră.

Potențialul uman este numeric important (46 milioane de locuitori), dar într-o scădere sensibilă în ultimul deceniu. Structura internă a populației (78% ucraineni, 17% ruși și 5% alte naționalități) demonstrează o anumită legătură a acesteia cu Federația Rusă.

Structura economică predominantă este dată de agricultura extensivă și de industria bazată pe utilizarea resurselor proprii (cărbuni și minereu de fier).

Organizarea spațiului geografic urmărește cele trei trepte naturale și marile concentrări umane și economice reprezentate de principalele orașe: Kiev – fig. 2 (2,6 milioane persoane, capitala Ucrainei), Harkov, Dnipropetrovsk, Odessa, Donetsk (fiecare cu peste 1 milion de locuitori), Lvov și Zaporojie.

În Europa, Ucraina este cunoscută prin produsele agroalimentare, producția de huilă (Donetsk a rămas principalul bazin european), rolul acesteia la Marea Neagră (prin portul Odessa și Peninsula Crimeea).

Problemele geopolitice principale ale țării rezultă din poziționarea acesteia între aspirațiile actuale predominant europene și apropierea de Federația Rusă, precum și din situații nerezolvate total în perioadele anterioare.

TERMENI

Transnistria – teritoriu situat la est de Nistru, spre Ucraina, în care există o tendință de separare față de Republica Moldova, cu origini în ponderea populației ruse și existența unei prezente militare a Federației Ruse.

Fig. 1 Chișinău

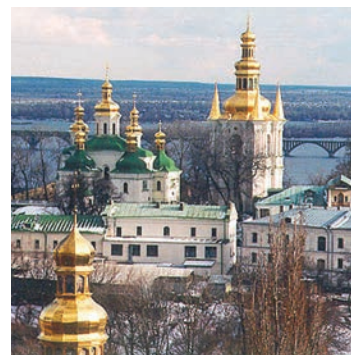

Fig. 2 Kiev

ACTIVITĂȚI

1. Precizați asemănările geografice dintre Podișul Moldovei (cuprins între Carpați și Prut) și podișul situat între Prut și Nistru.

2. Menționați elementele care pot să reprezinte un interes comun între România și Ucraina cu privire la utilizarea cursului inferior al Dunării și al platoului continental al Mării Negre situat în continuarea acestor țări.

3. Utilizând datele statistice prezentate în DOC 1 și DOC 2, realizați un text, de cel mult o jumătate de pagină, pentru fiecare țară, în care să precizați elementele specifice rezultate și caracteristicile de geografie umană.

Fig. 3 Republica Moldova

Fig. 4 Ucraina

DOC 1	Moldova
Denumirea oficială:	Unități administrative: 33 raioane
Republica Moldova	Limba oficială: moldovenească
Suprafața: 34 483 km ²	Limbi utilizate: moldovenească, rusă, ucraineană
Populația: 4 078 000 loc.	Naționalități: moldoveni (76%), ucraineni (8%), ruși (6%), alte naționalități
Densitatea populației: 118 loc./km ²	Religii: ortodoxism (93%)
Spor natural: -1‰	Monedă: leu moldovenesc
Capitala: Chișinău (667 600 loc.)	Produse principale: vin (rang 21)
Populația urbană: 48 %	
Alte orașe mari: Tiraspol, Tighina, Bălți, Cahul	
Regimul politic: republică cu regim semiprezidențial	

DOC 2	Ucraina
Denumirea oficială: Ucraina	Limba oficială: ucraineană
Suprafața: 603 500 km ²	Naționalități: ucraineni (78%), ruși (17%), tătari
Populația: 45 513 000 loc. (2013)	Religii: ortodoxism (46%), catolicism (8%), protestantism, iudaism
Densitatea populației: 75 loc./km ²	Monedă: griwna
Spor natural: -3‰	Produse principale: sfeclă de zahăr (rang 6), grâu (rang 11), otel (35,3 mil. t, rang 8), huilă (54 mil. t, rang 15), energie electrică (176 mld. kwh/an), gaze naturale (19,9 mld. m ³)
Capitala: Kiev (2 846 000 loc.)	
Populația urbană: 69 %	
Alte orașe: Odessa, Lvov, Harkov, Donețk, Dnipropetrovsk, Zaporojie, Mariupol	
Regimul politic: republică cu regim semiprezidențial	
Unități administrative: 24 regiuni, 2 orașe și republica autonomă Crimeea	

DOC 3	România și Republica Moldova – elemente comune
Elementele comune principale provin din istoria comună, cu anumite intermitențe, a celei mai mari părți a populației, a teritoriilor dintre Carpați și Nistru, inclusiv în cadrul unui singur stat. Populația acestui spațiu, care își are originea în statul feudal Moldova, vorbește o limbă cu deosebiri dialectale minore față de limba română. O serie de personalități istorice și culturale (printre care Ștefan cel Mare, Vasile Lupu, Mihai Eminescu, Ion Creangă) sunt comune pentru regiunea istorică Moldova (din România) și pentru Republica Moldova. Locuitorii teritoriului dintre Prut și Carpați au întreținut legături mult mai strânse cu restul romanității orientale centrate pe arcul carpatic, ceea ce a oferit posibilitatea realizării unei construcții politice statale cu o stabilitate și continuitate mai mare (sec. XIV-XIX).	

DOC 4	România și Ucraina – elemente comune
Există mai multe componente fizico-geografice având continuitate în cele două țări: Carpații, regiuni de podiș exterioare acestora, bazinul inferior al Dunării și țărmul Mării Negre. Legătura este foarte importantă la limita carpatică a acestor două țări, unde Depresiunea Maramureșului (extinsă ca unitate naturală atât în România, cât și în Ucraina) are elemente naturale și umane comune. În lungul Dunării, între Galați și delta secundară a Chiliei, există preocupări pentru păstrarea echilibrului natural și realizarea unor transporturi fluviale reciproce avantajoase. În urmă cu un secol, orașul Odessa era un loc de atracție pentru românii moldoveni cu posibilități financiare.	

UNGARIA

Situată în partea de nord-vest a țării noastre (fig. 2, DOC 1), ocupând o parte importantă a Câmpiei Panonice, Ungaria reprezintă teritoriul de legătură directă, prin căile de comunicație, a teritoriului țării noastre cu Europa Centrală și Uniunea Europeană.

Mediul natural se caracterizează prin predominarea regiunilor joase, de câmpie, care formează partea centrală a Depresiunii și a Câmpiei Panonice. Aceasta imprimă o însemnată omogenitate spațiului geografic.

Potențialul uman se caracterizează printr-o populație relativ numeroasă pe un spațiu limitat (de unde o densitate ridicată a populației) și o omogenitate națională deosebită.

Structura economică se caracterizează printr-o agricultură modernă, având un caracter intensiv și activități industriale bazate pe materii prime importate.

Resursele proprii (bauxită, fier, gaze naturale) sunt insuficiente.

Organizarea spațiului geografic este influențată de traseul Dunării (care împarte, de la nord la sud, teritoriul țării în două părți aproximativ egale) și de orientarea sistemului de muniți joși (Bakony-Matra-Bukk, care desparte un sector de câmpie în nord-vest (Micul Alföld) de alt sector în sud-est (Alföld).

Organizarea spațiului este influențată de prezența aproape centrală a capitalei – fig. 1, de mărimea demografică (concentrând 1/5 din populație) și de importanța economică. Celelalte orașe, mult mai mici, sunt legate direct de capitală (Miskolc, Debrecen, Szeged, Pécs, Győr).

În Europa, Ungaria se distinge prin poziția favorabilă și prin anumite produse (bauxită, aluminiu).

Problemele geopolitice principale sunt legate de prezența unor minorități maghiare semnificative în țările înconjurătoare (reprezentând împreună aproximativ 1/3 din populația actuală a Ungariei), ca rezultat al evoluției istorice a acestui spațiu.

SERBIA

Situată în partea de sud-vest a țării noastre (fig. 3, DOC 2), Serbia reprezintă nucleul în jurul căruia s-a format și a existat Iugoslavia (statul „slavilor de sud”). Din acesta s-au desprins, în 1990, statele componente.

Mediul natural se caracterizează printr-un relief jos în partea de nord (unde se află situată Câmpia Panonică) și un relief mai înalt în sud, peste care se suprapun caracteristici bioclimatice de interferență.

Potențialul uman este important, dar se află în prezent, ca și în alte țări învecinate, într-o stagnare numerică. Structura etnică cuprinde, pe lângă majoritatea populației formată din sârbi, o minoritate maghiară (Voivodina) în nord și o minoritate albaneză în sud (Kosovo).

Structura economică este dată de un anumit echilibru între producția industrială și producția agricolă. Resursele semnificative sunt: minereurile neferoase, minereurile de crom și cărbuni inferiori. Principalele centre industriale sunt amplasate la Belgrad, Kragujevac, Niš, Novi Sad. Cel mai important obiectiv economic îl constituie însă hidrocentrala de la Porțile de Fier.

Organizarea spațiului geografic este influențată de cursurile principale ale râurilor, care imprimă acestuia atât o direcție vest-est (pe Sava, Drava și Dunăre), cât și nord-sud (pe Tisa și Morava).

În Europa, Serbia este percepută ca un stat care, pe lângă o anumită izolare geografică (accentuată prin independența Republicii Muntenegru), are și o aparentă poziție singulară între țările din Peninsula Balcanică.

Problemele geopolitice principale derivă din consecințele dezmembrării fostei Iugoslavii, în urma căreia pe teritoriul Serbiei există alte minorități naționale, iar în regiunile înconjurătoare (îndeosebi în Bosnia și Hertegovina) există o importantă minoritate sârbă, reprezentând aproape 1/3 din populația acestei țări. Cea mai importantă problemă pentru acest stat o constituie, însă, intenția populației albaneze, majoritară în partea sudică (Kosovo), de a se organiza într-un stat independent.

TERMENI

Panonic – termen referitor la spațiul central-european care a constituit provincia romană Panonia.

Alföld – teritoriu de câmpie cu peisaj de stepă și silvostepă, care desemnează, prin caracteristicile sale, o regiune geografică bine conturată a Ungariei.

Voivodina – regiune geografică de câmpie, situată în nordul Serbiei, cuprinsă între Tisa și Dunăre.

Banat – regiune geografică situată între Munții Banatului, Mureș și Tisa, străbătută de granița dintre România și Serbia și situată în cele două țări (Banatul sârbesc și Banatul românesc).

Fig. 1 Budapesta

ACTIVITĂȚI

1. Comparați hărțile celor două țări (fig. 2, fig. 3) și identificați elemente comune.

2. Precizați, pe scurt, caracteristicile poziției geografice a Republicii Serbia.

3. Determinați importanța poziției geografice a Ungariei pentru țările înconjurătoare.

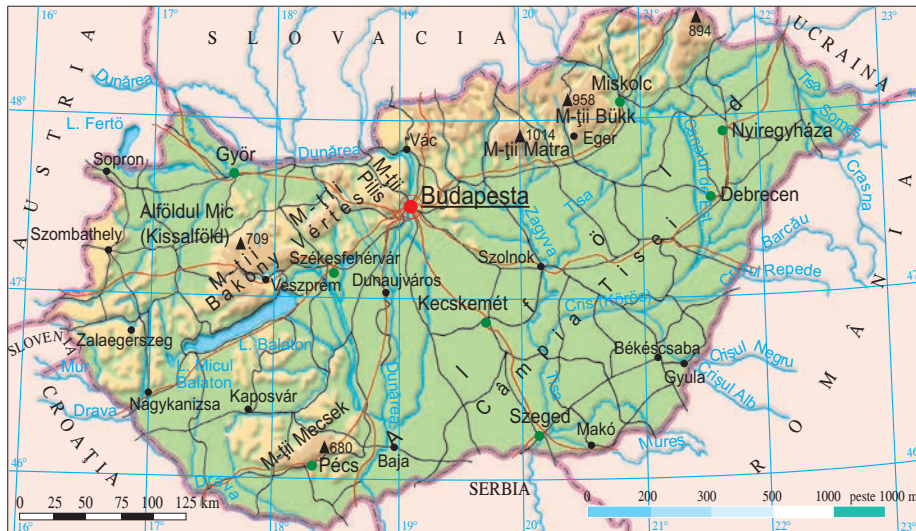

Fig. 2 Ungaria

Fig. 3 Serbia și spațiul fostei Federații Iugoslavia (Slovenia, Croația, Bosnia-Herțegovina, Muntenegru, Macedonia)

Elementele comune ale spațiilor geografice ocupate de aceste state sunt reprezentate de existența unor regiuni (Câmpia Panonică, în Ungaria și prelungirea acesteia în țara noastră, Câmpia de Vest) și a unor artere hidrografice importante (Tisa, Someș, Crișuri, Mureș) situate în ambele țări. De asemenea, existența unei minorități maghiare importante în țara noastră (reprezentând aproape 7% din populație) și a unei minorități românești în Ungaria, creează un interes reciproc pentru acestea. Ambele țări s-au constituit ca entități statale independente, în forma lor actuală, după Primul Război Mondial (1918), Ungaria constituindu-se ca stat individualizat după destrămarea Imperiului Austro-Ungar, iar România ajungând la forma actuală prin reunirea tuturor teritoriilor locuite predominant de o populație românească. Diferite personalități politice și culturale (Matei Corvin, Iancu de Hunedoara) sunt comune pentru populațiile din ambele țări. Evoluția comună în aceeași entitate teritorială a spațiilor situate pe teritoriul celor două țări a influențat aspectul urban al unor orașe din țara noastră (Satu Mare, Oradea, Arad, Cluj-Napoca, Târgu Mureș), care au asemănări cu orașe din Ungaria. Ambele țări sunt confruntate cu un sensibil declin demografic, dar au obiective comune, rezultate din apartenența lor la Uniunea Europeană.

Elementele comune ale celor două țări se referă atât la componentele mediului natural (Câmpia Banatului, Carpații, Dunărea), care sunt situate în ambele țări, cât și la elemente comune de geografie umană. Astfel, Banatul reprezintă o regiune istorico-geografică împărțită, în

prezent, de cele două țări, cu minorități care există reciproc în fiecare parte.

Pe Valea Timocului se află o veche comunitate românească. Între Serbia și Banatul românesc au existat și există relații comerciale tradiționale și un schimb economic activ. Defileul Dunării, dintre

Baziaș și Portile de Fier, constituie un patrimoniu geografic comun al celor două țări.

Potentialul hidroenergetic al Dunării a fost valorificat în comun, prin construirea sistemului hidroenergetic și de navigație de la Portile de Fier.

BULGARIA

Bulgaria este situată în sudul țării noastre (fig. 2, DOC 1) și, în același timp, în partea nord-estică a Peninsulei Balcanice. Prin poziție și anumite caracteristici, este o țară balcanică.

Mediul natural (fig. 2) este organizat în fâșii paralele, care se succed de la nord la sud (Dunărea, Podișul Prebalcanic, Munții Stara Planina, munții înalți din sud-vest și zona depresionară axată pe fluviul Marîța); altitudinile maxime depășesc 2 900 m (2 925 m în Munții Rila și 2 915 în Munții Pirin).

Potențialul uman a suferit anumite modificări numerice, cu o creștere de la 8 la 9 milioane persoane în urmă cu două decenii, la o scădere, de la 9 la 8 milioane persoane, în ultimul deceniu. Bulgaria se caracterizează printr-una dintre cele mai mici valori ale sporului natural (-3 și -4 ‰) ceea ce, împreună cu mișcarea migratorie negativă, au determinat scăderea demografică.

Structura economică este în transformare și începe să aibă caracteristicile economiei de piață. Resursele naturale sunt modeste. Cea mai importantă resursă o constituie lignitul, prin a cărui producție ocupă un loc important la nivel mondial (3% din producția mondială și locul 12 pe glob).

Organizarea spațiului geografic este dependentă de prezența Dunării, a Mării Negre (pe litoralul căreia se află cea mai importantă regiune turistică și principalul port de recepționare a produselor petroliere — Burgas) și a modului de dispunere a treptelor de relief. Poziția excentrică a capitalei (în partea vestică a țării) influențează textura căilor de comunicație. Celelalte orașe mari (Plovdiv, Varna – fig. 1, Ruse) au o poziție secundară în raport cu orașul capitală.

În Europa, Bulgaria este percepută ca un partener ieșit de sub influența spațiului ex-sovietic, după primirea acestei țări în NATO (2004) și în Uniunea Europeană.

Problemele geopolitice principale derivă din raporturile cu unele țări învecinate; în raporturile cu Turcia există anumite aspecte legate de prezența unei minorități turce importante în Bulgaria (aproximativ 9% din populația totală).

VECINĂTATEA APROPIATĂ

În afara de vecinii propriu-ziși, anumite spații și țări situate într-o anumită proximitate (DOC 2, 3) reprezintă „vecinătatea apropiată” a țării noastre. Din această grupă de spații apropiate fac parte Marea Neagră și țări cu care România este legată prin intermediul prezenței Mării Negre (Federația Rusă, Georgia, Turcia).

Marea Neagră, situată la limita estică, pare a reprezenta o prelungire directă a țării noastre. Țările din jurul acesteia sunt reunite într-o comunitate de cooperare economică (CEMN), dar reunește și țări situate în exteriorul spațiului pontic.

Federația Rusă, deși nu are graniță directă cu țara noastră, reprezintă un partener de interes economic deosebit, rezultat în urma modelelor de evoluție economică de tip socialist din deceniile anterioare și de necesitățile actuale energetice, minerale și tehnologice ale țării noastre.

Georgia, situată față de țara noastră în partea opusă a Mării Negre, se află în transformări economice și sociale în contextul intenției acesteia de a se apropia de modelul și spațiul european.

Turcia, cu cel mai lung litoral la Marea Neagră și dimensiunile sale demografice, constituie un spațiu deosebit de important. Existența sistemului de strâmtoare (Bosfor și Dardanele) pe unde se realizează legătura între Marea Neagră și Marea Mediterană, mărește importanța acestei părți a Turciei (cu orașul Istanbul, Turcia europeană și podul care traversează Strâmtoarea Bosfor) în această parte a Europei. Lungi perioade de istorie comună între Țările Române și Imperiul Otoman au favorizat existența unor legături economice și demografice.

ALTE SPAȚII

Există anumite spații care au o semnificație referitoare la vecinătatea cu țara noastră, rezultate din evoluții istorice mai îndepărtate sau mai apropiate. Acestea reprezintă al doilea nivel, mai îndepărtat, al acestor vecinătăți: Grecia, Slovacia, Macedonia, Croația, Albania, Armenia. Cu fiecare dintre acestea, România are elemente de natură geografică, istorică și economică de interes comun.

TERMENI

Balcanic – situat în Peninsula Balcanică; acest termen se referă la elemente naturale (de floră și faună) și la diferite elemente de geografie umană.

Vecinătate apropiată – spații situate în apropierea țării, cu care nu există o legătură directă și o linie de graniță, dar care au în comun cu țara noastră situarea la Marea Neagră.

CEMN (Comunitatea Economică a Mării Negre) – grup de state situate în jurul Mării Negre sau în apropierea acesteia, care și-au dezvoltat un sistem propriu de cooperare economică, facilitat de existența acesteia.

Fig. 1 Varna

ACTIVITĂȚI

1. Precizați elementele geografice comune dintre Bulgaria și România și felul în care acestea reprezintă elemente de interes ale integrării europene.

2. Menționați importanța geopolitică a Bulgariei, ca stat al Uniunii Europene și al NATO.

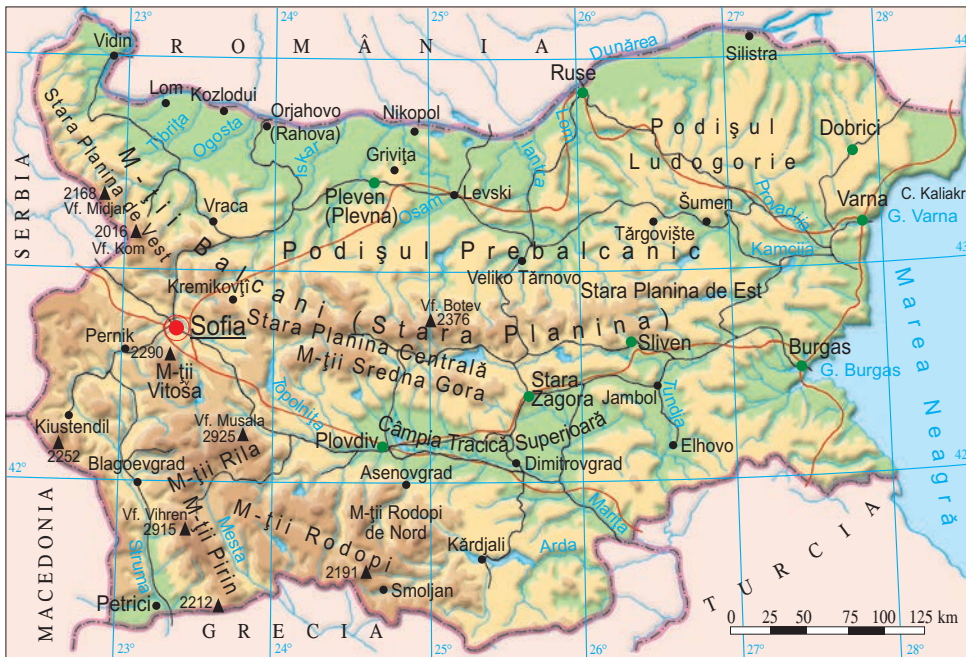

Fig. 2 Bulgaria

DOC 1 România și Bulgaria – elemente comune

Cele două țări au numeroase elemente comune care rezultă din caracteristicile lor geografice (cursul Dunării, aria depresionară dintre Munții Stara Planina și Carpații Meridionali, litoralul Mării Negre, existența unor minorități).

Elemente comune semnificative au existat la începutul Evului Mediu (după venirea bulgarilor din zona Volgăi în nordul Peninsulei Balcanice și slavizarea acestora), când se considera că întregul spațiu situat la sud de Carpații Meridionali (Câmpia Română și cea mai mare parte a teritoriului Bulgariei) au format o singură entitate teritorială cu elemente statale (Taratul românobulgar).

După întregirea României cu Dobrogea (1878), trasarea graniței în lungul Podișului Dobrogei s-a realizat cu dificultate și în mai multe momente, din cauza întrepătrunderii teritoriale a localităților cu populații din ambele naționalități, într-o zonă denumită, în perioada respectivă, Cadrilater.

Negocierile referitoare la această problemă și transferurile de populație au permis trasarea liniei de graniță pe traseul actual.

DOC 2 Spații din vecinătatea apropiată			
Mări sau state	Suprafața (km ²)	Populația (mil. loc.)	Capitala
Marea Neagră	450 000	-	-
Fed. Rusă	17 075 400	142,2	Moscova
Georgia (Gruzia)	69 870	4,7	Tbilisi
Turcia	785 347	74,7	Ankara

DOC 3 Țări pontice		
Țara	Lungimea litoralului (km)	Ponderea (%)
Ucraina	620	23
Fed. Rusă	300	11
Georgia	230	8
Turcia	1 020	38
Bulgaria	280	11
România	244	9

ACTIVITATE DE GRUP

Presupunem că intenționați să călătoriți în vacanța de vară într-una din țările vecine sau dintre cele situate în vecinătatea apropiată (Turcia, Georgia, Federația Rusă). În momentul de față nu v-ați decis ce destinație să alegeți. Și colegii voștri sunt interesați de o astfel de excursie. În scopul pregătirii acesteia, realizați următoarele activități, pe parcursul a două luni.

1. Realizați opt grupe de câte 3-4 elevi și asumați-vă, prin tragere la sorti, câte o țară.
2. În interiorul fiecărui grup, negociați problemele pe care urmează să le studieze fiecare, referitoare la țara respectivă. Scopul acestei activități este ca, în final, fiecare grup să poată realiza o prezentare a țării respective, astfel încât să încerce să convingă celelalte grupe de utilitatea și posibilitățile realizării excursiei în acea țară.

Problemele pe care urmează să le aveți în vedere se referă la:

- informații geografice generale (climă, locuitori, orașe, activități economice);

- informații cartografice (hărți ale țării, planuri ale unor orașe);
- informații referitoare la posibilitățile de transport (mijloace de transport, orar, costuri);
- modalități de organizare a excursiei (individual, în grup, agentie, cazare etc.);
- elemente ale vieții sociale și culturale din țara respectivă;
- sistemul de asigurare a bunurilor și a persoanelor;
- repere financiare (monedă, rata de schimb, puterea de cumpărare, modalități de plată);
- obiective turistice care pot fi vizitate;
- evenimente previzibile în perioada aleasă în țara de destinație.

Pentru obținerea acestor informații, puteți folosi atlase, hărți, internetul, informații de la agenții de turism, mass-media etc.

3. Realizați o prezentare cât mai obiectivă și convingătoare a țării respective, pe baza tuturor informațiilor culese, pentru colegii din celelalte grupe.

Citiți cu atenție întrebările următoare și formulați răspunsurile solicitate pe o pagină alăturată.

I. Analizați harta alăturată (fig. 1) și pe baza acesteia îndepliniți următoarele cerințe.

1. Realizați un text, pornind de la elementele generale redată în această hartă, prin care să precizați două elemente geografice specifice Europei.

2. Analizați raporturile dintre Europa și Asia și determinați:

a) ce argumente există pentru a considera Europa și Asia două continente diferite;

b) ce argumente există pentru a considera Eurasia un singur continent.

3. Identificați elementele geografice comune Europei și României.

4. Explicați, pornind de la această hartă, forma arcului alpino-carpatic, utilizând următorii termeni: placă tectonică, orogeneză, depresiune, hercinic, alpin, nucleu continental, Laurasia.

5. Precizați, pe baza acestei hărți, dacă România poate fi considerată un stat balcanic.

I (1-5) = 58 p.

II. Analizați harta alăturată (fig. 2) și pe baza acesteia îndepliniți următoarele cerințe.

1. Precizați elementele care sunt reprezentate în mod strict pe această hartă și categoriile de informații care pot fi obținute din aceasta.

2. Explicați forma curbată a Carpaților de Sud-Est în spațiul în care această curbura este foarte evidentă.

3. Menționați elementele figurate pe această hartă care sunt comune cu cele geografice europene.

4. Demonstrați că țara noastră este o țară central-europeană.

II (1-4) = 32 p.

Din oficiu = 10 p.

Total test = 100 p.

Fig. 1 Harta fizică a Europei

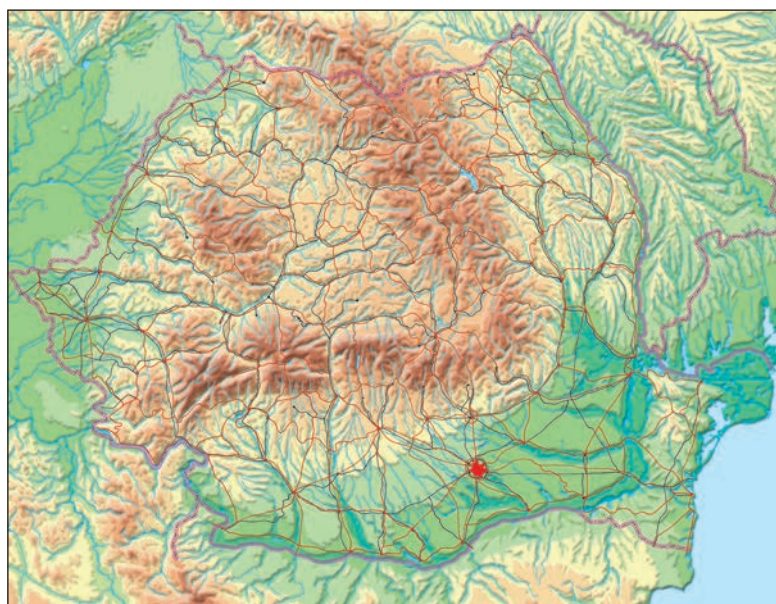

Fig. 2 România - hartă fizică